Trimiterea a doua către Timotei a slăvitului și întru tot lăudatului Apostol Pavel. Tâlcuită de Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei în limba elină, apoi tâlmăcită în cea proastă[1]) de fericitul întru pomenire dascalul Nicodim Atonitul și apoi în limba română de smeritul V. P. M.

Pricina acestei trimiteri[2]) dupre Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Pentruce pricină trimite fericitul Pavel și a doua epistolie către Timotei? Singur o zice întru cea dintâi, că scrià într'aceea așa: «Acestea le scriu ție, nădăjduind curând a venì la tine» (cap. III, 14). Deci fiindcă Pavel nu a putut să meargă la Timotei, precum scrià, fiindcă se aflà în temniță legat de împăratul Neron, pentru aceasta a trebuit a scrie și a doua epistolie către dânsul: întâi adecă, că în locul înfățișerei sale să mângâe pre Timotei prin scrisori, carele poate se necăjià pentru lipsa învățătorului său și pentru greutatea ce purtà a ocârmuirei bisericei din Efes și alta încă pentru ca să-l întăriască pre el întru îngrijirea turmei sale ostenind, fiindcă bărbații cei mari și puternici obosesc și ostenesc de purtarea de grijă a turmei și a bisericilor, bătându-se din toate părțile de valurile ispitelor, mai ales întru acele vremi, când pretutindenea erau goane și răsboae asupra hristianilor. Acestea adecă sânt adevăratele pricini,

---

[1]) Insemnează că dupre Teodorit, această epistolie este cea mai de pe urmă, adecă a patrusprezecea dupre rândulială și dupre vremile în care a scris fericitul Pavel trimiterile sale. Insemnează încă și aceasta, dupre acestași Teodorit, că Timotei nu se aflà în Efes, când a trimis Pavel epistolia aceasta, ci întru alte părți. Iar aceasta o socotește din cuvântul ce-l zice la sfârșitul epistoliei; că pre Tihic l'a trimis în Efes (La cap. IV stih 2 al acesteea). Fiindcă trebuià să zică: „pre Tihic l'am trimis acì".

[2]) *Această epistolie s'a scris dupre Meletie în anul XXXVII după Înnăițarea Domnului. În tomul I al bisericeștei istorii.*

pentru care a scris fericitul Pavel și pre aceasta a II-a epistolie către Timotei.

A stătut însă și a treia pricină, dupre Hrisostom, aceasta adecă, eresurile ce s'au fost inceput de către învățătorii Iudeilor, despre care a arătat Pavel și în cea dintâi. Deci mai întâi întru aceasta aduce aminte lui Timotei, de buna cinstire de Dumnezeu și de credința strămoșilor lui; al doilea țâm că Frigel și Ermoghen cei din Asia și-au întors fețele de către lanțurile sale și numai singur lui Onisim blagoslovitului îi mărturisește har, pentrucă a arătat multă sirguință de a mers la Roma și a rămas lângă (dânsul), al treilea poruncește lui Timotei, să se feriască de nebunețile întrebări, pentrucă din acestea se nasc gâlcevile și pentrucă din acestea Imeneu și Filit au căzut din credința lui Christos și ziceà că învierea s'a făcut acum; al patrulea îl sfătuește pre el, să ià aminte de învățătură, pentrucă în vremele cele mai de pre urmă vor fi oameni iubitori de sineși și iubitori de îndulcire mai mult, decât iubitori de Dumnezeu; de aceasta și trebue să provadă, pentru ca să siguripsiască| pre hristiani, a nu se amăgì cineva de unii ca aceia, atât la moraluri, cât și la amărunțita învățătura credinței; al cincelea îi arată lui, că a venit vremea dezlegărei și a morței sale și are a se face jertfă pentru Christos; al șeaselea încă și cea mai de pre urmă, îi poruncește, ca să vie el mai curând la Roma, aducându-i cărțile și felonul și sfătuindu-l să se păziască de arămarul Alexandru, pentrucă a arătat multe rele asupra lui Pavel și sfârșește epistolia.

Se vede însă că această epistolie precum zice Hrisost. s'a făcut aproape de moartea fericitului Pavel; precum și însuși o arată întru aceasta zicând, «Iată eu mă jertfesc și vremea topirei mele a sosit» (II Timotei IV, 6).

CAP. I.

1. Pavel Apostolul lui Iisus Christos, prin voea lui Dumnezeu, dupre făgăduința vieței ceii în Christos Iisus.

Indată din procuvântare și din începutul epistoliei, a deșteptat Pavel și a mângâiat sufletul lui Timotei. Nu căută, zice, o Timotee, la primejdiile vieței acesteea, pentrucă acestea pricinuesc nouă viața veșnică. Noi ne-am făcut Apostoli ai lui Christos, pentru ca să murim aicea pentru Christos și să vieţuim acolo veșnicește împreună cu dânsul. Pentru aceasta însă mângâe îndată din început pre Timotei, a nu auzì el că învățătorul său Pavel se află în primejdii și închisori, mai mult să se întristeze. Vezi însă, că dupre făgăduință, numește pre viața cea întru Christos și ca cum i-ar zice așa: dacă viața cea întru Christos este dupre făgăduința, adecă dacă a făgăduit nouă Domnul, să ne-o deà aceasta în veacul viitor, apoi nu o căutà aceasta în veacul acesta; în Christos însă este viață, adecă împreună cu Christos, sau întru Christos, pentrucă Christos este carele are să deà nouă această viață și să o păziască; fiindcă viața aceasta simțită se păzește cu hrane și cu băuturi; iar cea gândită și duhovnicească întru Christos se păzește și de el se ține; căci Christos este și va fi nouă toate în tot veacul acela[1]).

2. Lui Timotei, iubitului fiu.

Este cu putință a fi cineva fiu și a nu fi iubit pentru răutatea sa; pentru aceasta Pavel numește pre Galateni fii și îl doare pentru dânșii, zicând: «Copiii mei, pre cari iarăși chinuesc a vă naște» (Galat. IV, 16); iar Timotei nu erà numai iubit fiu dupre duh al fericitului Pavel; ci iubit și pentru faptele bune, ce aveà. Arată însă cu acest cuvânt Pavel, cum că

[1]) Teodorit însă așa tâlcuește zicerea aceasta: Apostol, zice, m'a propus stăpânul Dumnezeu, împreună alegându-mă și Christos, ca cu făgăduita veșnică viață să propoveduesc oamenilor.

nu a mers la Timotei, nu că doar s'a mâniat asupra lui, sau pentrucă l'a prihănit în lucrările acelea, căci erà iubit Timotei lui, ci pentrucă s'a oprit de sila şi din nevoia cea din afară.

Har, milă, pace dela Dumnezeu Părintele şi dela Christos Iisus, Domnul nostru.

Oraţia aceea şi rugăciunea ce a scris Pavel lui Timotei şi epistolia cea dintâi, însăşi aceea o scrie şi întru aceasta a doua; pentru aceasta tâlcuirea acesteea cetește-o acolo.

3. Mulţămesc lui Dumnezeu.

Vezi, o cetitorule, câtă covârşitoare dragoste are fericitul Pavel către Timotei? Mulţămesc, zice, lui Dumnezeu, pentrucă iubindu-te pre tine, îmi aduc aminte de tine; aceasta este dragostea şi prietenia adevărată, când cineva se împodobeşte şi se cinsteşte întru prieteşugul celui iubit[1]).

Căruia slujesc din strămoşi întru curată conştiinţă.

Şi cum zice aicea Pavel, că slujià lui Dumnezeu cu curată conştiinţă[2]), de vreme ce el nu credeà pre Fiiul lui, pre Iisus Christos? Răspundem că conştiinţă înţelege aicea Pavel pre viaţa cea îmbunătăţită, ce aveà; căci deşi erà evreu şi necredincios întru Christos, dar însă dupre viaţă erà cinstit. Sau o zice aceasta, căci şi când gonià pre Christos şi pre hristiani, pentru râvna lui Dumnezeu îi gonià şi nu cu patimă şi cu socotială omenească; de aceasta şi scrià către Filipiseni zicând: «Dupre râvnă goniam biserica, dupre dreptatea cea întru lege, făcându-mă neprihănit» (Filip. III, 6). Şi nu precum mulţi eretici fac, cari ştiind, că eresurile lor sânt putrede şi mincinoase, însă pentru slava omenească le întăresc (adecă le recomenduesc) şi le apără. Iar înţelegerea acestei ce zice este acest-fel: să nu mă socoteşti, o Timotee, cum că altele cugetez cu inima şi altele zic cu gura, ba; curată este conştiinţa mea de toată făţărnicia; şi cela ce am fost totdeuna sânt şi acum. Deci nu mintesc deşi zic, că te iubesc şi că totdeuna îmi aduc aminte de tine.

Că necurmată pomenire am despre tine, întru rugăciunile mele, noaptea şi ziua, dorindu-te a te vedeà.

Mulţămesc, zice, lui Dumnezeu, pentru că-mi aduc aminte de tine şi căci nu prost îmi aduc aminte, ci întru rugăciunile

[1]) Cine este adevăratul şi curatul prieten şi adevărata dragoste şi prietenie, vezi la suptînsemnarea zicerei: „Iubindu-vă pre voi“ (I Tes. II, 8).

[2]) Ce este slujirea, vezi la suptînsemnarea zicerei: „Că martor îmi este Dumnezeu, căruia îi slujesc întru duhul meu“ (Romani I, 9).

mele; nu o dată sau de două ori pomenindu-te, ci noaptea sau ziua, rugând pre Dumnezeu pentru tine, ca să pliniască dorul ce-l am, ca să te văd. Deci fiindcă eu atâta doresc a te vedea, cum ar fi chip a mă lipsi pre sine-mi, vrând, de atâta îndulcire, de ar fi cu putință să vin? Aceasta arătat este cum că nu pot; și pentru aceasta nu vin. Pentruce însă Pavel nu zice descoperit pricina, că este oprit și închis de Neron? Pentru ca să nu întristeze pre Timotei îndată dela începutul epistoliei, însă la sfârșitul acesteea o arată.

4. Aducându-mi aminte de lacrimile tale, ca să mă umplu de bucurie.

Zicerea aceasta așa unește-o cu cea de mai sus, că este săritoare: «Doresc să te văd, ca să mă umplu de bucurie»; apoi ca în parinteji: «Aducându-mi aminte de lacrămile tale». De și fi, zice, neprieten și nu ași voi să viu să te văd, iarăși lacrimile tale, viindu-mi întru pomenire, ar fi fost îndestule a înduplecà pre inima mea, ca să vin și să mă îndulcesc de tine, că urmà să fi plâns și să fi tânguit Timotei, când se despărțià de Pavel, mai mult decât un prunc, ce suge, când se desparțește de țâța mamei sale.

5. Pomenire luând de credința cea nefățarnică, ce este întru tine.

Nu doresc numai, zice, ca să te văd, pentrucă îmi aduc aminte de lacrimile tale, ci și pentrucă îmi aduc aminte de curată și neamăgitoarea credință a ta, care ai către mine; fiindcă mare erà și această dreptate ție, pentru ca să te iubești de către mine și pentru a mă trage, ca să vin, să te văd.

Care a locuit mai întâi în moașa ta Loida și în maica ta Evnichi.

Iată și altă orație a lui Timotei și altă dreptate a lui spre a se iubì de Pavel. Dar care este orația aceasta și dreptatea? Aceasta adecă, câci Timotei nu s'a născut din născători și strămoși necredincioși; ci din credincioși hristiani, măcar deși din Iudei pogorâtori. Tatăl său însă se pogorà din Elini[1]). Vezi însă, o cetitorule, că Legea cea Veche începuse a se dezlegà, fiindcă se făceà amestecături de sânge prin nunți și Elini băr-

[1]) Căci zice la fapte sfințitul Luca: „Și a ajuns Pavel la Dervi și Listra și iată că un ucenic acolo anume Timotei, fiu, care-căreea femei iudee credincioasă, iar de tată elin“ (Fapte XVI, 1). Care tâlcuindu-o Teodorit zice: Că Iudeică fiind, a crezut în Mântuitorul tuturor.

bați de neam luau femei iudeice și altmintrelea femei din Elini luau bărbați iudei, care aceasta foarte o oprià legea.

Și încredințat sânt, că și întru tine.

Fiindcă cele bune și virtuțile născătorilor și a pronăscătorilor, le slăvesc și le cinstesc fiii și nepoții, însă dacă aceștia urmează virtuților acelora, deși ei nu urmează pronăscătorilor lor, virtuțile acelora sânt spre rușinarea și necinstea acelora. Fiind, zic, că urmează așa, pentru aceasta și Pavel zice lui Timotei, că credința pronăscătorilor tăi se află și întru tine, precum eu sânt încredințat desăvârșit. Dupre cuviință dar ai credință nefățarnică și curată, pentrucă de mai înainte, dela născătorii tăi o ai întemeiată în inima ta și a se clăti ea este cu neputință.

6. Pentru care pricină aduc aminte ție, ca să aprinzi pe Darul lui Dumnezeu.

Pentrucă te știu, zice, că ai credință nefățarnică, pentru aceasta te îndemn, ca pre darul cel ce l'ai luat al Sfântui Duh, pentru apărarea și ocârmuirea bisericei și pentru ca să lucrezi semne și minuni și în scurt pentru ca să faci toată virtutea, care se potrivește episcopului; pentru aceasta, te îndemn, ca să mai aprinzi Darul acesta, adecă ca să faci Darul acesta totdeuna viu și puternic și să nu-l lași să se stingă; căci precum focul are trebuință de lemne, ca să ardă, așa și Darul Duhului are trebuință de osârdie și de luare aminte și de inimă deșteaptă, ca totdeuna să clocotiască; căci de ar lipsì acestea se stinge Darul; precum și aiurea acestaș zice: «Duhul să nu-l stingeți» (I Tesal. V, 20); a căreia ziceri tâlcuirea cetește-o[1]).

Carele este întru tine prin punerea mânilor mele.

Darul acesta al Sf. Duh, zice, se află întru tine, pre carele l'ai luat, puind eu mânile pre capul tău, când te hirotonisiam episcop; tu însă, mai puternic fă pre focul Darului acestuia și Darul cuvântului și al învățăturei, ce ai luat, umple-l de îndrăzneală și de bărbăție și de cutezare și stă cu vitejie, propoveduind cu mărime de suflet.

7. Că nu a dat nouă Dumnezeu Duh de temere, ci de putere.

Noi Apostolii adecă și hristianii nu am luat pre Duhul Sfânt

[1]) „Că precum untul de lemn, zice Teodorit, pre flacăra candelei o face mai puternică, așa buna osârdie a sufletului, trage la sine pre Darul prea Sfântului Duh". Vezi și supțînsemnarea zicerei: „Cu duhul înferbântându-vă" (Rom. XII, 11).

pentru aceasta, ca să ne temem şi să ne sfiim, ci pentru ca să fim puternici întru ispite şi pentru ca să înfăţişăm pre adevărul Evangheliei cu bărbăţie şi cu putere, pentrucă Dumnezeu multora dă Duh de temere mare precum este scris la istoriile împăraţilor: «Şi a căzut preste dânşii Duh de temere»[1]); adecă a pus întru dânşii frică.

Şi de dragoste.

A dat Dumnezeu nouă, zice, Duh de dragoste, atât de cea către Dumnezeu, cât şi de cea către aproapele; căci şi a iubi noi pre Dumnezeu ca pre un Tată al nostru, dela Sfântul Duh o avem aceasta, care ne facem să strigăm: «Avà, Părinte» (Rom. VIII, 15); şi a nu ne clăti din dragostea aproapelui nostru şi aceasta Dar este, care se pricinueşte din puterea lui Dumnezeu; precum şi a ne sminti se pricinueşte din temere şi din micşurare de suflet. Insă deşi darurile cele mai de sus ale puterei şi ale dragostei se pricinuesc dela Duhul Sfânt, şi noi însă se cuvine să arătăm proalegerea noastră şi să facem lucrurile acelea, ce putem spre căştigarea darurilor celor de acest-fel.

Şi de întreaga înţelepciune.

Dumnezeu, zice a dat nouă duh de întreaga înţelepciune, adecă ca să avem minte sănătoasă şi să fim întregi înţelepţi şi dupre aşezarea sufletului înţelepţind nerânduiala patimilor celor ce sânt întru noi dupre Teodorit, sau pentru ca să avem întreaga înţelepciune a noastră pre Duhul Sfânt, şi când se întâmplă a ne veni vre o ispită, să o priimim pre înţelepţirea şi îndreptarea noastră, sau şi ca să ne facem altora întâleptători şi îndreptători.

---

[1]) Zicerea aceasta în Scriptură nu am putut a o afla chiar aşa scrisă; se află însă altele, conglăsuite cu aceasta şi de asemenea putere: „Şi celor rămaşi dintre voi, le voiu da frică în inima lor în pământul vrăşmaşilor lor“ (Levit. XXVI, 36). „Şi nu erà cel ce vede şi nu erà cel ce cunoaşte şi nu erà cel ce izbăveşte tot dormind că înspăimântarea Domnului a căzut preste ei“ (I Imp. XXVIII, 12). „Temere şi robie va aduce preste el (înţelepciunea adecă); şi-l va pedepsi pre el întru pedepsirea ei“ (Sirah IV, 17). Se vede însă că zicerea aceasta, este ceea ce o a zis Dumnezeu prin Isaia despre Rabsane către oamenii împăratului Ezechiea, cei trimişi către dânsul zicând: „Acestea zice Domnul să nu te temi de cuvintele care le-ai auzit, că au hulit băeţii împăratului Asirienilor; iată eu voiu dà întru el Duh (de temere adecă) şi va auzi veste şi se va întoarce în pământul său şi voiu oborî pre el cu sabie în pământul lui“ (IV Impăr. XIX, 6). Şi de Isaia aşa se scrie: „Iată eu voiu pune întru el Duh (de temere adecă) şi auzind veste se va întoarce la ţara sa“ (cap. XXXVII, 7).

8. Deci să nu te rușinezi de mărturisirea Domnului nostru.

Mulți oameni fără de minte și ticăloși, cercetând cu cugetări omenești și smerite dumnezeeștile taine, cele mai pre sus de înțelegere, socotesc rușine a lor a zice, că s'a răstignit Fiiul lui Dumnezeu, neștiind nebunii că prin cruce, omul cel osândit s'a făcut Fiiu al lui Dumnezeu, ci tu, o Timotee, să nu te rușinezi, ci mai ales cutează și propovedueste pre el. Nu a zis însă să nu te temi, ci nici să te rușinezi, pentru ca să arate cu această zicere, că lucrul nu are primejdie, ci numai rușine; și dacă această rușine, tu o vei defăimă, toate celelalte sânt fără primejdie. Pentru aceasta și Domnul defăimând rușinea a suferit crucea, precum zice acestaș Pavel: «Că nu mă rușinez de Evanghelia lui Christos; că putere a lui Dumnezeu este, spre mântuirea a tot celuia ce crede» (Rom. I, 16).

Nici de mine legatul.

Să nu te rușinezi, zice, o Timotee, căci sânt legat cu lanțuri, pentrucă înviez morții și eu învățătorul lumei; fiindcă nu sânt legat, ca un făcător de rele, pentru fapte necuviincioase, ci sânt legat al lui Christos; căci dacă Christos nu s'a rușinat a suferi osânda și ocara morței ceii de cruce pentru mine, cum mă voiu rușină eu a suferi legături și lanțuri pentru dânsul.

Ci rău pătimește împreună cu Evanghelia.

Adecă nu să arăți numai prost o Timotee și prin cuvinte goale, că nu te rușinezi de crucea lui Christos și de legăturile mele; ci pre lângă acestea fă-te și cu cercarea și cu faptele împreună părtaș al patimelor lui Christos și al meu și să mite îndoești. Această îndrăznială însă și putere, ce o pune Pavel în sufletul lui Timotei cu aceste cuvinte, umbros s'a arătat și mai sus, cu cuvântul ce l'a zis, că nouă a dat Dumnezeu duh de putere. Dar ce vreà să zică aceasta: «Rău pătimește împreună cu Evanghelia». Oare pentrucă Evanghelia pătimește? Ba; ci o zice aceasta «pătimește rău împreună cu mine pentru Evanghelia lui Christos și pentru propovăduirea Evangeheliei». Sau Evanghelie numește pre toți propoveduitorii și ucenicii Evangheliei, precum și întru cea întâia către Corinteni, Evanghelia a numit pre hristiani cei ce vestiau Evanghelia: «așa și Domnul a rânduit celor ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie (adecă dela hristianii, cei ce priimesc Evanghelia) a vieții» (I Cor. IX, 14). Deci rău pătimește și tu, o Timotee, împreună cu cei ce propoveduesc Evanghelia și cu ucenicii.

Poate însă cineva ar înțelege, mai cu isodire că reà pătimire a Evangheliei este oprirea Evangheliei și necredința multora către Evanghelie. Deci și tu, o Timotee, primejduește-te împreună cu Evanghelia, care așa pătimește și se oprește de vrăsmași și nu se crede de către Elini și de către Evrei[1]).

Dupre puterea lui Dumnezeu.

Fiindcă zicerea «rău pătimește», ce o a zis mai sus lui Timotei erà cuvânt îngreuitor și sarcină, pentru aceasta acum aicea îl mângâe și ușurează pre el, zicând: «Să nu socotești, o Timotee, că cu puterea ta ai să pătimești rău; nu, ci cu puterea lui Christos, lucru al tău este numai a voi să pătimești și să te sârguești spre aceasta; iar puterea ta ca să suferi patimile este a lui Christos.

9. Celui ce ne-a mântuit pre noi și ne-a chemat cu chemare sfântă.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul semnele puterei lui Dumnezeu; Dumnezeu, zice, ne-a mântuit și depărtați fiind noi, ne-a chemat la sineși, ca să ne facă sfinți. Deci acela carele și nevrând noi ne-a mântuit, cu mult mai vârtos acum, când voim a ne mântuì, are să ajute mântuirei noastre[2]).

Nu dupre faptele noastre, ci dupre a sa propunere și dar.

Dumnezeu, zice, ne-a mântuit și ne-a chemat, ca să ne facă sfinți, fără a aveà pre cineva ca să siliască sau să-l sfătuiască la aceasta, ci de a sa proașezare, adecă dupre ideia cea proînchipuită întru stăpânitoarea dumnezeire, fără de început și mai înainte de veacuri, pentru a să dà vouă prin Domnul nostru Iisus Christos; nu este însă Darul acesta puțin și slava la noi, a voi Dumnezeu să deà Darul său acesta nouă, nu din

[1]) Teodorit însă așa tâlcuește „patima propoveduitorilor", o a numit patimă a Evangheliei, pentrucă pentru Evanghelie suferiau ei muncile cele de tot felul. Deci poruncește lui a le suferì acestea vitejește și îl mângâe pre el pomenirea dumnezeeștei puteri, că cel ce ne-a chemat spre mântuire, dă și putere, măsurând darul cu credința celor ce îl priimesc.

[2]) Iar care este chemarea cea sfântă, vezi-o la zicerea: „Nu cumva în zadar ați priimit Darul lui Dumnezeu?" (II Cor. VI, 1). Zice însă și Meletie Pigas, carele și acolo vorbind despre chemarea cea sfântă, acestea: „Celui ce ne-a chemat pre noi cu chemare; care chemare? Sfântă; că este și chemare proastă, nu sfânta chemare, cu care mulți se cheamă, precum zice: „Că mulți sânt chemați", cari și nesupuindu-se se izgonesc; iar cei aleși deși sânt puțini, chemare sfântă se numesc. Pentruce? Nu dupre faptele noastre, ci dupre a sa propunere dată nouă întru Christos și celelalte" (Cartea I despre hristianism).

căinţă, adecă nu a'şi schimbà socotinţa şi a se căi şi cu a doua voire şi scopos, ci mai înainte de veacuri adecă cu întâiul sfat şi voe a sa[1]).

10. Iar acum arătat prin arătarea Mântuitorului nostru Iisus Christos.

Macar deşi Darul, zice, cel ce erà să se deà nouà oamenilor, erà procunoscût mai înainte de veacuri, dar însă acum s'a arătat, când s'a arătat Mântuitorul nostru Iisus Christos.

Carele a stricat moartea şi a adus la lumină viaţa şi nestricăciunea prin Evanghelie.

Christos, zice, stricând moartea aevea, cu trupul său, fiindcă l'a făcut nestricăcios şi nemuritor prin înviere; şi ne-a luminat pre noi hristianii prin Evanghelie, adecă a provestit nouă dupre Teodorit, ca să nădăjduim şi noi viaţă şi nemurire a trupurilor noastre; fiindcă noi hristianii, acum cu fapta nu ne-am făcut nestricăcioşi, ci cu puterea; avem însă a ne face nestricăcioşi şi cu fapta prin învierea ceea ce o nădăjduim, iar nădejdea aceasta a nestricăciunei, o a arătat nouă Evanghelia lui Christos şi o a adeverit pre ca nouă.

11. La care eu m'am pus propoveduitor şi Apostol şi învăţător al neamurilor.

Pentru care pricină se numeşte Pavel aicea propoveduitor al neamurilor? Pentru ca s'arate lui Timotei, cum că şi el se

[1]) Şi Hrisostom încă aşa tâlcueşte aceasta: „Darul cel dat nouă de Christos Iisus, mai înainte de vremi veşnice, adecă fără de început, însuşi acestea le-a proînchipuit în Christos Iisus a se face. Nu mic lucru este şi acesta din început a voi; nu din căinţă dar" (Vor. a II-a la aceasta). Şi ce încheem însă din cuvintele acestea ale Apostolului şi ale tâlcuitorilor; aceasta, că taina întrupeştei iconomii a fost din început mai înainte de veacuri procunoscută şi prohotărâtă a se face, mai înainte de a procunoaşte şi a prohotărî Dumnezeu, nici o făptură alta simţită sau gândită n'a cunoscut-o. Şi cum că pentru aceasta s'a procunoscut şi s'a prohotărît toate celelalte. Iar cum că taina întrupărei mai înainte de procunoştinţa şi prohotărîrea tuturor făpturilor s'a procunoscut şi s'a prohotărît, vezi la sfârşitul sfătuitoarei cărţei ceii către preaosfinţ. Mitropolitul Ioaninilor unde mai pre larg se arată aceasta cu mărturiile sfinţiţilor teologhi. Zicerea aceasta a Apostolului aşa o tâlcueşte şi Mar. Atanasie, zicând: „Şi cum o am fi luat mai înainte de vremi veşnice, încă nefiind noi, ci în vreme făcându-ne, de nu ar fi fost învisterit Darul cel ce a ajuns la noi? Că nici trebuià viaţa noastră a se întemeià întru nimica alta decât întru Domnul numai, cel ce erà mai înainte de veacuri şi prin carele şi veacurile s'au făcut, ca într'însul fiind Darul să putem şi noi a moştenì viaţa veşnică. Vezi despre aceasta şi suptînsemnarea zicerei: „Mai întâi născut decât toată făptura" (Colas. I, 15).

cuvine să vorbiască împreună și învețe pre neamuri și să nu se sfiiască, urmând învățătorului său, carele pentrucă învață pre neamuri erà legat în temniță.

12. Pentru care pricină și pătimesc acestea.

Aceste legături și închisorile și muncile le pătimesc nu că doar este vre un pârîș, ci pentrucă sânt propoveduitor și învățător al neamurilor. Cu cuvântul acesta însă se arată Pavel pre sineși vrednic de crezare pre sine, că zice de nu așĭ crede eu cu adeverire, că are a se strică moartea și că am să viez împreună cu Christos, (n'așĭ voĭ să aleg a pătimì acestea)[1].

Ci nu mă rușinez.

Vezi, o cetitorule, că Pavel prin cuvinte arată aicea, ceea ce mai sus a învățat pre Timotei? Adecă a nu se rușinà pentru patimile lui Christos și pentru legăturile sale; că este laudă mare și nu rușine a pătimì cineva pentru Christos.

Că știu aceea de care m'am încredințat și nădăjduesc că puternic este, zălogul meu a-l păzì în ziua aceea.

Bravo! pentru îndrăzniala și neîndoita credința fericitului Pavel! Eu, zice, știu și sânt încredințat cu siguranție că Christos este puternic a păzì în ziua aceea zălogul, ce mi l'a încredințat; zălog însă zice sau credința, sau propoveduirea Evangheliei; că Christos, carele a încredințat acestea mie, însu-și și le va păzì. Pentru aceasta și eu pătimesc și sufăr toate muncile numaĭ pentru a nu-mĭ fură cineva vistieria aceasta; sau zălog numește pre credincioșii hristiani, pre cari Christos i-a încredințat lui. Sau și dinprotivă, zălog numește pre aceia, pre cari Pavel i-a adus lui Christos. Și aceasta arătându-o ziceà către prezviterii Efesului: «Și acum vă încredințez pre voi lui Dumnezeu și cuvântului Darului lui» (Fapt. XX, 32). Și ca cum ar zice lui Timotei, că nu mă rușinez, o Timotee, nădăjduind că pre mulți credincioși și mântuiți am să proaduc lui Dumnezeu, pre cari Dumnezeu îĭ va păzì ca pre un zălog al meu; ca pentru aceștia să mă slăviască pre mine, care am ostenit la dânșiĭ, în ziua judecățeĭ; sau zălog numește curat pre răsplătire, căci cel ce face vre un bine lui Dumnezeu îl încredințează lui, ca în ziua judecățeĭ, să se încununeze de Dumnezeu și ià răsplătire pentru acelea[2].

---

[1]) Iar Teodorit așa tâlcuește zicând: „Vederat a arătat și nemulțămirea acelora și bărbăția sa; că bunele vestiri priimindu-le aicea, unde se cade a odihnì, ei îl munciàu; el însă cu îndulcire priimià muncile.

[2]) Teodorît însă zălog a înțeles pre Darul Sfântului Duh.

13. Închipuire aibi a cuvintelor celor sănătoase.

Eu, Pavel, zice, învățătorul tău, ca un zugrav am scris și am închipuit ție, Timotee, icoană și întâi chip și model de fapta bună și de dreapta învățătură, ca uitându-te la întâiul chipul acesta al meu, să zugrăvești și tu acestaș chip al meu de virtute și de învățătură, adecă modelul acela al cuvintelor mele aibi-l totdeuna, o Timotee, și păzește-l întru sine-ți, și când vei avea trebuință a zugrăvi ceva și tu, la acela privește și dela acela ia idei și zugrăvește, fiindcă acolo se află toată dreapta învățătură a credinței și a virtuței.

Ale celor ce ai auzit dela mine.

Nu numai prin scrisorile mele ci și gură către gură și prin viul glasul meu ai auzit și ți s'a predanisit închipuirea aceasta a sănătoaselor cuvinte și a dreptei învățături. Insemnează însă că din cuvintele acestea, aceasta ne învățăm cum că și nescris, multe dumnezeescul Apostol a predanisit. Deci să nu socotim, că epistoliile sale sânt de lipsă, fiindcă nu pomenesc pentru toate, fiindcă multe și fără scris le-a predanisit, și cele de lipsă din epistolii le-a deplinit prin viul glas; de aceasta și aiurea scrià: «Țineți predanisirile, care v'ați învățat, ori prin cuvânt ori prin epistolia noastră» (II Tesal. II, 15).

Intru credința și în dragostea cea în Christos Iisus.

Adecă cuvintele mele acelea, care tu le-ai auzit o Timotee, acelea cuprind și pentru credință și pentru dragoste, adecă și pentru dreptele dogme și pentru viața cea îmbunătățită; și dar de vei avea trebuință a dogmatisì și a spune vre o dogmă de credință, sau a face vre o virtute, de acolo vei luà prilejurile.

14. Bun zălog păzește-l, prin Duhul Sfânt, cel ce locuește întru noi.

Zălog numește aicea pre poruncile și învățăturile cele despre credință și despre îmbunătățită viață, pre care Pavel le-a predanisit fără înscris lui Timotei, precum mai sus a zis. Sau zălog a zis pre Darul Sf. Duh, ce l'a luat, precum și despre aceasta a zis mai sus. Cum însă vei păzì zălogul acesta, zice? Nu cu putere omenească, ci prin Duhul Sfânt, care locuește întru noi, cei ce credem, prin sfântul botez; de vom păzì însă noi pre Sfântul Duh prin faptele cele bune ale noastre și nu-l vom izgoni cu faptele cele rele ale noastre și Duhul acesta va păzì întru noi toate bunătățile, care le-am luat dela Dumnezeu. Deci silește-te și tu, o Timotee, să păzești pre Sf. Duh în inima ta, ca și Sf. Duh acesta să păziască întru tine, pre zălogul

cel ce ți s'a încredințat; căci după David: «De nu va păzi Domnul cetatea, în zădar a privegheat cel ce o păzește» (Ps. CXXII, stih 1).

15. Știi aceasta, că s'a întors toți de către mine cei din Asia, între care este Figel și Ermoghen.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul ispitele, care le-a cercat în Asia, nu pentru ca să mâhnească pre ucenicul său Timotei, ci mai ales pentru ca să-l încredințeze, că de ar cădea și însuși în aceleași ispite, să nu i se pară deșănțat și să se teamă; ci să sufere cu vitejie; că de vreme ce Pavel s'a prins și s'a închis de către Neron, aceasta văzându-o toți hristianii, cei ce sânt în Asia, adecă cari se trag din Asia și se află în Roma, au lăsat pre Pavel și s'au întors de către dânsul, poate temându-se ei[1]).

16. Deà milă Domnul casei lui Onisifor.

Vezi, o cetitorule, filozofia prea fericitului Pavel și suferirea de rele; pre cei din Asia, adecă cari s'au întors de către el, nu i-a blestemat; iar pre Onisifor, carele a purtat grijă și l'a odihnit îl blagoslovește și se roagă pentru el[2]). Și nu numai pre el blagoslovește, ci și pre toată casa și familia lui; că atâta erà îmbunătățiți toți oamenii casei lui și atât cu sîrguința i-a învățat blagoslovitul Onisifor, în cât toți urmau lui și virtuței lui.

Că de multe ori m'a odihnit.

Precum răcorește și răsuflă cineva pre nevoitorul și luptătorul acela, carele este cuprins de înferbântarea și năduşala ne-

[1]) De aceasta zice Teodorit: „In Roma din vechi erà împărăția, deci mulți nemerniciau acolo, unii adecă pentru neguțitorie, iar alții pentru alte trebuințe. Deci potrivit e, că întru acea vreme și oare-cari din credincioșii cei din Asia să fi mers acolo și să fi fugit de întâlnirea Apostolului, pentru frica lui Neron. Insă și numele acestora dar l'a pus, ca a unora ce au arătat mai lucrătoare ură și aceasta încă o a făcut, nu pre aceștia prihănindu-i, ci făcându-i arătați pre protivnicii credinței celui ce îi erà încredințată propoveduirea în Asia (adecă lui Timot.).

[2]) De aceasta a zis Icumenie aceste oraţii despre Onisifor: „O fericite Onisifore, care te-ai învrednicit a răcori pre Pavel; o de ar fi nouă parte cu tine“ Iar Teodorit a zis acestea: „Vrednic de laudă și râvnit este și de trei ori fericit, cela ce a adus Apostolului atâta slujbă, această blagoslovenie secerându-o dela limba aceea, că aceia adecă de care a pomenit mai înainte și față fiind, s'au întors de către Apostolul; iar acesta din Asia a alergat la Roma, nici de lungimea căei îngreuindu-se, nici de prea crudul împărat temându-se și l'a învrednicit pre el de atâta slujbă, pentru care nu numai lui, ci și toatei casei lui i-a răsplătit cu dumnezeiasca milă.

voinței și a luptei, așa zice, și Onisifor prin cuvinte și prin fapte m'a răcorit și m'a răsuflat pre cel ce mă aflu întru nevoința muceniei și înădușiala necazurilor. Și nu o dată m'a răcorit sau de două, ori de trei ori, ci de multe ori. Cu asemenea chip se cuvine și noi, frații mei hristiani, să facem, urmând blagoslovitului acestuia Onisifor și totdeuna să ajutăm și să învităm, pre cei ce pătimesc pentru credința cea în Christos și pentru predaniśirile părinților și porunca lui Dumnezeu; căci de vom mângâià pre ei cu cuvântul și cu lucrul, ne vom face părtaș al plăților lor, cari cei ce pătimesc au să le ià dela Dumnezeu pentru acestea. Și să nu zici de Pavel; pentrucă Pavel de nu ar fi și avut pre cineva să-l ajute și să-l îmbărbăteze întru nevoința muceniei, totuși el de sineși ar fi rămas viteaz și întărit (și cu toate acestea și el numește răsuflare și răcorire pre mângâerea ce o proaducea Onisifor), ci poate alt frate al nostru, carele pătimește pentru credință și pentru porunca lui Dumnezeu, să nu sufere cu vitejie muncile, de nu ar aveà pre vre un alt frate, ca să-l întăriască și să-l mângâe. Deci de se va aflà cineva, care să ajute și să întăriască pre fratele, cel ce pătimește acest-fel, acela negreșit că se va face tovarăș și împreună părtaș al biruinței fratelui aceluia; și de se va face împreună părtaș al biruinței lui, cu adevărat se va face părtaș și al cununilor lui. Și aceasta arătându-o Pavel, zicea aiurea: «Insă bine ați făcut împreună împărtășindu-vă cu mine întru necaz» (Filip. IV, 14); pentru aceasta și în luptele ce făceau în vremea veche, aceia ce stau și păziau vasele și lucrurile ostașilor celor ce se luptau, împărțiau jafurile vrășmașilor celor biruiți întocmai cu ostașii cei ce s'au luptat și au biruit[1]).

[1]) De aceasta și Dumnezeu după ce cele douăsprezece mii de Evrei s'au bătut cu Madiamitenii și i-au omorît pre ei; împreună și pre Valaam, fiul lui Lear (pentrucă cu sfatul acestui blestemat au pus Madiamitenii mai întâi pre femeile lor înaintea mulțimei și au curvit cu ele Israiltenii și s'au închinat lui Beelfegor), după ce au biruit aceștia, zic, Dumnezeu a poruncit lui Moise să împartă toate jafurile și jumătate să le ià ostașii cei ce au bătut, iar jumătate să o ià toată adunarea Evreilor, cari nu se bătuse. „Și a împărțit jafurile între ostașii lor, celor ce au fost preacurvit, în tabără și între toată adunarea" (Numer. XXXI, 27). Și au împărțit jafurile și la cei ce s'au războit cu vrășmașii dupre trup căci și aceștia s'au oștit cu aceia dupre suflet, dupre Filon Iudeul, cel ce zice: „Câștigul a împărțit celor ce s'au oștit (că puțin număr a fost afară de cei ce erau în liniște) dând câte jumătate de parte și unora și altora", adecă celor ce au rămas în lagăr. Că cu dreptul a socotit a fi a se împărtăși din folos și aceștia deși nu cu trupurile s'au nevoit,

Şi de lanţul meu nu s'a ruşinat.

In toată partea epistoliei acesteea pomeneşte fericitul Apostol numai de ruşinea Domnului, nu şi de primejdia pătimirilor celor pentru Christos. Pentruce? Pentru ca să îmbărbăteze pre Timotei şi pentru ca să arate lui, cum că singură ruşine este în pătimirile cele pentru Christos, nu şi primejdie, măcar că eră şi primejdie; pentrucă Neron eră îndrăcit asupra lui Pavel, pentrucă a întors la credinţă pre unii din casnicii şi iubiţii săi, adecă pre turnătorul de vin şi paharnicul său. Şi vezi despre aceasta la zicerea: «Intru întâia răspundere a mea nici unul a fost împreună cu mine» (II Timot. IV, 16).

17. Ci ajungând în Roma, mai cu silinţă m'a căutat şi m'a aflat.

Onisifor, zice, nu s'a ruşinat de lanţurile ce le port pentru Christos, nici m'a defăimat ca pre un închis şi legat, nici s'a temut să fugă de împreună vorovirea cu mine. Că mare primejdie eră a se întâlni cineva şi a vorovi împreună cu Pavel, după ce s'a închis în temniţă de Neron, ci cu silinţă şi sîrguinţă m'a căutat şi m'a aflat; care este semn de mare bărbăţie şi credinţă şi dragoste.

18. Deà lui Domnul să afle milă dela Domnul în ziua aceea.

Blagoslovitul Onisifor, zice, a făcut milă cu mine; deci deà Domnul, să ià răsplătire şi plată de mila sa în ziua aceea întricoşată a judecăţei; pentruce? Pentrucă atuncea toţi au trebuinţă de multă milă şi însuşi sfinţii, pentru înfricoşata judecată a Domnului, pentru înfricoşata hotărîre şi pentru înfricoşatele munci. Dar dacă Onisifor, carele s'a pus pre sineşi în primejdie de moarte pentru Christos, se mântueşte de mila lui Dumnezeu, cu mult mai vârtos noi smeriţii şi cei ce de singură milă sântem vrednici? Aicea însă sar Marchioniştii, cei ce au eresul şi zic: Iată că Pavel doi domni numeşte; răspundem noi lor, că nu este aşa cu adevărat, precum însuşi Pavel aceasta aiurea mărturiseşte zicând un domn (Efes. IV, 5). Şi iarăşi: «Ci nouă un Domn Iisus Christos este, prin carele toate» (I Cor. VIII, 6). Insă obiceiu este la Scriptură a întrebuinţà acest-fel de voroavă, precum este ceea ce se scrie la Facere: «A plouat Domnul dela Domnul» (Fac. XIX, 24); adecă Domnul a plouat dela sineşi, de aceasta dupre obiceiul Scripturei

---

ci cu sufletele. Vezi şi suptînsemnarea zicerei: „Pentru împărtăşirea voastră în Evanghelie“ (Filip. I, 5).

acesteea, scrie și Pavel aceasta aicea. Iar de vei înțelege pentru poftorirea Domnului pre Tatăl și pre Fiiul și aceasta nu este necuvenită; căci și Tatăl este Domn și Fiiul Domn și Duhul Sfânt Domn; însă nu sânt trei Domni, ci un Domn în trei ipostasuri, cunoscându-se și închinându-se. Și vezi, o cetitorule, că nu a zis Pavel să deà Domnul altă ceva lui Onisifor, fără numai milă[1]).

Și câte în Efes au slujit mie, mai bine le știi tu.

Blagoslovitul Onisifor, zice, este obișnuit a face bunătăți și faceri de bine mie totdeuna; căci nu numai în Roma aicea a slujit mie, ci și în Efes acolo, precum tu mai bine știi. Deci unul ca Onisifor se cuvine a fi și fiește-carele hristian, ce iubește a se mântuì; totdeuna a face bine și întru toată viața sa.

CAP. II.

1. Tu dar, fiul meu întărește-te.

Ce spui, o fericite Pavle, tu ai zis mai sus că ești legat în lanțuri și cum că toți s'au întors de către tine; și cum acum, ca cum nu ai fi spus nimica înfricoșat și groaznic, zici către Timotei: «Tu dar, fiul meu, întărește-te?» Așa, zice, pentru însăși aceasta mai mult zic, să te întărești tu duhovnicescul meu fiu, pentrucă eu mă aflu în legături; căci de nu așì pătimì eu învățătorul tău relele cele de acest-fel, poate ar trebuì tu, ucenicul meu a te întristà și a te teme căci tânăr fiind și necercat ai intrat în primejdie. Dar acum nu este puțină mângâere ție spre a suferì ispitele, ce îți urmează, văzând că pătimesc și eu însu-mì și sufăr acest-fel de ispite. Deci întărește-te și mângâe-te, întâi pentrucă însăși firea lucrului, adecă a apostolești propoveduiri și a hristianismului are primejdie

[1]) „Pentruce?" Pentrucă dupre Hrisostom, precum Pavel a luat milă dela Onisifor, roagă pre Dumnezeu, aceasta a o dobândì și Onisifor dela Domnul" (Vor. III la aceasta către Timotei). Poate însă și fiindcă milă este nume obștesc și cuprinde pre toate darurile, ce le dă Dumnezeu nouă în viața aceasta și slava și fericirea ce are a le dà în cea viitoare. Pentru aceasta și acei cărora li s'a dăruit aceea se numesc de Petru miluiți, zicând: „Cei ce oare când nu erau norod, acum însă sânt norod al lui Dumnezeu, cei nu miluiți, acum sânt miluiți" (I Petru II, 10). Și Pavel numește pre sineși miluit zicând: „Socotiala însă dau ca un miluit" (I Corint. VII, 25). Ci și slava, ceea ce este în ceriuri și încununare celor fericiți milă este și de milă se dă dupre cântătorul de psalmi „Cel ce te încununează cu milă și cu îndurări". Vezi și la suptînsemnarea capitolului IV stihul 8 al acesteea).

și ispite, și nu tinerețea ta și necercarea; și al doilea încă, pentrucă, obștește a zice, tot omul, cel mai mic și mai josit, când cade în primejdii, ori la ce pricini și lucruri, el firește se mângâe foarte, când vede că pătimește aceleași primejdii și cel mai mare și mai de sus decât dânsul. Vezi însă, o cetitorule, cu câtă părintească dragoste și cu câtă iubire mângâe Pavel pre Timotei, numindu-l fiu al său; pentrucă cu numele acesta, ca cum ar fi revărsat Pavel sufletul său în Timotei și ca cum ar zice lui, de ești tu fiul meu, urmează mie, tatălui tău.

Intru Darul cel în Christos Iisus.

Nu te întări, zice, o fiul meu Timotei, din singură pilda mea și din singure primejdiile mele, ci mai ales întărește-te cu deosebire prin Darul lui Christos și Darul acesta al lui Christos aibi-l ajutător și împreună nevoitor întru toate primejdiile și ispitele tale; prin care noi Apostolii și toți hristianii, am luat stăpânire să călcăm preste șerpi și preste scorpii[1]) și preste toată puterea vrășmașului și de nici una să ne vătămăm: «Iată zice dau vouă putere a călcà preste șerpi și preste scorpii și preste toată puterea vrășmașului» (Luca X, 19).

2. Și care le-ai auzit dela mine prin mulți marturi.

Acelea, zice, ce le-ai auzit și nu acelea, care cu întrebări pregonitoare și cu cuvinte gâlcevitoare le-ai învățat; pentrucă credința este din auz; și le-ai auzit nu pre ascuns, ci de față înaintea multor marturi, ce erau față. Oare-cari însă precum și Climent în tâlcuirea a șeaptea «mulți marturi» a înțeles pre Legea Veche și pre proroci, ca cum ar zice lui Timotei, Pavel: «Știi, fiul meu, că cuvintele ce ai auzit dela mine, au fost adeverite cu niște mărturisiri ale legei și ale prorocilor».

Acestea încredințează-le unor oameni credincioși.

Nu a zis lui Timotei Pavel, că cele ce le-ai auzit dela mine spune-le oamenilor celor credincioși; ci a zis, încredințează-le acestea lor cu siguranție, ca o vistierie de mult preț și ca un zălog; pentrucă acele lucruri, ce le încredințează cineva altuia,

---

[1]) Însemnează că Sholasticul Nichita al teologului Grigorie, tropologhicește aligorisește pre șerpi și pre scorpie și zice, că șerpii sânt păcatele cele mari și de moarte; iar scorpii sânt cele de ertare și nu de moarte, care se par adecă mici; mușcă însă și vatămă pre om de moarte, căci păcatele cele mici nebăgându-se în seamă și trecându-se cu lenevire se fac mari și aducătoare de moarte (în sholiile cuvântului cele la Pasti). Vezi însă și la cugetarea XIV a duhovnicești iscusințe câtă este greutatea păcatelor celor de ertare; vezi și la tâlcuirea și la supt-însemnarea zicerei: „Intru altă Evanghelie, care nu este alta“ (Gal. I, 7).

ca să le păziască, le așează cu siguranță și cu încredințare. Vezi însă, o cetitorule, că zice Pavel lui Timotei, să încredințeze cuvintele lui, nu unor oameni prigoniți și cari se îndeletnicesc în întrebări și în siloghismuri, ci unor oameni credincioși adecă încredințați, având credința cu prostime, nu dau zălogul cuvintelor, ce le-ar încredința cineva lor.

Cari vor fi îndestui și pre alții a învățà.

Încredințează, zice, o Timotei, cuvintele mele oamenilor acelor credincioși, cari sânt îndestui a le predanisì și altora; căci ce folos este când cineva este el credincios și încredințat și toate cuvintele le priimește cu prostimea și fără de întrebări și prigoniri, însă nu poate să predanisiască și altora cuvintele acelea, ce le-a priimit și s'a învățat? Sau ce folos este dacă însuși nu vinde cuvintele credinței, cari s'a învățat, dar nici poate a face pre alții asemenea ca dânsul. Deci două lucruri se cuvine a aveà învățătorul, unul adecă a fi credincios, adecă încredințat, că va păzì cele ce a auzit și nu le-a vinde și altul adecă, a fi învățătoresc, adecă a aveà putere să învețe și pre alții. Iar aceste cuvinte arătat este că Pavel poruncește lui Timotei, nu pentru noroduri, ci pentru arhierei și preoți; căci nepotrivit este să socotim, că acestea le scrie pentru norodnici, căci când trimite Pavel scrisorile sale la norodnici, scrià într'însele fără luare aminte, atât despre Elini cât și despre Evrei și nu scrie unele ca acestea, adecă nu cere a fi cei ce le aud și îndestui de a învățà și pre alții. Iar eu socotesc că acestea le zice Pavel și pentru oare-care tăinuite și ascunse pricini, care trebuià să le zălogiască Timotei, ca pre o vistierie la oameni încredințați și puternici de a învățà pre alții[1]).

3. Tu dar rău pătimește, ca un bun ostaș a lui Iisus Christos.

---

[1]) Pentru aceasta și învățătorul de cele ascunse, Dionisie Areopag., păzind porunca aceasta a lui Pavel, învățătorului său, scrià și însuși către acestași sfințit Timotei, împreună ucenicul cu el acestea: „Ci vezi, ca să nu te joci cu sfintele sfintelor, ci să le evlavisești și cele ale ascunsului Dumnezeu cu gânditele și nevăzutele cunoștințe, să le cinstești, neîmpărtășite adecă și nespurcate, acestea păzindu-le despre cei nedepliniți, ci cu singurii preoții, cei sfințiți de cele sfințite, cu sfințită strălucire ierarhicește împărtășindu-te“ (cap. 1 despre biser. ierarhie); care aceasta tâlcuindu-o purtătorul de Dumnezeu Maxim, zice: să nu te joci adecă nu ca o jucărie și fără evlavie să faci arătate tuturor celor nesfințiți, prilej de râs făcând cele dumnezeești și tainice; ci singuri preoților celor sfințiți (a le arătà) că nu se cuvine cele sfinte a se arătà celor spurcați, nici mărgăritarii a se aruncà porcilor.

Vezi, o cetitorule, că a pătimi rău cineva, este însușire de un ostaș a lui Christos; iar a nu pătimi rău, nu este însușire de ostaș a lui Christos? Deci nu se cuvine tu, hristianule, a te întristà dacă pătimești rău, pentrucă te-ai rânduit să fii ostaș a lui Christos. Și cu adevărat mare și minunată vrednicie este a fi cineva ostaș al lui Christos, a cerescului și a nestricatului împărat; de oare-ce unii socotesc a fi mare vrednicie de a fi ostaș al pământescului și stricăciosului împărat.

4. Nimenea ostaș fiind, se împleticește cu lucruri lumești, ca voevodului să placă.

Acestea cuvinte nu s'a zis de Apostol, pentru singuri episcopii și învățătorii, ci de obște pentru toți hristianii, ostașii lui Christos; doritoare însă și vie zicere este împleticirea, ce o a întrebuințat aicea Apostolul; căci cu adevărat grijile și îngrijirile lumești sânt ca niște legături și șerpi, cari leagă și împleticesc pre ostașii lui Christos și nu îl lasă slobod. Zicând însă Pavel și lucruri, umbros a arătat pre turburările și greutățile și supărările lumei, fiindcă lucruri vreà să zică greutăți și tulburări, ca și dela singur numele, ce au grijile lumești, să opriască pre hristiani dela dânsele. Pentruce tu, o cetitorule, te legi pre sineți de multele îngrijiri ale lumei? Pentruce te împleticești în grijile și supărările lumei? De singură ostașia ta poartă grijă, și oșteniasca ta rânduială, păzește-o și așa vei plăceà lui Christos, carele te-a ales pentru a fi ostaș al său[1]).

5. Iar deși se nevoește cineva, nu se încununează, de nu se va nevoì legiuit.

Nu este zice, îndestul ție, hristiane numai aceasta, a intrà întru nevoință și în locul cel de luptă pentru Christos și pentru porunca lui; nici este destul ție numai a te unge cu unt delemn precum fac luptașii și a te prinde cu protivnicul luptașul tău diavolul; nu, ci îți trebue să păzești încă și legile luptătorilor, care rânduesc, ca să fii întreg înțelept și păzit de patimile trupului, ca să mănânci și să bei puțin și cu înfrânare și ce chipuri se cuvine să întrebuințezi când te lupți, ca să

[1]) Iar Teodorit așa tâlcuește zicerea aceasta: „Cei ce au îmbrățișat viața cea oșteniască sânt despărțiți de meșteșugurile cele neguțitorești, ci de singura iscusirea armelor fac purtare de grijă, ca pre domnii cei ce au aceeași fire să-i slujiască". Zice însă cuvios. Marcu: „Nici un ostaș se împleticește în lucrurile lumei; că cela ce voește a birui patimile împreună cu împleticirea, este asemenea cu cela ce stinge focul cu pae" (Cap. CLIV despre duhovnicească lege).

obori jos și să biruești pre vrășmașul tău[1]); fiindcă nu fieștecarele se luptă prost și cum s'ar întâmplà, nici precum ar voì; ci sânt legi de nevoință, care rânduesc cum și cu ce chip să se lupte luptașul și să biruiască și așa biruința lui să fie vrednică de cununi[2]). Vezi însă, o cetitorule, înțelepciunea mai sus a zis, că hristianul este ostaș, ca să arate cu numele acesta, cum că hristianul totdeuna se cuvine a fi gata spre a priimì jungheri și morți pentru cerescul împăratul său Christos; iar aicea zice, că hristianul este nevoitor și luptător; pentru ca s'arate cu pilda aceasta, că hristianul se cuvine toate a le suferì și de toate a se înfrânà: «Că cela ce se nevoește, zice, totdeuna se înfrânează» (I Cor. IX, 25). Și cum că totdeuna se cuvine a se iscusì și nici o dată a se lenevì[3]).

6. Plugarul cel ce ostenește trebue mai întâi a se împărtăși din roduri.

După ce mai sus a adus pilda ostașului și luptătorului, Apostolul acuma aduce și a treia pildă, pre a plugarului. Ci pilda ostașului și a luptătorului se potrivește la fieștecarele hristian precum a zis mai sus; iar pilda plugarului mai mult se potrivește păstorului și învățătorului hristianilor; căci precum plu-

[1]) De aceasta și Chiril al Alexandriei așa tâlcuește zicerea aceasta: „Că bărbatul cel nu foarte iscusit în meșteșugurile luptelor, măcar de s'ar crede că are putere mai multă decât ceilalți, ci de nicăirea va aflà a dobândì și filotimiile cununilor, neintrând mai înainte în nevoințele cele pentru laudă și nenorocindu-se de privitorul proestos al locului celui de nevoință ca întru vederea lui Dumnezeu dumnezeiasca sa lege cinstindu-o, și întru cele plăcute lui îndreptând viața noastră, prin supunerea cea întru toate, și să arătăm dorul nostru întru toate cele mai bune ferbinte și nebiruit“ (Vor. IX la Paști).

[2]) Iar Mar. Vasilie așa tâlcuește zicând: „De nu se va nevoì cineva legiuit în vremea sămănăturei, șezând în casă sau dormind, sosind secerișul, umple-și sânul său de mănunche? Cine au cules via, cea nesădită de el? Ai acelora sânt rodurile, ai cărora sânt și ostenelile; cinstile și cununiile ale celor ce au biruit sânt. Cine încununează pre cel ce nicì s'a desbrăcat împrotiva luptătorului său, când nu trebue numai a biruì, ci și legiuit a se nevoì dupre Apostolul? Și aceasta este ca nici cea mai mică din cele rânduite a le trece cu vederea, și așa fieștecarele a le face, precum ni s'a poruncit. Că fericit este, zice, acela pre carele viind Domnul îl va aflà făcând, nu precum s'ar întâmplà ci făcând așa, adecă dupre poruncă“ (La Procuvânt. Hotăr. celor pe larg).

[3]) Pentru aceasta și Iov zice, că viața omului nu-i decât un războiu necurmat și ispită și iscusire: „Au nu viața omului este o ispitire prepământ?“ (Iov VII, 1). Și Pavel aiurea zice: „Nu este nouă lupta către sânge și carne, ci către începătoriile și stăpâniile și stăpânitorii de lume ai veacului acestuia“ (Efes. VI, 6).

garul nu poartă grijă de sineşi, ci de pământ şi nu puţină plată dobândeşte din rodirea pământului; aşa şi învăţătorul şi arhiereul şi preotul nu poartă grijă de sineşi, ci de hristianii, cei ce se învaţă de dânsul; însă nu fără folos osteneşte, ci precum plugarul mai întâi se împărtăşeşte de roduri, el mănâncă din rodul ţarinei şi a viei ce o lucrează; aşa şi învăţătorul mai întâi decât ceilalţi, el dobândeşte ostenelele sale; fiindcă Dumnezeu răsplăteşte lui cu îmbelşugare aducere de roduri şi fapta bună a celor ce se învaţă de el[1]). Deci pentru a nu se întrista Timotei şi ori carele alt învăţător, cum că în viitorime are să dobândiască plata ostenelilor sale şi nu aicea, pentru aceasta îl mângâe Pavel şi îi zice, că încă de aicea vei luà plata ostenelei tale, o Timotei, şi întru însuşi osteniala ta se află răsplătirea ta; căci de nu vei dobândì altă, dar folosul ce-l pricinueşti la atâtea suflete cu învăţătura ta, însuşi acela este mare câştig, ce ţi se dă încă în viaţa aceasta; şi las a zice duhovniceasca bucurie ce o iă conştiinţa ta, pentru îndreptarea, care vezi, că se face prin învăţătura ta fraţilor tăi, care bucurie este o mare bunătate. Oare-care însă dupre Teodorit, zic, că rod aicea înţelege pre cinstea şi ocrotirea, ce o dobândesc învăţătorii dela ucenicii lor, şi hrana cea de nevoe, ce nu este aşa adevărul. Vezi însă, o cetitorule, că Pavel nu a zis că prost, plugarul mai întâi se îndulceşte din roduri, ci plugarul cel ce osteneşte, adecă în toate zilele se rumpe de ostenele şi nu acela ce prost lucrează. Pentru aceasta a zis şi Solomon: «Că lăudat este rodul bunelor ostenele» (Înţelepciune III, 13). Şi tatăl lui Solomon, dumnezeescul David: «Din rodurile ostenelelor tale vei mâncà» (Psalm. CXXVII, 2). Care de-a îndărătul scrie dumnezeescul Chiril al Alexandriei: rodurile ostenelelor tale le vei mâncà (în pendatef. foaia 1518).

7. Înţelege cele ce zic.

Fiindcă pildele ce le-a adus mai sus dumnezeescul Apostol, al ostaşului şi a nevoitorului şi a plugarului, le-a zis ghicitoreşte, pentru aceasta zice aicea: Înţelegi-le acestea ce zic ţie, o Timotee, precum a zis şi Domnul: «Cela ce ceteşte, înţeleagă» (Mat. XXIV, 15). Fiindcă eu pentru aceasta zic acestea întunecat şi ghicitoreşte, pentru ca să ascuţi mintea ta mai

[1]) Iar sf. Grigorie al Nisiei, aceasta aşa o tâlcueşte: Trebue mai întâi din roduri a se împărtăşi ca nu mai întâi din învăţători, întru aceştia isprăvind, carele învaţă, ca aceasta a se cuveni mai întâi să se împărtăşiască din roduri, pre cari roduri mai înţâi decât alţii prin faptele bune le lucrează.

mult spre a înțelege; de aceasta chezășlueşte și Solomon: «Cu înțelegere să înțelegi cele ce se pun înaintea ta» (Pild. XXIII, 1). Apoi roagă pentru dânsul, ca pentru un adevărat fiu al său și zice dupre urmare.

Că deà-ți ție Domnul înțelegere întru toate.

Mă rog Domnului, zice, o Timotee, pentru a dà ție înțelegere; ca să prieepi nu numai acestea ce am zis ție, ci și fieștecare alt cuvânt ghicitoresc[1]), și ascuns și întunecat și să deslușești cu înlesnire fie-care lucru și pricină cu anevoe deslușită precum zice Daniil: «Și cei înțelepți vor înțelege» (Dan. XII, 10). Unul însă din cele șeapte daruri ale Sf. Duh, scrie Isaia, că este înțelegerea (Cap. XI, 2)[2]); iar ce este însușirea înțelegerei, vezi-o la tâlcuirea zicerei: «Intru toată înțelegerea și înțelepciunea duhovnicească» (Col. I, 9).

8. Adu-ți aminte de Iisus Christos, cel ce s'a sculat din morți, din sămânța lui David.

Acest cuvânt îl zice Marele Pavel pentru eretici, pentrucă în acea vreme erau oare-cari, cari socotiau lucru de rușine de a pătimì și a muri Fiiul lui Dumnezeu, și din aceasta învățau poate ei, că dupre nălucire s'a arătat și nu cu adevărat om[3]); de vreme ce Fiiul lui Dumnezeu atâta s'a smerit pentru oameni în cât însuși oamenii se rușinează a lipì la Dumnezeu atâta mare smerenie. Și aceasta poruncește lui Timotei Pavel și pentru ca să-l mângâe, ca cum i-ar zice: Să știi, o Timotee, că și însuși învățătorul nostru Christos, cu patimile a biruit pre

[1]) Unul ca acesta a fost pror. Daniil, care pentru duhovnicească înțelegere ce aveà, tâlmăcià toate visurile și cimilîturile; de aceasta ziceà despre aceasta către împăratul Valtasar, când a văzut mâna scriind pre perete împărătească maica lui: „Este un bărbat în împărăția ta, întru carele este Duhul lui Dumnezeu... și înțelepciune și pricepere întru dânsul și tâlmăcind visuri și vestind cele ascunse și dezlegând conlegăturile, Daniil“ (Dan. V, 11).

[2]) Înțelegere este însă dupre Mar. Vasilie: agerimea minței, dupre buna urmare aflând potrivire și cuviința fieşte-căruia lucru (la tâlc. zicerei: „Vai celor înțelegători întru sineşi“ (Is. V, 2).

[3]) De aceasta și Teodorit zice așa: „Intru acea vreme începuse și Simon a sămănà ereticeștii spini; iar acesta și cei dintr'însul toți, au tăgăduit înălțarea trupului Domnului și a zis că înnomenirea lui s'a făcut dupre nălucire; pentru aceasta dar dumnezeescul Apostol cele despre dumnezeiasca fire de o camdată tăcându-le, despre singura iconomia cea de el făcută a scris pururea își aduce aminte (Timotei), de nașterea cea din sămânța lui David a învățà și din învierea din morți și amândouă le-au pus nașterea și patima, încă și neamul a adaus pentrucă acestea toate vederat le-au tăgăduit vrăşmașii adevărului.

moartea şi prin moarte a dobândit viaţa. Deci de acestea adu ţi aminte totdeuna şi nu te vei împuţinà cu sufletul, nici te vei îngreuià de patimi şi de ispite, ci foarte te vei mângâià[1]).

Dupre Evanghelia mea.

Fiindcă întru acea vreme erau mulţi eretici, precum am zis şi bine vestiau alte oare-care streine şi nepotrivite ale credinţei, pentru aceasta porunceşte Pavel lui Timotei, să nu ià aminte la acelea, ci la Evanghelia sa, adecă la acele ce însuşi binevesteşte şi propoveduesţe[2]).

9. Intru care şi rău pătimesc până la legături, ca un făcător de rele.

Mai sus adecă a mângâiat Pavel pre Timotei, dela pomenirea lui Iisus Christos şi dela pilda aceluia; iar acum îl mângâe pre el şi dela a sa pildă; mângâe-te, zice, o Timotee, ucenice al meu, dela patimile şi ispitele mele, ale învăţătorului tău, pentrucă şi eu pătimesc rău şi sânt legat în lanţuri ca un tâlhar şi făcător de rele, numai şi numai pentru Evanghelia

---

[1]) Că şi singură însuşi pomenirea lui Iisus Christos, veseleşte pre suflet şi îl mângâe. Pentru aceasta a zis dumnezeescul David: „Mi-am adus aminte de Dumnezeu şi m'am înveselit" (Psalm. LXXVI, 3); care tâlcuind teolog. Grigorie zice: „Ce este mai gata decât aducerea aminte! Aduţi aminte şi tu şi veseleşte-te. O lesnire de vindecare! o grabă de însănătoşare! o mărime de dar! Nu adoarme numai pre împuţinarea de suflet şi pre întristare pomenindu-se Dumnezeu, ci lucrează şi veselie" (Cuv. către cetăţenii Nasianzului). Pentru aceasta şi dumnezeeştii părinţi, cei ce se numesc deştepţi sfătuesc pre toţi hristianii să aibă necontenită pomenire şi cugetare a numelui lui Iisus Christos, neîncetat zicând în inimile lor: „Doamne Iisuse Christoase, Fiiu al lui Dumnezeu, miluieşte-mă". Şi vezi despre aceasta la cap. X a cărţei ceii sfătuitoare, către Mitropolitul Ianinon. A zis însă şi Teotim: „A aveà cineva pomenirea lui Dumnezeu cu adevărat, este a aveà pomenire de viaţă, iar a-l uità se face moartea". Drept aceea dupre înţeleptul acesta, cel ce pomeneşte pre Dumnezeu şi pre Iisus Christos, acela pomeneşte viaţa şi se face în viaţă; iar acela ce uită pre Dumnezeu şi pre Iisus Christos, se face în moarte. Pentru aceasta scrie şi Evsevie, că Apostolul Petru văzând pre femeea sa, că o duceau necredincioşii să o omoare, a strigat către dânsa, să-şi aducă aminte de Domnul; (cu aceste cuvinte scriind Evsevie): „Zic însă că fericitul Petru, văzându-şi femeea ducându-se, ca să o omoare, l'a durut adecă pentru chemare...., a strigat însă foarte tare sfătuindu-o şi mângâindu-o, anume zicându-i: adu-ţi aminte, o soro, de Domnul" (în biser. istorie cartea III cap. III). Această istorie o pomeneşte şi Climent Stromateul în cartea VII, dela carele o a luat aceasta şi Evsevie.

[2]) Vezi la suptînsemnarea cap. XIV al ceii către Romani stih 24, câte evanghelii mincinoase au scris ereticii şi le-au numit pre numele lui Pavel şi a altor Apostoli.

lui Christos; și am dobândit dela oameni socotială și prepus rău, pentru propoveduirea Evangheliei.

Ci cuvântul lui Dumnezeu nu se leagă.

Pentru ca să nu zică cineva și ce folos este de pătimești rău, o fericite Pavle și ce lucru de mirare este a te află legat în lanțuri? Arată mie, ce folos ai căștigat din pătimirea aceasta rea? Sau ce lucruri de mirare s'au făcut din legăturile tale? Pentru aceasta, zic, răspunde aicea Pavel și zice: că acesta este căștigul relei pătimirei mele și acesta este lucrul cel de mirare că legăturile mele au născut pre urmarea a nu se legà cuvântul și învățătura mea ci prin legături a se dezlegà mai mult și a se lăți și a se propovedui acum la toți mai mult decât întâi; căci cuvântul lui Dumnezeu au doar este vre un lucru simțitor, zice, ca, când se oprește trupul, împreună să se opriască și el? Nu, cuvântul lui Dumnezeu este un lucru slobod și neținut și atuncea când noi cei ce-l propoveduim sântem legați, el este dezlegat și aleargă slobod fără a se oprì de cineva; și iată dovada este aproape, zice, că cu toate că eu sânt legat cu lanțuri; limba însă este dezlegată și pentru aceasta propoveduesc și dictăluesc apostolește către tine și către ceilalți. Vezi minune? Vezi căștigul ce l'au născut legăturile mele?

10. Pentru aceasta toate le sufăr pentru cei aleși.

Și acest cuvânt în îndemnare este către Timotei, pentru ca să se mângâe și să sufere ispitele, căci și eu nu pătimesc pentru mântuirea mea, ci pentru mântuirea celorlalți hristiani; și nu ca să mă slăvesc eu, ci pentru ca să se slăviască ceilalți. Cari sânt aceștia? Cei aleși ai lui Dumnezeu, adecă acei ce s'au ales de Dumnezeu, pentru ca să moșteniască viața veșnică. Și dar dacă Dumnezeu i-a ales pre ei, cum nu se cuvine și noi Apostolii și propoveduitorii Evangheliei să pătimim ori ce pentru mântuirea lor?

Ca și aceia să dobândiască mântuirea cea întru Christos Iisus.

Pentru aceasta, zice, se cuvine să răbdăm și noi ori ce ispită pentru ca să dobândiască și cei aleși precum și noi mântuirea cea dorită lor. Și precum Dumnezeu a pătimit atâtea patimi, pentru ca să ne mântuim noi; așa dinpotrivă se cuvine să pătimim și noi Apostolii lui, pentru ca să se mântuiască cei aleși ai lui Dumnezeu. Drept aceea aceasta ce facem, adecă de suferim pătimirile pentru cei aleși ai lui Dumnezeu, nu este har și facere de bine a noastră, ci este o răsplătire, ce o facem

lui Christos, celui ce a pătimit pentru noi. Apoi pentru a nu zice cineva, ce spui, o fericite Pavle? Tu te afli în legături şi ai să te omori, şi cum mândrindu-te, zici, că te faci pricinuitor altora de mântuire? Către cari răspunde aşa: Că eu nu zic pentru mântuirea trupului, ci pentru mântuirea cea întru Iisus Christos, adecă pentru cea sufletească, pentru cea adevărată şi pentru cea slăvită; căci trupeasca mântuire este mincinoasă şi neslăvită, pentrucă trupul ori mai înainte ori mai în urmă, negreşit are a se topi şi a se perde. Ascultă însă şi ce zice mai jos.

Cu slavă veşnică.

Nu răbd eu, zice, fieşte ce ispită, ca cei aleşi numai să se mântuiască, ci pentru ca să se slăviască împreună cu noi Apostolii, care lucru este mult mai mare ca mântuirea cea simplă şi aceasta o a arătat Domnul cu cuvântul ce a zis: Eu am venit ca viaţă să aibă şi mai mult să aibă (Ioan X, 10), că mai multul este, a nu aveà prost numai viaţă cei aleşi, ci viaţă slăvită şi veşnică[1]). Drept aceea deşi legăturile şi ispitele mele se par a fi de ruşine şi de durere, însă pricinuesc slavă celor aleşi şi slavă veşnică; iar dacă celoralalţi legăturile mele pricinuesc slavă veşnică, cu mult mai vârtos pricinuesc aceasta însuşi mie, celui ce port legăturile? Pentru aceasta dar, o Timotee, să nu te întristezi nici să te mâhneşti pentru mine.

11. Credincios este cuvântul.

Fiindcă mulţi se îndoesc pentru viaţa şi slava ce vor să fie, zicând şi cum va fi aceasta? Căci când eu viez, atuncea să mă desbrac spre moarte, şi când mor, atuncea am să viez? Că ghicitură este aceasta. De vreme ce aceasta şi altele asemenea zic oare-cari, pentru aceasta Pavel adeverează cuvântul acesta şi zice: credincios şi adevărat este cuvântul acesta; care cuvânt? Acesta adecă, cum că cei aleşi vor dobândì mântuire slăvită şi veşnică.

Că de am murit împreună şi vom via împreună.

Cuvântul cel de mai sus formăluieşte şi dovedeşte aicea Pavel cu siloghismuri omeneşti şi fireşti şi cu toate că mai sus a dat dovadă cuvântului acestuia şi l'a adeverit cu ceea ce a zis: «Aduţi aminte de Iisus Christos, că s'a sculat din morţi»;

[1]) De aceasta zice dumnezeescul Grigorie al Tesal. tâlcuind evangh. zicerea aceasta: „Ce este mai multul? Adecă nu numai a fi împreună şi împreună a vieţui, ci şi a se află ca fraţi ai săi şi împreună moştenitori; aceasta dar e mai multul, precum se cuvine cel ce dă încă plată“ (Cuv. către Xeni).

pentrucă cu aceasta a dovedit, că precum Christos s'a sculat şi s'a slăvit după moarte, aşa şi noi împreună avem să ne sculăm cu dânsul şi împreună să ne slăvim. Deci cum acum dovedeşte aicea pre cuvântul cel de mai sus cu acest siloghism, cum că de ne-am împărtăşit noi împreună cu Christos în patimi şi în întristări, negreşit ne vom împărtăşi cu el şi întru cele bune şi întru cele de bucurie; şi de vom muri împreună cu Christos, negreşit avem să vieţuim cu el împreună; căci fieşte-carele om va judecà aceasta cu dreptul, cu cât mai vârtos Dumnezeu, carele este izvorul dreptăţei şi al bunătăţei? Moarte însă numeşte Apostolul atât pre cea prin sf. botez întru sf. colimvitră, ce s'a făcut cu taină[1]) cât şi cea pricinuită prin pătimiri şi prin ispite.

12. De am răbdat vom şi împărăţi împreună.

Nu este destul numai a se dà cineva o dată pre sineşi la moarte, pentru Christos şi pentru credinţa şi porunca lui Christos, ci totdeuna a se dà pre sineşi la moarte pentru el, care şi aiurea o ziceà aceasta Pavel: «In toate zilele mor» (I Cor. XV, 31). Pentru aceasta multă răbdare trebue să avem toţi hristianii, întru toate ispitele, ce ne urmează, ca prin răbdare să ne învrednicim a împărăţi împreună cu Christos.

Iar de ne vom lepădà de el şi acela se va lepadà de noi.

Cu aceste cuvinte formăluieşte Apostolul prin cele dinprotivă, pre cuvântul cel de mai sus şi zice, că nu numai vom luà răsplătiri pentru răbdare, ce o am arătà în ispitele cele pentru Christos ci şi dinprotivă ne vom osândi, dacă nesuferind ispitele ne vom lepădà de Christos; fiindcă de ne vom lepădà noi de Christos şi Christos se va lepădà de noi în ziua judecăţei; precum însuşi o a arătat, zicând: «Iar carele se va lepădà de mine înaintea oamenilor şi eu mă voiu lepădà de el înaintea Tatălui meu, celui ce este în ceriuri» (Matei X, 33). Iar dacă Christos se va lepădà de noi, socoteşte deaciia, tu iubitule, ce osândă avem să luăm noi, cari ne vom lepădà de Christos.

13. De nu credem, el credincios rămâne.

Dacă noi hristianii, zice, nu credem că Christos s'a sculat din morţi, el de necredinţa aceasta a noastră nu se păgubeşte nimica; fiindcă el totdeuna este adevărat şi credincios; ori de

[1]) De aceasta şi Teodorit a zis: A muri noi împreună nu a zis numai pentru cei ce se omoară, ci şi pentru cei ce se botează; că şi aceştia cu curăţenie crezând şi viaţă potrivită cu credinţă arătând, se împărtăşesc cu stăpânul de viaţă.

credem noi, ori de nu credem; că Domnul zice, Dumnezeul tău, acesta este Dumnezeu, Dumnezeu credincios (II Lege VII, 9). Şi David zice: «Credincios este Domnul» (Psalm. CXLIV, 18). Şi Apostolul aiurea zice: «Că ce, de nu au crezut oarecari? Au doar necredinţa acelora pre credinţa lui Dumnezeu strica-o-va?» (Rom. III, 3). Ba; nu o va strică.

A se lepădà de sineşi nu poate.

Adecă precum Dumnezeu, nu poate a nu fi, nici are fire a merge întru nefiinţa, acesta ce singur este şi mai întâi este şi de nevoe dupre estime fiind, aşa nici nu este cu putinţă a se tăgăduì pre sineşi; căci una şi aceeaşi este a se duce întru a nu fi şi a se tăgăduì pre sineşi[1]). Drept aceea Dumnezeu totdeuna rămâne; că de mărturisim noi şi de credem şi de nu credem şi ne lepădăm, Dumnezeu nici se foloseşte sau căştigă ceva din mărturisirea şi credinţa noastră; nici dinpotrivă se vatămă sau se păgubeşte din necredinţa şi lepădarea noastră, ci la noi rămâne şi folosul şi vătămarea noastră[2]).

14. Acestea adă-le aminte.

Pentru a nu socotì cineva, că Timotei aveà trebuinţă a se

---

[1]) Pentru aceasta Mar. Dionisie Areopag. în cap. VIII despre dumnezeeştile numiri arată, că vrăjitorul Elima, prihăneşte zicerea aceasta a Apostolului şi dintru aceasta se filonichiseşte ca să dovediască cum că Dumnezeu nu este Atotputernic, pentrucă nu poate a se lepădà sau a se tăgăduì pre sineşi, precum zice aicea Pavel, zicând sf. Dionisie: „De şi zice Elima vrăjitorul, că de este Atotputernic Dumnezeu, cum se zice că nu poate ceva de către teologhi voştri? Şi ocăreşte pre dumnezeescul Pavel că a zis că nu poate Dumnezeu a se tăgăduì pre sineşi". Prihănirea aceasta însă şi nebuniasca nedumerire a vrăjitorului dezlegându-o dumnezeescul acela părinte, cel cu minte îngerească, zice aşa: „Că tăgăduirea sau lepădarea de sineşi este căderea din adevăr; iar adevărul estime este şi căderea din adevăr este căderea din estime. Deci adevărul este estime, iar lepădarea de adevăr sau tăgăduirea este căderea din estime şi Dumnezeu a cădeà din estime nu poate şi a nu fi, nu este cu putinţă; precum ar zice cineva, a nu puteà, nu poate şi a nu şti dupre lipsire nu ştie. Ceea ce înţeleptul (Elima adecă), preste picior aşa luându-l îl numeşte, nu a înţeles, urmează celor neiscusiţi a biruì dintre nevoitori, cari de multe ori neputincioşi prepuind pre luptătorii lor cei împrotivă că sânt dupre părerea lor, şi ca către unii ce nu sânt de faţă, vitejeşte umbros luptându-se cu dânsul şi în zădar bat aerul cu lovituri îndrăzneţe şi socotesc că a biruit pre împrotivă luptătorii lor şi să propoveduesc pre sineşi de biruitori, nici ştiind puterea acelora.

[2]) De aceasta şi Teodorit a zis, că nici crezând noi, dovedim că este Dumnezeu el, nici necrezând noi îl scoatem din dumnezeiasca fire; ci şi crezând noi şi necrezând, el Dumnezeu este; noi dar crezând dobândim folosul.

învață cele de mai sus; pentru aceasta zice Pavel aicea, că acestea le scriu ție, ca să le aduci aminte celorlalți hristiani.

Mărturisind înaintea Domnului, a nu se luptă în cuvinte spre nici un lucru trebnic, spre oborârea celor ce îi aud.

Fiindcă este lucru poftitor filonichia (adecă învingerea în vorbe) și sufletul omului totdeuna voește a face întrebări și a se luptă în cuvinte; pentru aceasta Pavel zice aicea către Timotei, că tu mărturisește, adecă adă martor pre Dumnezeu prigonitorilor și poruncește-le cu asprime să nu se lupte în cuvinte, ca să cunoască, că și de nu te vor ascultă pre tine, Dumnezeu însă îi va osândi, cel ce se ià de tine spre mărturie; căci prigonirea în cuvinte nu numai nici un lucru trebnic naște, sau folositor, ci mai ales pricinuește multă vătămare; fiindcă credința cea proastă și nedeslușitoare a acelora, ce au luptările acestea în cuvinte, se oboară și se perde de întrebările cele prigonitoare, precum și un turn statornic se oboară și se răstoarnă de bombele și ghiulele tunurilor.

15. Sârguește-te a te arătà pre sineți lămurit înaintea lui Dumnezeu, lucrător nerușinat.

Cu aceste cuvinte tâlmăcește Pavel, chipul cu care se va arătà Timotei lămurit. Și carele este chipul acesta? Adecă de te vei arătà tu, o Timotee, zice, că ești lucrător nerușinat, adecă de nu te vei rușinà a face nici un lucru din acelea ce ajută și zidesc buna cinstire de Dumnezeu și dreapta credință; căci cu un chip ca acesta vei fi ales la Dumnezeu, suferind toate greutățile pentru el și lucrând toate voile lui. In toate părțile trimirerei acesteea, multă sirguință pune Pavel, pentru a ridică din mijloc rușinea cea pentru patimile lui Christos; fiindcă multora se socotià rușine crucea lui Christos și lauda crucei ca un lucru prostesc. Și însuși Apostolii încă, cei ce o propoveduiau, ca niște proști și oameni de rând și necărturari se socotiau, și ca unii ce pătimiau patimi necinstite; tu însă, fiul meu Timotee, nu te rușinà pentru toate acestea.

Drept îndreptând cuvântul adevărului.

Fiindcă mulți, zice, sânt aceia cari strâmbează cuvântul lui Dumnezeu și rău îl tâlcuesc, pentru aceasta, tu o Timotee, înalță cuvântul lui Dumnezeu și drept tâlmăcește. Sau și altmintrelea: fiindcă nu a zis Pavel lui Timotei, îndreptând (sadea), ci drept croind cuvântul adevărului, cu această zicere ne dă să înțelegem, că precum tae cineva cu cuțitul bucățile cele de

prisos şi adause, ce sânt la un pom frumos, sau la o curea bună şi le leapădă pre ele; aşa şi tu tae cu sabia duhului dela cuvântul adevărului şi dela propoveduirea Evangheliei toată înţelegerea neadevărată şi străină şi leapădă-o[1]).

16. Iar de spurcatele deşartele glăsuiri, fereşte-te.

Iar de necuratele zice, şi zadarnicile voroave, fereşte-te, adecă leapădă-te, o Timotee; iar fericitul Ioan Hrisostom în toate părţile epistoliilor lui Pavel, unde se află zicerea: zadarnică glăsuire, ceteşte nouă glăsuire; şi cu aceasta ne dă să înţelegem cum că Apostolul aicea zice, să se lepede Timotei de necuratele scornituri şi din nou izvodiri ale ereticilor, precum am zis în epistolia cea întâia către Timotei, cap. VI, stih 20: Oarecari însă pre zicerea «Fereşte-te» o tâlcuesc în loc de: «cu prisosinţă să stai», adecă de prisos nevoieşte-te spre a le curmă şi a opri deşartele glăsuiri cele de acest-fel; însă înţelegerea aceasta nu este adevărată.

Că spre mai mult vor sporî la păgânătate.

17. Şi cuvântul lor, ca o cangrenă va avea păşune.

Nestâmpărată, zice, este răutatea şi mai mult doftoric nu primeşte, fiindcă cuvintele ereticilor vatămă şi strică pre partea cea mai multă a bunei cinstiri de Dumnezeu, precum cangrena şi sînt neîndreptaţi; cangrena însă este o patimă şi o rană, care pricinueşte putrejune la trup şi mănâncă pre părţile trupului cele sănătoase, ce sânt împrejurul ei[2]).

---

[1]) Însemnează că Marele Vasilie şi dumnezeescul Hrisostom la sfinţitor liturghii, împrumutându-se cu zicerea aceasta a Apostolului, se roagă cu aceasta către Dumnezeu pentru arhiereul locului, zicând aşa: „Întâi pomeneşte Doamne pre arhiepiscopul nostru (Cut.) pre carele dăruieşte-l sf. tale biserici în pace, întreg, cinstit sănătos, întru zile îndelungate şi drept îndreptând cuvântul adevărului tău". Iar Teodorit aşa tâlcueşte apostoliceasca zicere: „Lăudăm dintre plugari, pre cei ce drepte tae brazdele, aşa şi învăţătorul vrednic de laudă este, carele urmează dreptarului dumnezeeştilor cuvinte".

[2]) De aceasta sfinţit. Avgustin a adeverit cu pilda aceasta a cangrenei, ce o aduce Apostolul aicea, cum că socotiala cea rea a ereticilor, totdeuna sporeşte spre mai rău şi se face mai mare rana ca şi cangrena; căci Maniheii, începând dela muscă, au făcut pre Dumnezeu început al răului, că întrebă cândva un maniheu: cine a făcut pre muscă? Şi răspundeă altul de o socotială cu dânsul, cum că nu o a zidit Dumnezeu căci musca e un animal rău, care supără şi necăjeşte pre oamenii aceia-asupra cărora se pune şi acest-fel de supărătoare şi vătămătoare animale sau insecte este şi albina, apoi şi pre aceasta diavolul o a făcut; şi lăcusta este de acest-fel, negreşit şi pre aceasta diavolul o a făcut. Dar puii cine i-a zidit? Cine oile? Cine pre elefant? Cine pre om?

Dintre care este Imeneu şi Filit.

18. Cari dela adevăr au rătăcit, zicând că învierea acum s'a făcut şi răstoarnă credinţa oare-cărora.

Bine a zis mai sus dumnezeescul Apostol, că cuvintele ereticilor sporesc spre mai multă păgânătate, pentrucă se vede că eresul lui Imeneu şi a lui Filit nu surpă numai pre învierea din morţi, însă multe şi alte rele dogme se năşteau din eresul acela; căci dacă învierea morţilor s'a făcut acum, apoi judecata şi venirea Mântuitorului s'a surpat şi răsplătirea dreptilor şi a păcătoşilor şi oamenii cei buni şi drepţi au suferit necazurile şi ostenelile, care în viaţa aceasta le sufăr; iar oamenii cei răi şi păcătoşi nu s'au osândit pentru răsfăţerile şi slavele şi îndulcirile, cu care se îndulcesc aicea, precum li se cuvenià, ci mai vârtos şi s'au slăvit şi au dobândit fericire prin bunătăţile cele de aici; şi dar ce mai trebue fapta bună, de oare-ce acest-fel de răsplătire se face? In cât mai bine este, sau întocmai a zice cineva, că nici de cum este înviere, decât a zice, că acum s'a făcut învierea[1]). Insă nu a zis, că aceştia

---

Pre toate acestea diavolul le-a zidit. Acest-fel a fost mult încălcitul şir al ereticeştilor cugetări ale Maniheilor; pentru aceasta se cuvine a fugì hristianii de aceştia şi de toţi ereticii, ca de nişte perzători şi ciumă, ca să nu se smreduiască şi ei dela dânşii şi să se peardă. De aceasta porunceşte Solomon: „Scoate afară din adunare pre cel perzător“ (Pild. XXII, 10). Şi prorocul David, părintele lui, fericeşte pre omul cel ce nu a şezut cu perzătorii: „Fericit bărbatul, zice, carele nu a şezut pre scaunul perzătorilor“ (Psalm I, stih 1). Pentru aceasta şi dumnezeescul Policarp, întrebându-l ereticul Marchion, de ştie, cine este el, a răspuns lui sfântul: „Te ştiu, zice că eşti fiul cel întâi născut al diavolului“. Şi Mar. Atanasie scrie în viaţa Mar. Antonie, că acel cuvios părinte fugià de arieni şi de eretici, ca de ciumă; pentru aceasta şi icumenicul sobor al şeaselea porunceşte să se ardă plăzmuitele minciuno-mărturisirile mucenicilor cele de eretici scrise, în canonul LXIII al său. Şi Apostolii poruncesc să nu se publicarisiască mincinos supra suprascrisele cărţile celor necredincioşi, ca nişte sfinte, în canon. VII al lor. Iar Mar. împărat Solomon porunceşte împăraţilor asemenea lui, să goniască dela sine pre cei necredincioşi şi să nu-i lase să samene neghinele păgânătăţei lor printre cei credincioşi zicând: „Impăratul înţelept este vânturător al necredincioşilor“ (Pild. XX, 26). Vezi şi la zicerea: „De omul eretic după I şi a doua sfătuire leapădă-te“ (Tit. III, 10).

[1]) Iar Teodorit zice că ereticii aceştia de rea cugetare, pentru aceasta ziceau că învierea s'a făcut acum, fiindcă socotiau înviere pre moştenirea fiilor, cari se nasc din nuntă; cari se ridică, adecă se nasc şi rămân în lume în locul născătorilor celor ce mor. Şi aşa cu această nebuniască soçotială, amăgiau pre oameni şi-i depărtau dela învăţătura Apostolilor.

surpă credința tuturor hristianilor, ci numai a oare-cărora, adecă a celor mai slabi în credință și dupre urmare zice:

19. Dar însă temelia cea statornică a lui Dumnezeu stă.

Aceasta ce o zice aicea Pavel are acest-fel de înțelegere: nu s'a surpat, zice, toți hristianii, dupre cugetările ereticilor, cele de mai sus, ci cei neadeveriți și neîntăriți în credință și în cugetare, despre cari a zis Ieremia: «Au iubit a-și mișcă picioarele lor» (cap. XIV, 10); căci de nu ar fi fost ei neîntăriți acest-fel, nu s'ar fi stricat de cuvintele ereticilor, ca să cadă din credință, ci căci erau neadeveriți mai întâi, pentru aceasta au căzut; că și strămoșul Adam, de ar fi fost adeverit și întărit în socotiala sa și în credința cea către Dumnezeu, nu s'ar fi amăgit de cuvintele femeei sale; ci fiindcă eră neadeverit de prolovirea diavolului, pentru aceasta și când i s'a făcut prolovirea a căzut și a călcat porunca; iar câți au cugetarea lor și credința statornică, aceia stau întăriți și neclătiți și nu numai nu se vatămă de amăgitorii eretici, ci și se laudă de dânșii pentrucă socotind putredele cugetările ereticilor mai mult se întăresc. Și vezi iubitule, că temelia lui Dumnezeu este statornică și nemișcată, în cât cu un chip ca acesta se cuvine a se ținea cineva, de credință, ca de o temelie statornică și nici decât a se clăti[1]).

Având pecetea aceasta: «Cunoscut-a Domnul pre cei ce sânt ai săi» (Numere XVI, 5), și: «Depărtează-se de nedreptăți tot cela ce numește numele Domnului».

Când Core și Datan și Aviron și Avnu și cei două sute șeaptezeci de bărbați numiți ai adunărei fiilor lui Israil, s'au sculat împrotiva lui Moisi și a lui Aaron, atuncea Moisi, căzând cu fața la pământ cu mare smerenie, a zis către Core și către toți conapostații lui cuvintele acestea: «A cercetat și a cunoscut Dumnezeu pre cei ce sânt ai lui și pre sfinți și i-a apropiat către sineși» (Numer. XVI, 5). Ca cum ar fi zis către dânșii: «Ce v'ați sculat asupra noastră? Noi nu ne-am făcut începători și povățuitori de norod și preoți al israilitescului norod

[1]) De aceasta zice și Coresie, că temelie înțelege aicea Pavel pre nestrămutata hotărîrea lui Dumnezeu, iar Teodorit așa tâlcuește zicerea: „Nu poate a se clăti, zice, temelia adevărului, că Dumnezeu a pus temelia aceasta, iar pecetea temeliei este nădejdea învierei; că cela ce scoate pre învierea cea de obște, acela tăgăduește învierea lui Christos; iar acela ce o tăgăduește pre aceasta și patima lui o leapădă și cela ce o leapădă pre aceasta, tăgăduește și nașterea cea din fecioară; deci potrivit a numit pecete a temeliei pre credința învierei.

de sine-ne; Dumnezeu ne-a ales pre noi la această dregătorie; și acesta ce cunoaște, cari oameni și sfinți sânt ai lui, acesta ne-a apropiat pre noi și ne-a tras la sineși pentru ca să fim slujitori cinstirei lui și liturghisitori ai cortului lui; iar zicerea: «Depărtează-se de nedreptăți tot cela ce numește numele Domnului», aceasta nu o am putut-o află în Scriptură cu această zicere scrisă, cu toate că am cercetat foarte. Poate însă să fi tălmăcit Apostolul aceasta, din zicerea aceea a leviticesculuí cuvânt: «Și nu vă veți jurà cu numele meu pentru nedreptate și nu veți spurcà numele cel sfânt al Dumnezeului vostru; eu sânt Domnul Dumnezeul vostru» (Levit. XIX, 12). Deci aceste ziceri ale dumnezeeștei Scripturi, le aduce aicea Apostolul și zice: că întărita temelie a lui Dumnezeu stă neclătită și are această pecete, adecă zicerile de mai sus ale Scripturei; adecă precum o piatră are săpate într'însa și însemnate asupra ei oare-care slove și semne, cu asemenea chip și temelia lui Dumnezeu are scris asupra ei prin însăși lucrările, ca o pecete neștearsă, adecă aceasta: «Cunoscut-a Domnul pre cei ce sânt ai lui», și aceasta: «Depărteze-se de nedreptăți, tot cela ce numește numele Domnului»; care va să zică că cei ce sânt credincioși și cu totulu tot apropiați ai lui Dumnezeu, aceștia s'au procunoscut și s'au ales de Dumnezeu, pentruca să nu se strice și aceștia cu necinstitori de Dumnezeu și cu cei neîntăriți în credință și pentru aceasta stau ca niște stâlpi însuflețiți și ca niște temelii neclătite, nemișcându-se de cugetările ereticilor și curtând întru sineși prin fapte supra scrierile și cuvintele Scripturei celei de mai sus. Nedreptate însă numește Pavel pre rătăcirea intru dogmele credinței sau și curat pre toată nedreptatea. Drept aceea cel ce nedreptățește, acela nu se potrivește, nici se zidește asupra temeliei lui Dumnezeu și acesta nu este credincios și apropiat al lui Dumnezeu nici are asupra sa pecetea cunoștinței și a apropierei de Dumnezeu, căci nedreptul cum va avèà asupra sa pre pecetea dreptului Dumnezeu? Că aceasta este cu totul nepotrivită. Vezi însă, o cetitorule, că dacă acela, ce numește numele Domnului este dator a fi departe de toată nedreptatea; apoi și dinpotrivă, cel ce nu se depărtează de toată nedreptatea, acela nu este vrednic nici a numì cu gura sa numele Domnului, căci dupre Sirah: «Nu e frumoasă lauda în gura păcătosului» (Sir. XV, 9).

20. Și în casa cea mare nu sânt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut.

De vreme ce mulți se smintesc pentruce în lume se află oa-

meni răi și vicleni; pentru aceasta Apostolul luând toate celelalte pricini și socotele, pentru care Dumnezeu iartă a se afla aceștia, aduce acum aicea pre singură pricina și socotiala aceasta și zice, că precum într'o casă mare se află vase osebite și de aur și de argint și de lemn și de lut, așa și în lumea asta mare se află buni și îmbunătățiți și oameni răi și răsvrătiți; căci casă mare Pavel înțelege lumea și nu pre biserica lui Christos; fiindcă în biserica lui Christos nu voește Pavel a fi nici un vas de lemn, ci toate vasele adecă toți hristianii voește să fie de aur și de argint, adecă toți să fie buni și îmbunătățiți; pentrucă biserica hristianilor este trup al lui Christos și pentrucă biserica este fecioară, este frumoasă și foarte împodobită, fără să aibă vre o întinăciune sau sbârcitură de răutate; «că Christos, zice, a iubit biserica și s'a dat pre sineși pentru dânsa,.... ca să o înfățișeză pre ea luișși slăvită biserică neavând întinăciune sau sbârcitură sau ceva din cele ca acestea, ci ca să fie sfântă și neprihănită» (Efes. V, 27). Și iarăși: «V'am logodit pre voi cu un bărbat, ca să vă înfățoșiți lui Christos fecioară curată» (II Cor. XI, 2)[1].

Și unele sânt spre cinste, iar altele spre necinste.

Vasele cele de aur, zice, adecă cei îmbunătățiți și buni, sânt spre cinste, adecă cinstite și spre slujbe de cinste întrebuințate; iar vasele cele de lemn și de lut, adecă oamenii cei răi și pângăriți sânt spre necinste, adecă necinstite și în slujbe necinstite întrebuințate. Nu a zis însă, că vasele acestea sânt spre întrebuințare și neîntrebuințare, căci oamenii cei răi, măcar deși nu sânt trebnici spre fapta bună, dar însă și aceștia trebnicesc prost întru alcătuirea lumei, și în alte oare-cari iconomii, precum și Faraon cu ostașii lui au trebnicit spre a se slăvi Dumnezeu, ca un drept ce este, prin împetrirea inimei lor și prin pedeapsa lor, cea pentru împetrirea inimei: «Și mă voiu slăvi, zice, întru Faraon și întru toată oastea lui și vor cunoaște toți Eghiptenii, că eu sânt Domnul» (Eș. XIV, 4)[2].

[1]) Alții însă zic, cum că și casă, biserica se înțelege, căci în biserică se cuprind și cei buni și cei răi, măcar deși cei răi sânt părți ale ei neputincioase și rănite și fiindcă biserica se asemănează cu corabia lui Noe, care cuprindea pre vietățile și pre cele curate și pre cele necurate; se cuprind însă în biserică cu nădejde că și mădulările cele neputincioase ale ei adecă cei răi se vor face sănătoși prin pocăință. Și cei necurați cu viața se vor face curați prin pocăință și prin îndreptare, care se face cu viața cea curată.

[2]) Trebnicesc încă și cei răi în lume, pentrucă aceștia pedepsind pre cei buni și drepți, le pricinuesc mai multe cununi și pedepsindu-se dela

21. Deci de se va curăți cineva pre sineși de aceștia, va fi vas spre cinste sfințit.

Vezi, o cetitorule, că a fi cineva vas de aur sau de lut, adecă bun sau rău, nu urmează din firea omului, nici din sila ce urmează din materie precum huleau maniheii ci urmează din proalegerea cea bună sau din cea rea? Că ascultă, ce zice aicea Apostolul că poate tot omul, numai de ar voi, a se curăți, adecă a și curăți desăvârșit sufletul său de proalegerea cea de lemn sau de lut și rea; și în locul aceea să'și facă proalegerea sa de aur și de argint, adecă bună și îmbunătățită. Și socotește-o aceasta din pilde, că Pavel mai întâi erà de lut, adecă rău pentrucă nu credeà în Christos; dar s'a făcut în urmă de aur, că a crezut. Și dinprotivă Iuda erà mai întâi de aur, fiindcă se învrednicì-se a fi ucenic al lui Christos; dar în urmă s'a făcut de lut pentrucă vânduse pre Christos. Dar s'ar nedumerì cineva, că dacă Pavel aicea prihănește vasele cele de lut, cum într'o alta le laudă, zicând: «Având dar vistieria aceasta în vase de lut» (II Cor. IV, 7). Spre deslegarea nedumerirei acesteea, răspundem că acolo vorovește Pavel chiar pentru firea trupului omului deosebit; căci precum vasul cel de lut nu e nimic alta, fără numai lut ars cu foc; așa și trupul omului, nu e nimic alta fără numai lut, care se întărește cu ferbințeala sufletului[1]); iar aicea vorovește Apostolul pentru proalegerea sufletului, iar nu pentru firea trupului.

Și bine trebnic stăpânului.

Din cuvintele acestea dar ale Apostolului se închee, că vasele cele de lemn și lut, adecă oamenii cei răi sânt netrebnici, că dupre scoposul lui Dumnezeu cel mai întâi, carele voește toți oamenii a se mântuì și a se arătà, că trebnicesc dupre alt chip, adecă dupre următorul scoposul lui Dumnezeu, precum am zis mai sus.

Spre tot lucrul bun gătit.

Cela ce voește, zice, și iubește, poate a se curăți pre sineși de reaua proalegere și a se face vas trebnic lui Dumnezeu și

---

Domnul, înțelepțesc pre ceilalți să nu facă aceleași rële; „că își va spălà (dreptul) mânile sale, zice, în sângele păcătosului“ (Psalm. XVI, 10); adecă drepții se vor propăzì curați de răutate, văzând că se pedepsesc și se omoară păcătoșii. Zice însă și Solomon: „Cel stricător bătându-se, nebunul mai înțelept va fi“ (Pilde XIX, 25).

[1]) Iar Icumenie zice, cum că de hârb și de pământ se numește încă trupul, comăsurându-se cu vistieria cea cerească și dumnezeiască a Darului Sfântului Duh, pre care o cuprinde în sine.

gătit spre a face tot lucrul bun; adecă deşi nu află vreme îndemănatică, ca să facă binele, însă este gătit şi formăluit spre a-l face, sau feciorie şi nevoinţă de a fi, sau mucenicie şi lipsă pentru Christos, sau oare-care altă facere de bine.

22. Iar de poftele cele tinereşti fugi.

Tinereşti pofte sânt nu numai cele ale curviei şi ale trupescului păcat, ci şi ori care altă nevenită poftă, adecă ori stăpânire de poftească să dobândiască cineva, ori bani ori moşie ori altă ceva; fiindcă poftele acestea şi fantaziele sânt nebuneşti şi însuşite minţilor celor tinereşti şi neîntărite; fiindcă, mai de multe ori tinerii sânt fără de minte, iubesc deşertăciunile şi sânt nestatornici cu mintea. Pentru aceasta şi Solomon ticăloşeşte pre cetatea aceea, ce are împărat tânăr: «Vai ţie, cetăţei, al cărui împăratul tău este mai tânăr» (Ecclis. X, 16). Şi tinereţa o numeşte neminte şi deşertăciune acelaşi Solomon[1]) «tinereţa şi nemintea este deşertăciune» (Ecclisiast. XI, 10). Şi iarăşi: «Nemintea aţâţă pre inima tânărului» (Pild. XXII, 15). Drept aceea şi ori carile bătrân poftească poftele celor tineri şi acela este asemenea cu tinerii; şi este tânăr cu mintea, măcar deşi cu anii este bătrân.

Urmează însă dreptate.

Vânează, zice, o Timotee, dreptatea, adecă virtutea cea preste tot cuprinzătoare.

Credinţa.

Vânează, zice, o Timotee, pre adevărata credinţă cea către Dumnezeu şi pre cea către prieteni şi fii iubit cu încredinţare şi cu conaşezare; şi ca cum ar fi zis: nu fii necredincios prietenilor şi neadevărat, ci păzeşte încredinţare lor[2]); pentru aceasta şi dupre urmare zice:

[1]) Pofte tinereşti sânt însă şi obiceiurile cele nouă şi rele care le află oare cari hristiani, spre a zidi case înnalte şi strălucite, zugrăvite şi de multă cheltuială, întru cari fac oamenii feluri de scumpe îmbrăcăminte şi mobile şi de multe feluri de coloruri şi femeile îmbrăcăminte şi podoabe deşănţate şi de mult preţ, atât spre împodobirea capului lor, cât şi spre împodobirea brâului şi a picioarelor lor şi adese ori a se schimbă cu haine noui. Vezi însă şi pildele lor în Scriptură: Rovoam pentrucă a defăimat sfatul bătrânilor şi a urmat sfatului tinerilor a perdut împărăţia celor zece seminţii a lui Israil, că a împărăţit preste ele robul lui Solomon al tatălui său, Ierovoam; „Că a lăsat, zice, împărătul Rovoam sfatul celor bătrâni şi a grăit către dânşii dupre sfatul celor mai tineri“ (II Impăr. X, 13). Şi la Evanghelie este scris, că fiul cel mai tânăr, ca un mai neînţelept a cerut parte din avuţie dela tatăl său şi s'a desfrânat, iar nu cel mai mare: „Că a zis cel mai tânăr dintre ei tatălui lor: dă-mi mie partea, ce mi se cuvine din avuţie“ (Luca XV, 12).

[2]) Căci cel ce voeşte a fi prietin cu toţi, mai întâi decât toate se cu-

Dragoste, pace, cu cei ce cheamă pre Domnul din inimă curată.

Adecă numai cu aceea să cutezi a te încredinţă, cu cari cheamă pre Domnul cu inimă nevicleană şi cu cei paşnici şi negâlcevitori să petreci împreună[1]).

23. Iar de întrebările nebuneşti şi neînţelepte fereşte-te, ştiind că nasc gâlcevi.

Vezi, o cetitorule, că Pavel la multe părţi ale epistoliei acesteea opreşte pre Timotei de prigonitoarele întrebări? Pentruce? Pentrucă Timotei nu doar că nu erà îndestul a le obori acelea cu cuvântul său ci pentrucă desăvârşit este netrebnic lucru şi aceasta a se băgà cineva pre sineşi în nevoinţe zadarnice ca acestea; fiindcă nici un rod bun se naşte din acestea, fără numai gâlcevi şi vrăjbi; pentru aceasta zice, fereşte-te, o Timotee, de nebuneştele şi neînţeleptele întrebările cele ca acestea. Zicând însă nebuneşti şi neînţelepte întrebări, face osebire între întrebările cele înţelepţeşti şi cunoscătoare, care se fac despre dumnezeeştele Scripturi, de care întrebări nu se cuvine a se ferì cineva, fiindcă acestea nu-i pricinuesc gâlcevi şi vrăjbi. Insă şi de aceste întrebări din Scripturi, nu se cuvine a se face cu

---

vine a fi credincios. Pentru aceasta a zis Sirah: „Prietenul credincios este acoperemânt tare: iar cela ce îl află pre acesta, a aflat vistierie“ (Sir. VI, 15). Şi iarăşi: „Pentru un prieten credincios nu este lucru de schimb şi nu este cumpănă a bunătăţei lui“ (Tij). Şi iarăşi: „Priatenul credincios este doftorie a vieţei şi cei ce se tem de Domnul îl află pre acesta“ (tij. V, 16). Şi cel ce voeşte a fi prieten cu adevărat se cuvine a păzì încredinţare întru tainele prietenului său şi a nu arătà nici una din acelea“. De aceasta a zis Solomon: „Omul îndoit cu limba descopere sfaturi în adunare; iar cel credincios, cu suflarea ascunde lucruri“ (Pild. XI, 12) Căci de va descoperì cineva taina prietenului, acela perde încredinţarea şi nu va mai aflà pre prietenul său ca să-l iubiască ca mai înainte, precum a zis Sirah: „Cela ce descopere taine a perdut crezarea şi nu va aflà prieten către sufletul său“ (Sir. XXVII, 16). Şi iarăşi: „Rumperea se poate astupà şi de ocară este împăcare; iar cel ce a descoperit taine a desnădăjduit“ (Sir. XXVII, 21). Dar însă un prieten ca acesta a se aflà este lucru cu anevoe, precum a spus Solomon: „Bărbat însă credincios, cu greu este a se aflà“ (pild. XX, 6). Iar carele este adevăratul prieten, vezi la suptînsemnarea zicerei: „Aşa iubindu-vă pre voi“ (I Tesal. II, 2).

[1]) Iar Teodorit aşa tâlcueşte zicerea: „A iubì pre toţi se poate, fiindcă aceasta şi evangheliceasca lege o porunceşte: „Iubiţi pre vrăşmaşii voştri“ (Mat. V). Iar a tâlcuì nu este cu putinţă către toţi, că aceasta are trebuinţă de obştească proalegere, şi unii ca aceştia sânt toţi cei ce cheamă pre stăpânul din curată inimă.

împătimire și cu filonichie, când întreabă oare-cari, despre oare care înțelegeri nedumerite ale Sfintei Scripturi. De aceasta și aiurea a zis Apostolul: «Iar de se pare cineva a fi filonic (adecă iubitor de a birui) și prigonitor, noi acest-fel de obicei nu avem, nici bisericile lui Dumnezeu» (I Cor. XIV, 16).

24. Iar slugei Domnului nu i se cuvine a se gâlcevi, ci blând a fi către toți.

Sluga lui Christos, zice, nu se cuvine a se gâlcevi, ci a fi blând cu toții. Pentruce însă poruncește Pavel lui Tit să înfrunteze cu asprime? Înfruntează pre ei cu asprime, zice» (Tit. II, 15). Răspundem că înfruntarea cea tare atunci mai ales mușcă și rănește pre cel ce se înfruntează, când se face cu blândeță și cu inimă neturburată. Că este cu putință a înfrunta și a prihăni cineva cu blândeță și a mustra mai cu atingere și mai cu amărăciune decât cu sumeție și cu turburare.

Invățătoresc.

Sluga lui Dumnezeu, zice, se cuvine a fi învățătoresc acelora cari voesc și iubesc să învețe, căci pre eretici nu se cuvine a-i învăță cineva, ci după ce îi va încercà pre ei o dată și de două ori, se cuvine a se ferì de dânșii, precum scrie acestași Pavel către Tit: «De omul eretic, zice, după întâia și a doua sfătuire ferește-te».

Suferitori de rău.

Se cuvine, zice, să fii suferitor de rele, adecă să suferi relele celorlalți, o Timotee, pentrucă aceasta mai ales se potrivește tu să aibi, învățătorul celorlalți, adecă să aștepți întoarcerea și pocăința oamenilor și totdeuna să le grăești și să-i înveți, măcar deși nu te ascultă și să nu-i depărtezi îndată nici să-i lepezi, și ascultă, ce zice mai jos.

25. Intru blândeță învățând pre cei ce se pun împrotivă.

Se cuvine, zice, o Timotee, cu blândețe să înveți pre cei ce grăesc și stau împrotivă; întâi adecă, căci când vei învățà tu cu semeție și cu mânie și cu turburată inimă, sufletul tău se turbură și nu poate socotì vre o noimă trebnică spre a trage pre ascultători și a-i folosì; și al doilea încă, pentrucă cel ce voește să asculte dela tine vre un cuvânt trebuincios și să se folosiască, mai întâi de toate se cuvine să aibă bună voință și dragoste către tine, învățătorule; dar cum va aveà buna voință către tine, când tu te vei sumeți și îl vei ocări? Negreșit aceasta este cu anevoe a urmà. Dar pentruce pricină lui Tit adecă îi scrie Pavel: «Că de omul eretic după întâia și a doua

sfătuire să se ferească?» (Tit. III, 10); iar aicea lui Timotei îi zice, să învețe cu blândețe? Pentrucă lui Tit îi scrie să se ferească de ereticul acela, ce este neîndreptat și pre carele îl știe că este nevindecat, iar aicea lui Timotei îi zice pentru cei potrivnici, cari nu sânt nevindecați, ci este nădejde a se vindecă și a se îndreptă, precum și din cuvintele cele mai de jos arată.

Că doar va dà lor Dumnezeu pocăință spre cunoștința adevărului.

Poate, zice, că se va face vre o îndreptare împrotivitorilor și vindecare și vor veni la pocăința și la cunoștința adevărului; iar poate se zice la lucruri neștiute și cu îndoială, în cât încheem din cuvintele acestea, ca de cei ce sânt arătați nevindecați și neîndreptați și nepocăiți trebue să fugim și să ne lepădăm, iar pre cei ce sânt cu îndoială, se cuvine să-i cercăm și să-i îndreptăm. Vezi, o cetitorule, cum învață Apostolul pre Timotei, să fie smerit cugetător; căci nu a zis, poate cândva tu vei puteà a-i întoarce, ci doar când va Dumnezeu va dà lor întoarcere; ca cum i-ar zice: ori ce îndreptare și folos se va face lor, dela Domnul se va face și nu din cuvântul și învățătura ta. In cât și voi învățătorii și sfinții propoveduitori, învățați-vă din cuvântul acesta al Apostolului a fi smeriți cugetători și de s'ar întâmplà a înduplecà pre vre un hristian spre a se pocăi, să nu socotiți, că voi l'ați înduplecat cu cuvântul vostru, ci că Dumnezeu pre el cu darul său l'a înduplecat, amerințând în inima lui.

26. Și se vor deșteptà din cursa diavolului.

Aceste cuvinte ale Apostolului nu se înțeleg numai pentru relele dogme, ci și pentru viața cea păcătoasă, fiindcă oamenii precum erau și cei ce se împotriviau lui Timotei, nu se prind de cursa diavolului numai pentru relele și ereticeștile dogme, ci și pentru faptele cele rele și viața cea rea; pentru aceasta se cuvine a se îndreptà cu blândețà de învățători, nu numai acei, ce au ereticește dogme, ci și cei ce au patimi și viață stricată; căci precum paserea ceea ce se prinde în prinzătoare și în laț, măcar de un picior de va fi prinsă, toată însă se face supusă omului, celui ce i-a întins cursa și lațul: cu chipul acesta și oamenii, deși nu sânt prinși de amândouă părțile, adecă și cu relele dogme și cu viața cea spurcată, ci numai despre o parte, adecă cu viața cea spurcată; însă ori așa ori almintrelea sub stăpânirea diavolului se află, care întinde cursele și laturile și ale ereticilor dogme și a vieței ceii spurcate. Drept aceea dascalii cursele acestea ale diavolului se cu-

vine a le sfărâmà cu învățătura lor, ca să sloboziască dintr'însele pre ticăloasele sufletele oamenilor, precum este scris «cursa s'a sfărâmat și noi ne-am izbăvit» (Psalm. CXXIII, 7).

Vânați fiind ei de dânsul, spre a lui voe.

Oamenii cei stricați zice, de ereticeștile dogme și de viața spurcată, sânt ca cum ar înnotà în lăuntru întru rătăcire; dar când se vor prinde de Dumnezeu spre a sa voe, poate că se vor deșteptà din adânca rătăcire și vor venì întru simțire și întru răbdare; voià lui Dumnezeu însă este nu numai a crede cineva drept, ci și a viețuì bine. Drept aceea cuvintele acestea ale Apostolului se cuvine să le înțelegi, o cetitorule, nu numai pentru dogmele credinței, ci și pentru fapte și viață. Oare-cari însă precum este și Teodorit zicerea «vânați de dânsul» o înțeleg că unii ca aceștià sânt prinși de diavolul și se află în voea lui cea rea; ci și această înțelegere este potrivită la pricină.

CAP. III.

1. Și aceasta să știi că în zilele cele mai de pre urmă vor venì vremi cumplite.

Fiindcă atuncea în vremile cele apostolești erau mulți oameni răi, pentru aceasta, ca să nu se turbure Timotei de aceasta; mai înainte Pavel a spus lui, că în casa mare se află vase și de aur și de lut, precum am spus mai sus, adecă în lumea aceasta se află oameni și buni și răi. Iar acum aicea mai înainte spune lui Timotei, cum că și în vremile cele viitoare vor fi mulți răi; însă aceasta nu e lucru nou, pentrucă și în vremea lui Moisi a fost spurcații vrăjitori Iani și Iamvri. Deci nu'ți pară lucru deșănțat, zice, și ție, Timotee, nici te scârbì pentru aceasta; iar vremi cumplite vor urmà, adecă foarte rele. Și nu se cuvine aceasta a se înțelege pentru vremi, și pentru luni și pentru zilele acelea anume, fiindcă vremile și lunile și zilele din firea lor nu sânt rele, ci se înțelege pentru oamenii cei răi, cari vor fi în zilele cele mai de pre urmă și pentru împrejurările cele protivnice, ce vor urmà întru acele vremi. Căci și noi obișnuim a zice, când vorovim, cum că această vreme este rea, sau vremea aceasta este bună; așa numindu-o dela bunătățile ori răutățile ce se întâmplă întru acea vreme; sau dela oamenii cei buni sau dela cei răi ai vremei aceea (vezi și la tâlc. cea către Efeseni la cap. V, 16, zicerea: «Răscumpărând vremea»).

2. Că vor fi oameni iubitori de sine.

Apostolul îndată pune patima cea mai întâi decât toate patimile și pre întâia rădăcină, care naște pre toate răutățile, adecă pre iubirea de sine; căci dupre firescul chip mai întâi cineva se iubește pre sineși, apoi pentru sineși iubește și pre ceilalți oameni și pre celelalte lucruri ale lumei. Deci iubirea de sine este un prieteșug neregulat al omului, de care biruindu-ne facem toate relele și patimile, pentru ca să ne mulțămim pre sine-ne, care prieteșug ne face a nu socoti și a nu voi binele aproapelui nostru, ci numai pre al nostru; căci iubitori de sineși se zice omul acela, carele se iubește numai pre sineși; din care urmează a nu se iubi nici pre sineși, căci precum urmează la mădulările trupului, vătămarea unui mădular, a ochiului să zicem, sau a mânei sau a piciorului, trece și la celelalte mădulări. Sau precum urmează la zidirea unei case, când scoate cineva o piatră din perete se clătesc și se turbură și celelalte pietre; așa urmează și la biserica hristianilor; și cel ce poartă grijă numai de sineși, iar de fratele său nu bagă seamă, acela pre sineși se vatămă.

Iubitori de argint.

După ce a spus rădăcina, adecă pre iubirea de sine, Apostolul aicea dupre urmare spune și celelalte ramuri ale ei; și întâia ramură a iubirei de sineși e iubirea de argint; pentrucă banii pentru aceasta îi iubește omul, pentru ca să se odihnească pre sineși, adecă pentru iubirea de sine. Deci precum din dragoste se naște tot binele, așa dinprotivă din iubirea de sine potrivnică dragostei, se naște toată răutatea; căci dragostea adecă este lată și încăpătoare și la toți revarsă facerile de bine ale sale, iar iubirea de sine strâmtorește pre lățimea dragostei și numai într'un singur om grămădește facerile de bine ale sale.

Trufași.

In vremile cele de apoi, zice, vor fi oameni trufași adecă cei ce se fălesc că sânt mai pre sus de ceilalți oameni. Din iubirea de sine însă se naște și ramura aceasta otrăvitoare a trufiei; că se trufește cineva, căci se iubește pre sineși și voește a se slăvi mai mult decât ceilalți.

Mândrii, hulitori.

Trufia când sporește și crește se face mândrie; iar mândria iarăși se face ocară și hulă lui Dumnezeu, căci când se trufește cineva și se are pre sineși mai pre sus de ceilalți oameni, atuncea și se mândrește, adecă supra scrie asupra sa, toate

isprăvile și virtuțile, adecă socotește, că el cu puterea sa, ce are, le-a isprăvit și nu cu darul și cu puterea lui Dumnezeu. Și aceasta socotindu-o hulește ticălosul pre Dumnezeu, dela carele se pricinuește toată virtutea și tot binele. Și arătat e că mândria și hula, cea către Dumnezeu se nasc din iubirea de sine.

3. Născătorilor nesupuși, nemulțămitori, necuvioși, neiubitori, neîmpăcați.

Și potrivit se fac unii ca aceștia, cei mai sus arătați, pentrucă dacă hulesc ei pre însuși făcătorul lor Dumnezeu, cum vor mai cinsti pre născătorii lor? Și iarăși, nu cinstesc pre născătorii lor, aceia, câți către făcătorii lor de bine ceilalți sânt nemulțămitori; și câți sânt nemulțămitori către făcătorul lor de bine, aceia sânt necuvioși, pentrucă strică cuviosia și se leapădă de datoria lor, cu carî sânt datori, iar câți sânt și necuvioși, aceia sânt și neîmprieteniți, căci pre care altul are a-l iubi și a-l primi acela, care nu iubește pre făcătorul său de bine și își întoarce fața despre el? Și iarăși, câți sânt neîmprieteniți aceștia sânt și neîmpăcați, adecă neprieteni oamenilor; căci cela ce nu se împacă cu făcătorul său de bine, cum se va împăcà cu ceilalți? Vezi frate, că patimile și relele sânt legate unele de altele, ca un lanț și una din alta se naște? Precum dinprotivă și bunătățile sânt legate una de alta și se nasc una din alta[1]).

Clevetitori.

Oamenii, zice, au să se facă în vremile de apoi clevetitori, adecă grăind de rău pre toți oamenii și clevetindu-i; căci cela ce nu cunoaște că are în sineși vre un lucru bun și virtute, acela clevetește și pre ceilalți, că sânt asemenea lui. Pentruce? Pentrucă socotește, că cu aceasta pricinuește lui oare-care mângâere, pentru a nu se arată că singur el este rău, ci că și ceilalți sânt răi. Vezi, iubitule, că iubirea de sine este rădăcină, care naște și pre clevetiri în lume.

Ne stâmpărați.

Vor fi, zice, în viitorime oameni nestâmpărați și cu limba și cu pântecele și întru toate celelalte patimi.

---

[1]) Așa a zis și Avva Macarie, cum că sânt legate una de alta faptele cele bune și răutățile întru a patruzecea a sa voroavă cap. I. Și vezi la suptînsemnarea zicerei: „Aflători de rele" (Rom. I, 30) cuvintele sfântului, și la suptînsemnarea zicerei: „Bunătatea făcerea de bine credință" (Gal. V, 22).

Ne împlânziți.

Vezi, o cetitorule, ce face pre oameni iubirea de sine, rădăcina tuturor răutăților? Și ramura cea întâia a iubirei de sine iubirea de argint? Că îi face hiare neîmblânzite și patimile acestea fac pre oameni dobitoace necuvântătoare, pre oamenii cei firește blânzi și cuvântăreți.

Ne iubitori de bine.

Adecă oamenii în vremile cele de apoi vor fi vrășmași ai toatei virtuței și ai sufletestei bunătăți.

4. Vânzători.

Oamenii în viitorime, zice, se vor face vânzători de prietenie, adecă vor vinde prietesugul celor iubiți ai lor și nu vor păzi crezământ[1]).

Sumeți.

Adecă în vremea de apoi, oamenii vor fi obraznici și neadevărați, fără de a aveà statornicie în vre un lucru.

Umflați sau îngâmfați.

Adecă vor fi umflați și plini de mândrie și de obrăznicie și de ocară.

Iubitori de îndulcire mai mult decât iubitori de Dumnezeu.

Oamenii, zice, întru acele vremi vor fi iubitori de îndulcire mai mult decât iubitori de Dumnezeu; și de nevoe aceasta așa urmează, căci unde este iubire de îndulcirile lumei, acolo prietenie și dragoste cu Dumnezeu nu se află, că protivnice sânt acestea una alteea. De aceasta a zis Iacov, fratele Domnului: «Prea curvarilor și prea curvelor, nu știți că prietenia lumei este vrajbă a lui Dumnezeu? Că cel ce ar voi a fi prieten lumei vrășmaș se face al lui Dumnezeu» (Iac. IV, 4).

5. Închipuire având de buna cinstire de Dumnezeu; iar de puterea acesteea s'a lepădat.

Adecă oamenii în vremile cele de apoi, numai închipuire și fățărie vor aveà de bună cinstire de Dumnezeu și de credință; iar de puterea bunei cinstiri de Dumnezeu se vor lepădà, adecă se vor arată bine cinstitori de Dumnezeu numai dupre chipul cel din afară; iar dupre fapte și viață vor fi cu adevărat necinstitori de Dumnezeu; fiindcă puterea bunei cinstiri de Dumnezeu și binele credinței cu faptele se arată. Pentru a-

[1]) Cât de mari greutăți pricinuesc clevetirile și vânzările, vezi la Cuvântul IV al Hristoitiei noastre cea pentru hristiani.

ceasta dar dupre cuviinţă a zis fratele lui Dumnezeu Iacov: «Că credinţa fără de fapte e moartă» (Cap. II, 20). Iar la altă parte Apostolul pre închipuire o a luat spre bine, zicând către Iudeul învăţător: «Ce are pre închipuirea cunoştinţei şi a adevărului în lege» (Rom. II, 20); fiindcă învăţătorul acela pre închipuirea cunoştinţei o are, adecă plăsmueşte pre cunoştinţa şi pre adevărul în sufletele ucenicilor săi. Vezi însă şi tâlc. cap. II de mai sus al ceii către Romani stih 20[1]).

Şi de aceştia abată-te.

Aicea dupre dreptate trebue a se nedumerì cineva, că dacă răii cei de mai sus au să fie în vremile cele mai de pre urmă, cum zice Apostolul aicea lui Timotei, să se abată despre dânşii? Spre dezlegarea nedumerirei, răspundem, că urmà să fi fost şi atuncea în vremea Apostolului Pavel oamenii răi ca aceştia, macar deşi nu cu atâta covârşire de răutate. Deci porunceşte

---

[1]) Pentru aceasta şi Hrisost. zice: Că precum Scriptura chipul îl ià une ori adecă spre bine, iar alte ori spre rău; spre bine adecă când zice: „Bărbatul nu e dator a se acoperì, chipul şi slava lui Dumnezeu fiind" (I Cor. XI, 7), iar spre rău: „Însă în chip trece omul" (Psalm. XXXVIII, 9). Asemenea şi pre leu une ori îl ià spre bine Scriptura, pentru chipul cel împărătesc şi ighemonicesc: „A adormit zice, ca un leu şi ca un pui de leu; cine îl va deşteptà pre el?" (Fac. XLIX, 9), iar une ori spre rău, pentru chipul cel răpitor şi mânios: „Ca un leu răpind şi răcnind" (Psalm. XXI, 43): cu un chip ca acesta şi Apostolul pre închipuire, une ori o ià spre bine, zicând: „Având închipuirea cunoştinţei şi a adevărului"; iar alte ori spre rău, precum aicea. Iar Teodorit tâlcuind zicerea cea de mai sus a lui Pavel, dela „vor fi oameni iubitori de sineşi", până la aceasta, zice, cum că Apostolul mai înainte a spus vremea, care erà în zilele lui Teodorit; căci în vremea lui cea de atunci erà, zice, viaţa oamenilor plină de nişte răi ca aceştia; „Că de răii aceştia, zice, plină este viaţa noastră şi numai cu obrăzarul bunei-cinstiri de Dumnezeu sântem îmbrăcaţi prin faptele răutăţei, însă formăluim pre idolul; că iubitori de bani făcându-ne în loc de iubitori de Dumnezeu şi patimile îmbrăţişăm şi robia şi celelalte de obşte se pot aflà întru noi, care dumnezeescul Apostol le-a povestit". Aceasta o am însemnat aicea fraţii mei, nu fără de întristare şi fără de suspinuri; căc dacă Teodorit scrià, că relele, ce le prorocià aicea Apostolul, erau atuncea în lume în vremea sa; atuncea când erà dricul şi floarea virtuţei sau a faptei bune. Ce vom zice noi acuma, ticăloşii? Cari vedem în vremile noastre şi auzim toate relele acestea, ce le prozice Pavel, că au puhăi şi s'au revarsat preste măsură şi a se mai întinde nu este cu putinţă Căci ce alt rău poate fi mai de margine sau mai vârfelnic decât ateismul? Sau cari pot fi mai răi decât ateii, de cari e plină lumea şi ne încetat se umple? Deci nu încheem alta decât că aproape este sfârşitu căci precum a zis Domnul: „Pentrucă se va înmulţì nelegiuirea, se v. răcì dragostea a multora şi atuncea va venì sfârşitul" (Mat. XXIV, 12)

Pavel și ca cum ar zice lui Timotei, că ferește-te de către niște oameni ca aceștia, cari și acum se află. De aceasta și dupre urmare zice: Dintru aceștia sânt cei ce se bagă prin case. Sau și altfel răspundem, că zile de mai pre urmă nu zice Pavel, pre cele ce dupre multe veacuri au să fie, ci pre cele ce după adormirea sa îndată vor fi, în care Timotei încă urmă a fi viu; sau precum judecă Mar. Ioan Hrisost. că dumnezeescul Pavel prin Timotei sfătuește pre toți hristianii cei mai din urmă, a se feri de oamenii cei de acest-fel cu pângărită viață, care socotința aceasta este mai adevărată decât toate.

6. Că dintru aceștia sânt cei ce se bagă prin case.

Cu această zicere «ca să bagă» arată Apostolul pre neomenirea oamenilor acestora și pre robirea lor și moralul cel lingușitor, cel plin de toată amăgirea; căci unii ca aceștia pentru ca se amăgiască cu lingușirile pre oameni, pentru aceasta încap și află îndrăzneală prin casele oamenilor.

Și robesc pre mueruștele.

Nu a zis Pavel, că amăgesc, ci că robesc pre mueruște, unii ca aceștia pângăriți la viață; adecă că-le întrebuințează pre ele ca pre niște roabe; căci unul ca acesta se face, cel ce se amăgește de altul, adecă rob și supus aceluia[1]). Vezi însă, o cetitorilor, că numai muerilor este însușit a se amăgi și nu bărbaților, sau mai bine a zice, nici femeilor celor cu minte bărbătească le este însușit aceasta, ci mueruștelor celor mai neputincioase și mici de suflet. Drept aceea ori carele bărbat se amăgește, acela nu este bărbat, ci muere; și nu muere prost ci mueruscă.

Cele încărcate de păcate.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul că mueruștele cele ce se amăgesc de oamenii cei cu rea cugetare, sânt pline de grămadă și de mulțime de păcate, și pe lângă acestea, că sânt neregulate în moraluri și turburate cu mintea; pentru aceasta și câți le amăgesc pre ele nu amăgesc pre femei de obște dupre fire (căci firea femeilor nu e prihănită de sine), ci pre muerile cele ce au în sufletul lor, dupre proalegere, grămezi și mulțime de păcate. Căci cela ce nu are întru sineși nici un bine și virtute, acela în grabă se înduplecă învățătorilor celor

[1]) Unii zic, că minciuno-învățătorii aceștia vicleni și amăgitori, cari amăgiau pre mueruște erau ereticii și necuratii Nicolaiteni cari pentru aceasta supuneau pre mueruște cu amăgitoarele lor cuvinte, pentru a-și face cu dânsele lucrările lor cele de rușine. Iar întru altele se scrie: „Și robind mueruște", adecă fără de articol.

răi, pentrucă cu lesnia lor înduplecare, ce o arată către dânșii, se mângâe pre sineși că nu se va osândì de Dumnezeu, pentru faptele sale cele rele.

Care se poartă de felurimi de pofte.

Cu multe adăugite numiri lățește Apostolul răutățile mueruștelor celor ce se amăgesc și zice, că ele se poartă de feluri de pofte, adecă de pofta banilor, de pofta slavei, de pofta desfătărei, de pofta împodobirilor și a hainelor și arată că se poartă de poftele cele de rușine ale trupului. Vezi însă, o cetitorule, că Apostolul a zis, că mueruștele acestea se poartă, adecă se stăpânesc de poftă, ca niște vite necuvântătoare, care se poartă și se stăpânesc de poftele lor, ca de niște vietăți cuvântătoare[1]).

7. Totdeuna învățându-sé și nici o dată putând a venì la cunoștința adevărului.

Mueruștele acestea, zice, care se amăgesc de minciunoșii dascali, totdeuna se învață și nici odinioară nu pot venì la cunoștința adevărului. Dar oare fiindcă mueruștele acestea nu pot să vie la cunoștința adevărului, nu sânt vrednice de ertare? Nu sânt vrednice, ci mai ales sânt neertate; de vreme ce ele singure de sineși și-au îngropat sufletele în păcate și în pofte. Pentru aceasta au orbit mintea lor și gândul, adecă s'au împetrit și s'au făcut nesimțitoare, ca o piatră și nu pot a înțelege; că să (nu) poată ele să se învețe, nu e firesc lucru la dânsele, ci de proalegere (adecă de voe de sineși); pentru aceasta și sânt neertate[2]).

8. In ce chip și Ianis și Iambris au stătut împotriva lui Moisi, așa și aceștia stau împrotiva adevărului.

---

[1]) Pentru aceasta a zis dumnezeescul Ioan Damaschin: „De aceasta și cele necuvântătoare nu sânt însușì stăpânitoare, că se poartă mai mult de fire, decât o poartă ele; căci nici se împrotivesc poftei ceii firești ci îndată ce poftesc ceva, se pornesc către faptă; iar omul cuvântăresc fiind, poartă mai vârtos pre fire, decât firea a-l purtà pre el. Pentru aceasta și poftind dacă voește, are stăpânire să stâmpere pofta, de cât a-i urmà ei“ (Cart. II, cap. XXIV despre credință).

[2]) Și acest rău zice înțeleptul Teodorit, că urmà în vremile sale și s'a împlinit atuncea prorocia Apostolului; căci mulți băgându-se prin casele oamenilor, amăgiau și robiau socotinței lor pre păcătoasele mueruște, fără a prepune prorocia Apostolului. Vai, dacă atuncea se plinià prorocia aceasta; cu mult mai vârtos și fără asemănare acum în vremile noastre se plinește; când cei mai mulți, cari se înaintează în dregătoriile cele dinlăuntru și în cele din afară, băgându-se prin casele Domnilor, amăgesc pre mueruștele lor și prin acelea dobândesc vrednicia aceea ce doresc? Milostiv fii, Dumnezeule, fii milostiv!

Când s'a trimis Moisi de Dumnezeu în Eghipet, ca să zică împăratului Faraon să sloboadă pre israilitenescul norod, atuncea a cerut Faraon să facă semne şi minuni Moisi, pentru ca să vadă şi să creadă de l'a trimis Dumnezeu; de aceasta Moisi a zis fratelui său lui Aaron şi a aruncat toeagul său pre pământ şi s'a făcut balaur. Al doilea cu acestaşi toeag al lui Aaron s'a făcut apa râului Nil sânge; şi al treilea cu acestaşi toeag s'a umplut tot Eghipetul de broaşte. Aceste trei semne dar le-au făcut şi vrăjitorii şi descântătorii Eghiptenilor, dupre nălucire însă şi nu dupre adevăr, precum despre aceasta scrie cap. VII al Eşirei. Din vrăjitorii aceia cei mai numiţi erau şi Ianis şi Iambris, de cari pomeneşte aicea Apostolul. Deci precum aceia au stătut împrotiva lui Moisi aşa, zice, şi ereticii aceştia stau împrotiva adevărului. De unde însă Pavel ştia numele vrăjitorilor acelora, de vreme ce dumnezeiasca Scriptură nu le pomeneşte, nenumit (anonim) zicând că descântătorii şi fermecătorii au făcut semnele acestea? Zicem la aceasta sau din predanisire nescrisă le-a ştiut Apostolul, sau că urmează să li se fi aflat din descoperire Sfântul Duh[1]).

Oameni stricaţi cu mintea, nelămuriţi în credinţă.

Când cineva se strică de patimi, atunci se face şi neales sau nelămurit în credinţă; pentru aceasta zice şi David că: «Zis-a nebunul în inima sa, că nu este Dumnezeu» (Psalm. XIII, 1). Dar pentruce şi de unde le-a zis acestea, o prorocule, nebunul? Pentru aceasta, zice, că «s'au stricat şi s'au făcut urâţi întru nelegiuiri» (tij). Deci ori care minte nu este stricată de patimi, aceea priimeşte şi credinţa; de aceasta să luăm aminte fraţilor, să nu ne stricăm şi noi de patimi şi pentru stricăciunea aceasta să afle încăpere întru noi nelămurita credinţă[2]).

---

[1]) Insuşi aceasta o zice şi Teodorit. Insemnează însă, că în viaţa lui Macarie Alexand. în Lafsaicon se scrie că acest dumnezeesc Macarie umblând prin pustie, a mers la ţintirimul de îngropare al vrăjitorilor acestora al lui Ianis şi Iamvris, unde locuiau mulţi demoni, şi intrând în lăuntru a aflat mult aur în visterie, copaci mulţi sădiţi şi puţ cu cadă, care le-au fost făcut rătăciţii vrăjitorii aceştia pentru ca se le dobândiască dupre moarte în locul acela.

[2]) Aceasta şi în vremile acestea cu lucrurile s'a plinit, pentrucă cei ce se zic atei, pentrucă s'au stricat de patimi şi de păcate, pentru aceasta s'au lepădat de credinţă şi au priimit ateismul, nu întru singură inima lor zicând, că nu este Dumnezeu, dupre nebunul cel de mai sus numit de David, ci fără de ruşinare şi în limbă şi în cărţi (înfricoşează-te soare!) propoveduind ateismul.

9. Ci nu vor sporì mai mult.

Pentruce mai sus a zis Pavel, că spurcatele zadarnice glasuri, vor sporì spre mai multă păgânătate (Cap. II, 16), iar aicea zice dinprotivă? Răspundem că ce este a zis, pentrucă ereticii şi minciuno-învăţătorii după ce au început o dată a'şi borî relele şi rătăcitele lor dogme, nu vor mai stà până în sfârşit, ci totdeuna vor izvodì dogme mai nouă şi mai rele; iar aicea o zice aceasta pentrucă ereticii aceştia nu vor amăgì nici vor răpì pre mulţi; ci măcar deşi la început se arată că amăgesc, însă până în sfârşit se vor râdeca nişte amăgitori şi înşălători şi din aceasta se vor urî; de unde şi dupre urmare zice:

Că nebunia lor arătată va fi tuturor, precum s'a făcut şi a acelora.

De nu crezi, o Timotee, că ereticii şi minciuno-învăţătorii nu vor sporì mai mult, învaţă dela acelea ce s'au întâmplat vrăjitorilor celor de mai sus, căci şi aceia în sfârşit s'au vădit şi s'au arătat că cu nălucire făceau minunile şi amăgiau pre oamenii, cei ce vedeau; căci când au venit la semnul al patrulea al muşâţelor, nu au putut să lucreze nălucirile lor. Şi au mărturisit singuri că s'au biruit zicând: «Degetul lui Dumnezeu este» (Eş. VII). Iar Moisi s'a arătat că face minuni dupre adevăr, şi pentru aceasta în urmă a făcut alte atâtea semne, în cât toate acelea amăgitoare şi minciunoase şi care se fac dupre nălucire, numai la o vreme se arată şi se par şi apoi se sting.

10. Iar tu ai urmat învăţăturei mele.

Aceia, zice, amăgitorii eretici sânt unii ca aceştia, iar tu, o Timotee, cu amăruntul ştii cele ale învăţăturei şi ale credinţei mele, că nu sânt acest-fel amăgitoare şi minciunoase, precum ale ereticilor, fiindcă tu, nu numai prost ai vorovit împreună cu mine, ci şi ai urmat, adecă multă vreme ai petrecut împreună cu mine şi luai aminte la toate cuvintele mele, în cât din aceasta te-ai făcut puternic şi viteaz în cuvânt şi pentru aceasta dă războiu celor dinprotivă.

Petrecerei.

Tu însă, zice, ai urmat petrecerei mele, adecă în viaţă şi în politefsirea mea.

Propunerei.

Tu, zice, ai urmat proaşezărei mele, adecă osârdiei mele şi bărbăteştei înfăţişărei sufletului meu, pentrucă nu ziceam numai, ci şi făceau cele ce ziceam.

Credinței.

Tu, o Timotee, ai urmat credinței mele adecă statorniciei ce o arătam întru dogmele credinței și ale adevărului, care această statornicie m'a făcut a nu mă deznădăjdui în primejdii, ci a crede în Dumnezeu, că mă va izbăvi.

Îndelung răbdărei.

Tu, o Timotee, ai urmat îndelunga răbdare, ce aveam eu către eretici, pentrucă nu mă turburam de cuvintele și mișcările lor, ci le priimiam toate cu blândeță[1]).

Dragostei.

Adecă, o Timotee, tu ai urmat dragostea, ce o aveam către toți de obște oameni[2]).

Răbdărei.

O Timotee, tu ai urmat răbdărei ce o aveam eu în goane și întru toate ispitile, ce mi se întâmplau dela protivnicii credinței.

11. Goanilor, patimilor.

Tu, zice, ai urmat goanelor și patimilor mele, pentrucă eu nu numai eram izgonit, ci și pătimiam; fiindcă amândouă acestea turbură pre fieșt care învățător și păstor, a fi adecă eretici și al doilea a pătimi el dela eretici. Pentru aceasta și Pavel despre eretici adecă multe a spus mai sus și cu acestea a îndupleeat pre Timotei să nu se turbure pentru dânșii; iar acum vorovește și despre pătimiri și necazuri; iar vorovind despre acestea înșiră necazurile și pătimirile, carele însuși le-a suferit, pentru ca să îmbărbăteze cu aceasta pre Timotei, ucenicul său.

Care mi s'a făcut în Antiohia, în Iconie și în Listra.

Antiohia numește aicea Pavel pre cea a Pissidiei, iar Listra pre patria lui Timotei» (Fapt. XIII, 14)[3]). Dar pentruce pre singure pătimirile acestea le-a pomenit, care le-a pomenit în numitele cetăți și pre toate celelalte le-a tăcut? Fiindcă acestea erau mai cunoscute lui Timotei, sau și mai nouă decât celelalte. Vezi însă, o cetitorule, că nu înșiră pătimirile acestea Pa-

[1]) Sau precum Teodorit tâlcuește zicând: „Ca să sufăr greșalele fraților".

[2]) Insemnează că la Teofilact nu se află stihul acesta „Dragostei".

[3]) Icumenie însă zice cum că Apostolul aicea a pomenit de Listra cea proastă spre micșorare și ca cum ar fi zis: fie în Antiohia și în Iconia am pătimit, pentrucă erau atât mult norodite; iar în Listra, unde s'au aflat atâția oameni, ca să-mi facă rău? Că în Listre a împroșcat cu petri pre Pavel și l'au târît afară din cetate, socotindu-l pre el a fi mort, după cum istorisesc Faptele apostolicești" (cap. XIV, 19).

vel dupre fel, ce și ce a fost, ci nehotărîtor numai le-a pomenit; fiindcă nu le spune acestea pentru ca să se făliască, ci numai pentru ca să mângâe pre Timotei, ucenicul său. Pentru aceasta și aceste puține și nehotărîte ce le scrie, de nevoe le scrie.

Ce fel de goane am suferit, și dintru toate m'a izbăvit Domnul.

Cu aceste cuvinte două lucruri arată lui Timotei dumnezeescul Pavel, întâi cum că eu, zice, arătam osârdie spre a suferi goanele și al doilea că Dumnezeu nu m'a părăsit, ca să mă biruesc de ele. Pentru aceasta și tu arată osârdie și negreșit nu vei fi părăsit de Dumnezeu, ca să te biruești de goane.

12. Și toți cei ce voesc a viețui cu buna cinstire întru Christos Iisus, vor fi goniți.

Și acest cuvânt al lui Pavel, prea mare mângâere este lui Timotei; ce să zic pentru mine, zice, numai? Că toți hristianii cei ce voesc a viețui dupre buna cinstire de Dumnezeu și dupre Evanghelia lui Christos, aceia au să fie goniți. Goane însă aicea numește Apostolul nu pre singure goanele, ce le-ar face necredincioșii asupra celor credincioși ci și de obște și pre toate necazurile și ispitele, cari le suferă oamenii cei îmbunătățiți pentru dogmele credinței și pentru porunca lui Christos și pentru predanisirile bisericei; de vreme ce dupre Iov: «Viața omului pre pământ este o ispitire» (cap. VII, stih 1)[1]. Și cela ce umblă pre calea cea strâmtă și necăjicioasă a mântuirei, acela negreșit trebue să se necăjiască[2].

[1]) Pentru aceasta și însuși Iov zicea lui Dumnezeu pentru ispitele, ce slobozi-se asupră-i: „Cu mare urgie mi-ai întrebuințat și ai adaus asupra mea ispitiri" (cap. I, stih 17). Și iarăși: „Au venit asupra mea ispitirile lui" (cap. X, 12).

[2]) Pentru aceasta zice și Mar. Macarie aceste vrednice de pomenit: „Calea hristianității aceasta este: că unde este Duhul Sfânt acolo urmează ca o umbră, goana și lupta. Vezi prorocii cum se goniau de cei de o semințe cu dânșii, la cari însă lucră Duhul Sfânt. Vezi că Domnul, carele este calea și adevărul nu de alt neam a fost gonit, ci de Iudei, de însuși semința lui Israil a fost gonit și răstignit. Asemenea și Apostolii; că dela acela, a căruia a fost crucea, și-a dat Duhul cel Mângâitor și a încăput întru hriștiani. Deci nici unul din Iudei s'a gonit, ci numai hristianii au mărturisit. Pentru aceasta nu sânt datori a se mirâ ci de nevoe este a se goni adevărul" (Vor. XV la întreb. 16). Zice încă și Chiril al Alexandriei: „Cu adevărat, că toți cei ce voesc a viețui cu bună cinstire în Iisus Christos vor fi goniți; căci fiii nelegiuirei, ca niște hiare selbatice sar asupra lor, pre arătarea răzvrătirei lor, ca un cataract, defăimând strălucirea celor ce s'au obișnuit a fi aleși, că se vă-

13. Iar oamenii cei vicleni şi fermecătorii vor spo[re] spre mai rău, amăgind şi amăgindu-se.

Nici ca cum, zice, o Timotee, să te turbure aceasta, că cei cei vicleni se află în odihnă şi în bucurie, iar cei îmbunătăţiţi în necazuri şi în ispite; pentrucă firea lucrurilor aşa o cere aceasta. Că desbrăcatu-te-ai zice şi intrat-ai în lupta cea pentru Christos şi pentru virtute ca să te lupţi! Nevoe este ca să fii plin de sudori, în cât nebunesc lucru este a se află cineva întru nevoinţă şi luptă şi apoi a căutà odihnă. Deci nu te turbura, o Timotee, dacă oamenii cei vicleni au odihnă; fiindcă ei, deşi se pare că sporesc şi merg înainte, aceasta nu este procopsială şi adăugire de a se îndreptà ei în calea rătăcirei, ci este mai rău. Şi tâlmăcind ce va să zică mai răul, zice că este a amăgì şi a se amăgì, a rătăcì pre alţii şi a se rătăcì şi ei de diavolul; că dupre Teodorit, împreună lucrează şi diavolul şi ajută oamenilor lui şi ca un dascal îi îndeamnă pre ei la răutate.

14. Tu însă rămâi întru cele ce te-ai învăţat şi te-ai încredinţat.

Tu, o Timotee, stă întărit şi neclintit şi nu râvnì celor ce fac răutate, deşi sporesc în calea rătăcirei «că nu râvnì zice întru cei ce fac vicleşug şi celui ce sporeşte în calea sa» (Ps. XXXVI, stih 1). Fiindcă nu te-ai învăţat prost, ci şi te-ai încredinţat, adecă cu cercare şi cu deplină încredinţare te-ai învăţat, pentrucă şi minuni ai văzut ce am făcut eu şi însuţi ai făcut minuni. Drept aceea, deşi vezi cele dinprotiva acelora ce te-ai încredinţat, nu te turburà; pentrucă şi Avraam deşi a fost auzit dela Dumnezeu că «întru Isaac se va numì ţie seminţie» (Fac. XXI, 17): apoi poruncindu-i-se de acelaş Dumnezeu, ca să înjunghie pre acelaş fiu, carele erà să se numiască seminţie

---

desc de-apururea cele mai rele, cu alăturarea celor mai bune şi a celor ce au hotărârea cea mai strălucită, numai cât nu se arată urâciunea celor biruiţi" (Cartea I din cele alese). Pentru aceasta zice şi teolog. Grigorie: că de multe ori se dau şi drepţii în mânile necinstitorilor de Dumnezeu, nu ca aceia să se munciască, ci ca aceştia să se ispitiască. Şi cei răi de multe ori dupre cea scrisă se sfârşesc cu moartea aleasă (la Iov cap. IX, stih 23). Se batjocuresc însă de o cam dată cei bine cinstitori de Dumnezeu, până când bunătatea lui Dumnezeu se ascunde şi vistieriile cele mari din care se păstrează în sfârşit şi pentru unii şi pentru alţii (Cuv. la Mar. Atanasie). Şi dumnezeescul Hrisostom zice: Nu este cu putinţă cei ce viază întru fapta bună a auzì bune dela toţi; şi iarăşi nu se poate cel ce poartă grijă de fapta bună a nu aveà mulţi vrăşmaşi.

a lui Avraam, aşa auzind nu s'a turburat, nici s'a îndoit, ci fără stânjenire, s'a pornit să facă porunca lui Dumnezeu şi să junghie pre fiul său.

Ştiind dela cine te-ai învăţat, şi că de prunc sfinţitele cărţi le ştii.

Două pricini aicea zice Apostolul pentru care învaţă pre Timotei să steà întărit şi neclătit; întâi, pentrucă tu, zice, nu te-ai învăţat cele ale credinţei dela un om din întâmplare, ci dela mine, dela Pavel; adecă te-ai învăţat dela însuşi Christos, cela ce grăeşte întru mine; şi al doilea, că nu eri te-ai învăţat cele ale credinţei sau alaltăeri, ci din vârsta cea prunciască şi fragedă a ta; de aceasta urmează a fi înrădăcinată întru tine dumnezeiasca cunoştinţă, care nu te va lăsà să pătimeşti vre o patimă nebuniască, precum mulţi pătimesc; căci cel ce ştie precum se cuvine dumnezeeştile Scripturi nici o dată se va amăgì, sau va greşì. Sfintite cărţi însă numeşte Pavel pre dumnezeiască Scriptură şi însemnează această laudă a dumnezeeştei Scripturi, împrotiva lui Simon şi a lui Manent şi a tuturor celorlalţi eretici, cari numesc pre Sf. Scriptură cea veche, rea şi vicleană.

15. Cari pot a te înţelepţi spre mântuire prin credinţa cea în Christos Iisus.

Precum învăţătura cea din afară şi cunoştinţa înţelepţeşte pre om spre amăgire şi spre meşteşugiri şi luptări de cuvinte, dela care urmează perderea sufletească, nu înţelepţeşte aşa şi filozofia cea dinlăuntru şi dumnezeiasca cunoştinţă; ci aceasta înţelepţeşte pre om, spre a aflà adevărul şi mântuirea; care mântuire? Nu ceea ce s'ar isprăvì prin faptele Legei Vechi, nici prin cuvinte meşteşugite, ci prin credinţa lui Iisus Christos pricinuită. Căci dumnezeeştile Scripturi, legea adecă şi prorocii povăţuesc pre om spre a crede în Christos, iar Christos, iarăşi pricinueşte veşnică mântuire[1]).

[1]) Insemnează zicerea aceasta a Apo t., pentru hristianii cei ce se învaţă sfinţitele Scripturi; căci precum tot ceea ce se mişcă, pentru oare ce se mişcă, dupre filozoficeasca socotială; aşa şi învăţătura cărţilor se face pentru un sfârşit şi pravăţ, adecă pentru a înţelepţi pre hristianul cel ce se învaţă spre a dobândì mântuire; de aceasta câţi hristiani, pentru acest sfârşit al mântuirei sufletului lor, învaţă Scripturile, sânt lăudaţi şi înţelepţi, iar câţi le învaţă nu pentru mântuirea sufletului, ci pentru ca să dobândiască slavă şi bogăţie şi îndulciri şi în sfârşit pentru sfârşituri lumeşti, aceştia nu nimeresc ţinta şi sfârşitul Scripturilor şi dupre urmare zadarnică este şi osteniala şi învăţătura unora ca acestora.

16. Toată Scriptura de Dumnezeu însuflată este și folositoare.

După ce a spus Pavel lui Timotei multe chipuri de mângâere, acum îi spune lui și mângâerea cea mai mare decât toate adecă aceea ce se pricinuește din cetirea dumnezeeștilor Scripturi. Că de vreme ce Pavel aveà să spue lui Timotei vestirea aceasta întristătoare, cum că are să-și săvârșiască viața și să se ducă către Domnul; pentru aceasta, pentru a nu se întristà Timotei, căci are a se lipsì de Pavel, învățătorul și duhovnicescul său părinte, zice lui acum: «Nu te întristà, fiul meu Timotei, pentru lipsirea mea, căci ai în locul meu mângâere pre însuflatele de Dumnezeu Scripturi[1]), cari pot a te folosì ca și eu[2]). Insă se nedumeresc unii pentruce a zis Pavel, că toată Scriptura este însuflată de Dumnezeu? Că au doar și Scripturile Elinilor sânt însuflate de Dumnezeu; pentru aceasta și siliți fiind fac cutmare la zicerea «de Dumnezeu însuflată» și zic așa: «Că toată Scriptura, care e de Dumnezeu însuflată, aceasta este și folositoare». Trebuiau însă a socotì ei, că mai sus a zis Pavel lui Timotei: «Sfințitele Scripturi le știi», pentru aceasta dupre urmare, acum zice aicea că toată Scriptura. Care toată? Aceea despre care adecă am zis mai sus, că este sfințită. Deci toată sfințita Scriptura aceasta e și de Dumnezeu însuflată[3]), aceasta este și folositoare, la toate acelea ce le arată mai jos.

Căci „că tot ceea ce s'a făcut de (dânșii) se zădărnicește de sfârșitul său; dupre cealaltă filozofiască socotială. Ce zic? Invățătura și osteniala unora ca acestora nu e numai zadarnică, ci și osândă mai multă are să le pricinuiască, de vreme ce cel ce cunoaște voea Domnului său și negătindu-se, nici făcând dupre voea lui, mult se va bate" (Luca XII, 47). Și „cei puterniței tare se vor certà" (Ințelep.-VI, 6).

[1]) Că altă mângâere a sufletului, la toate necazurile ce ispitește, mai bună nu este decât cetirea sfintelor Scripturi. De aceasta și Macavei scrià zicând: „Și noi dar nelipsiți de acestea fiind, mângâere având cărțile cele sfinte, ce sânt în mânile noastre" (I Macavei XII, 9).

[2]) De aceasta și Mar. Vasilie această zicere adăugându-o zice: „Toată Scriptura de Dumnezeu însuflată este și folositoare; pentru aceasta conscriindu-se de Sf. Duh. Că toți oamenii, ca într'o obștească lecuire de suflete, să alegem leacul fiește-căreea patimi" (în tâlc. Psalm. I).

[3]) Vezi despre aceasta tâlc. și suptînsemnarea stih 15 al cap. IV al ceii I către Tesal. și suptînsemnarea canonului LXXXVI al sfinților Apostoli. Iar Teodorit zice că Scriptură însuflată de Dumnezeu a numit pre cea duhovnicească; că Darul dumnezeescului Duh a grăit prin proroci și prin Apostoli: „Deci Dumnezeu este Duhul cel Sfânt, de vreme ce cu adevărat, dupre Apostolul, Scriptura Duhului este de Dumnezeu însuflată; de aceasta a zis și vârfelnicul Petru; că nu din voea omului

Spre învățătură.

Sfinţita Scriptură zice foloseşte către învăţătură; căci învaţă nu numai pre toţi hristianii, ci şi pre toţi dascalii aceia, ce se cuvine să le înveţe. Căci nici o noimă şi nici o nedumerire este, care să nu se poată dezlegà prin dumnezeeştile Scripturi.

Către mustrare.

Adecă sfinţita Scriptură la aceasta foloseşte, de este trebuinţă cineva a mustrà minciunoasele şi putredele dogmele şi socotelele ereticilor, din Sf. Scriptură poate a face mustrarea aceasta.

Spre îndreptare, spre învăţătura cea întru dreptate.

De are trebuinţă cineva a se îndreptà şi a se pocăì şi de are trebuinţă a se pedepsì a se învăţà, adecă a se înţelepţi spre dreptate şi a face cele drepte şi fapta bună, toate acestea din sfintele Scripturi le dobândeşte.

17. Ca deplinit să fie omul lui Dumnezeu.

Îndreptarea zice-şi întreaga înţelepţie cea spre dreptate a hristianilor, din sfintele Scripturi se căştigă; pentruce? Pentrucă nici un bine şi virtute să lipsiască dela omul cel dupre Dumnezeu; de aceasta şi tu, o Timotee, de voeşti a fi deplinit adecă desăvârşit şi sănătos şi totdeuna a fi drept, adecă nici între cele întristătoare a te întristà şi a te sfìi, nici întru cele înveselitoare a te umflà şi a te înnălţà. (Căci cu aceasta eşti nu drept, adecă nu asemenea). Şi tu zic, o Timotee, de voeşti întru toate a fi fără lipsă şi desăvârşit în locul meu aibi pre sfintele Scripturi sfătuitoare. Dar dacă lui Timotei scrià Pavel, cel ce erà plin de Sf. Duh, să cetiască Scripturile, cu cât mai vârtos aceasta nouă o scrie celor neînvăţaţi şi nedepliniţi[1]). Vezi însă o cetitorule că fără sfintele Scripturi nu e cu putinţă a se fae cineva întreg întru toate şi desăvârşit.

Spre tot lucrul bun desăvârşit.

---

s'a adus cândva prorocia, ci de Duhul Sfânt aducându-se, au grăit oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu" (II Petru I, 21). Aceastaşi o zice şi Mar. Vasilie: „Prorocii Testamentului celui Vechiu strigau: „Acestea zice Domnul Dumnezeu şi asemenea cu acestea Pavel cele zise de Tatăl, de Fiiul şi de Sfântul Duh, pre toate le-a zis Scriptura de Dumnezeu însuflată; iar de grăeşte întru Apostoli şi întru proroci Duhul, toată Scriptura dar este de Dumnezeu însuflată, spuneţi dar celor bine cinstitori, că Duhul Sfânt este Dumnezeu, Scriptura lui fiind de Dumnezeu însuflată" (asupra lui Evnomie cuv. V).

[1]) Vezi şi tâlc. şi supînsemnarea capitolului IV al ceii întâia către Timotei, stih 13, adecă a zicerei „până ce voi veni, ià aminte de cetire".

Prin sfintele Scripturi, zice, se face omul, nu prost împărtăşit de fapte bune, ci şi întregit, adecă desăvârşit, nu numai întru un lucru bun, iar întru altul nu, ci întru tot lucrul bun.

CAP. IV.

1. Deci mărturisesc eu înaintea lui Dumnezeu şi a Domnului Iisus Christos, celui ce are să judece vii şi morţii.

Şi în epistolia cea întâia a înspăimântat pre Timotei Apostolul: «Poruncescu-ţi ţie înaintea lui Dumnezeu, zicând celuia ce înviozează pre toate» (I Timotei VI, 13). Iar acum întru aceasta mai înfricoşat face cuvântul, aducând aminte lui Timote de judecata cea înfricoşată a lui Christos; martur, zice, pur pre înfricoşatul judecător, carele are să ceară cu îndatorire dela fieşte-carele răspundere de lucrările lui, că eu nu am ascuns acestea de tine, ci le-am arătat ţie[1]). Vii însă şi morţii sau pre cei drepţi îi zice şi pre păcătoşi, sau pre cei ce atuncea se vor află vii când va veni Christos şi pre cei ce ar fi apucat să moară. Iar dumnezeescul Metodie în cuvântul cel despre înviere, vii înţelege pre suflete, ca nemuritoare, iar morţi pre trupuri, ca firește muritoare.

Intru arătarea lui şi împărăţia lui.

Când are să judece, zice, pre cei vii şi pre cei morţi? Intru arătarea sa, care are a se face cu slavă şi cu împărăţie căci nu va veni iarăşi întru a doua venire prost şi smerit, precum a venit în cea dintâi, ci va veni cu putere şi cu slavă dumnezeiască, ca împărat; că zice, când va veni Fiiul omului întru slava Părintelui său» (Marc. VIII, 38). Şi iarăşi: «Şi voi vedeà pre Fiiul omului viind pre nourii ceriului cu putere şi cu slavă multă» (Mat. XXIV, 30). Şi iarăşi: «Atuncea va zice împăratul celor din dreapta lui: veniţi blagosloviţii Părintelu meu, moşteniţi împărăţia cea gătită vouă, dela întemeerea lumei» (Mat. XX, 34).

2. Propoveduește cuvântul.

Ce este zice, ceea ce mărturisesc ţie, o Timotee? Ca să propoveduești cuvântul şi să nu ascunzi darul învăţăturei, ce l'a

[1]) Iar Icumenie zice, că din a sa mărturisire, adecă aspra îndatorire trei lucruri naşte; I) face pre cuvânt mai înfricoşat şi mai apărat, al II-lea arată pre mântuitoarea lucrarea cuvântului şi al III-lea că cela ce mărturiseşte (adecă cheamă marturi), şi îndatoreşte, lucrul său îşi plineşte şi nu mai rămâne supus la osândirea lenevirei.

luat. Din aceasta să ne temem şi să ne înfricoşăm şi noi fraţilor, câţi având darul cuvântului, nu-l propoveduim la fraţii noştri.

Stai asupră cu vreme şi fără vreme.

Adecă propovedueşte Cuvântul lui Dumnezeu la fraţi cu stăruire şi cu stare asupră şi nu ca în treacăt şi cu lenevire, şi nu numai o dată, ci totdeuna. Şi să nu aibi vreme hotărâtă de a propoveduì, ci şi cu vreme propovedueşte, adecă şi când ai vreme îndemânatică şi slobozenie, când te aflì în biserică, ci şi fără de vreme propovedueşte, adecă şi când nu ai vreme îndemânatică şi slobozenie, ci te aflì în primejdii şi în stări împrejur strâmtorări şi afară din biserică şi atuncea grăeşte Cuvântul lui Dumnezeu şi propovedueşte-l hristianilor. Cu vreme însă şi fără de vreme dupre socotiala multora o a zis Pavel; pentrucă cei mai mulţi oameni vreme bună socotesc pre odihna şi slobozenia, iar nevreme pre vremea primejdiilor şi a ispitilor. Şi iarăşi vremea învăţăturei socotesc a fi hristianii şi dascalii adunaţi în biserică; iar nevreme când sânt afară din biserică. Sau şi altfel se înţelege aceasta; să nu aştepţi să cadă păcătosul în păcat şi atunci să-l înveţi, ci mai înainte de a cădeà, învaţă-l pre el[1]).

Mustră.

Mustră zice, când vezi că e vreme de mustrare, adecă când cercetând vei aflà că au păcătuit hristianul sau că are să păcătuiască, atuncea nu te sfiì, ci mustră-l; iar mai înainte de a cercetà, să nu mustrì.

Ceartă.

După ce vei mustrà zice şi vei dovedì pre hristian, că a păcătuit, atuncea ceartă-l, adecă dă-i lui potrivitul canon şi lucrare de căinţă pentru păcatul lui.

Mângâe.

Certarea adecă şi canonisirea ce o va dà arhiereul şi dascalul păcătosului se asemănează cu tăerea ranei, ce o întrebuinţează doftorul; iar mângâerea se asemănează cu bleasturul cel dulce şi alinat, care se pune de doftorul asupra ranei

[1]) Pentru aceasta şi Teodorit zicerea aceasta tâlcuindu-o, zice: „Deci nu prost şi cum s'ar întâmplà porunceşte lui a propoveduì, ci toată vremea a socotì îndemănatică spre aceasta; şi însuşi o făceà şi în temniţă şi în corabie şi masă fiind pusă înainte-i şi mărturiseşte cele în Filipi şi cele în Troada şi cele pre marea; ci şi Domnul nu numai în sinagoguri propoveduià, ci şi în locuri de şes şi în munţi şi în corabie şezând, învaţà pre cei ce stau la malul noianului".

după tăerea ei. Deci pune şi tu, o Timotee, bleasturul cel moale şi dulce al mângâerei asupra ranei ceii tăiate a păcătosului, ca nu numai tăerea ranei, adecă singură certarea, să arunce pre păcătosul cel rănit în desnădăjduire, pricinuindu-i dureri cumplite[1]).

Intru toată îndelunga răbdare şi învăţătură.

Acest cuvânt, o cetitorule, uneşte-l cu toate cele prozise, adecă cu zicerea, mustră şi cu ceartă şi cu mângâe; fiindcă învăţătorul se cuvine şi a mustrà, cu toată îndelunga răbdare, în cât a nu crede prost toate câte aude că a greşit fratele său; ci se cuvine a mustrà cu toată învăţătura, învăţând pre păcătoşi, ce fel este păcatul şi dupre ce chip a păcătuit. Asemenea trebue a certà învăţătorul cu toată îndelunga răbdare fără a adauge canonul păcătosului, ca pre o certare şi izbândă de vrăşmaşi, ci ca pre o învăţătură şi o înţelepţire de copil şi de fii. Se cuvine încă şi a certà cu toată învăţătura, învăţând adecă pre păcătoşi ce dobândă pricinueşte lui certarea şi canonisirea; iar mângâerea cea prin cuvântul acesta mai ales are trebuinţă de toată îndelunga răbdare şi învăţătură. Vezi, însă, că toate acestea au trebuinţă, zice, a se face, nu cu îndelungă răbdare cum s'ar întâmplà, ci cu toată îndelunga răbdare, adecă cu ceea ce se arată dupre tot chipul şi prin fapte şi prin cuvinte şi prin chipuri şi prin mişcări, şi din lăuntru şi din afară.

3. Că va fi vreme când învăţătura cea sănătoasă nu o vor suferì.

Adecă toate acestea le zic ţie, o Timotee, ca să le lucrezi, pentrucă va venì o vreme, când oamenii nu vor suferì să audă dreapta şi sănătoasa învăţătură. Drept aceea mai înainte de a ajunge în jalnica stare, cea ca aceasta, tu apucă mai înainte şi învaţă-i. Pentru aceasta şi mai sus a zis, învaţă pre hristiani şi când este vreme potrivită şi când nu este, până când se vor supune ei la cuvântul tău, fă tot chipul şi nu încetà de a-i învăţà.

Ci dupre poftele loruşi, îşi vor grămădì loruşi învăţători.

---

[1]) De aceasta şi Teodorit zice. „Aceasta o fac şi cei înţelepţi dintre doftori; că patima cea ascunsă mai întâi o tae şi buruenile cele mai aspre şi doftoriile cele iuţi le întrebuinţează. Apoi aşa pre cele blânde le pun de-asupra. Deci se potriveşte mustrarea cu tăerea, iar cercetarea cu doftoriile cele aspre, iar cu cele blânde, mângâerea.

Cu această zicere, că își vor grămădi, arată Apostolul, pre nealeasa și turburată mulțimea învățătorilor; fiindcă ei au a se hirotonisì și a alege de turburatele mulțimele noroadelor, care nici un lucru îl fac cu cuvânt și cu deslușire; ci aleg și hirotonisesc pre învățătorii aceia, ce urmează poftelor lor și zic și fac câte sânt spre îndulcirea și mulțămirea lor.

Sgâriindu-și auzul.

Adecă veselindu-se și gâdilindu-se la urechi; fiindcă poftesc totdeuna să audă câte cuvinte sânt spre mulțămirea și îndulcirea lor.

4. Și dela adevăr adecă întorcându-și auzul, iar către basme se vor abate.

Vezi, o cetitorule, că oamenii aceștia de voea lor și cu socotială greșesc și nu de silă și cu neștiință; căci ei, zice, se vor întoarce și-și vor închide urechile lor despre adevăr, pentru a nu-l auzì; iar către mitologhii le vor întoarce și le vor deschide, pentru ca să le audă cu luare aminte[1]). Drept aceea

---

[1]) Din aceste cuvinte ale Apostolului, învețe-se hristianii cât de rău și perzător lucru este a cetì mitologii arăpești din Halima sau ale lui Telemah, ale lui Beltodor, ale lui Erotoclid și ale lui Ovidie, ale fetei ciobanului, ale Erofilei, ale spânului, romanțele și altele ca acestea. Că hristiani sânt fii și ucenici a lui Iisus Christos care este adevărul: „Eu sânt adevărul" zice (Ioan XIV, 6). De aceasta cărțile adevărului se cuvine a se cetì, adecă sf. Evanghelie, Trimiterile lui Pavel și a celorlalți Apostoli, hristieneasca învățătură și celelalte dumnezeești cărți ale sf. Scripturi și ale sf. părinților bisericei noastre; iar cărțile minciunei și mitologhice nici în mână se cuvine a le luà. Căci ce are a face adevărul cu minciuna, lumina cu întunerecul, hristianismul cu basmele; pentru aceasta vrednici de lacrimi sânt oare carii hristiani, cari mitologhiile Halimalei și ale lui Ovidie și ale celorlalți le știu de rost și cu gură rotundă șezând le povestesc prin cârciume și prin cafenele și muerile spun basme în deseară, înaintea multora; iar câte sânt încheeturile credinței lor, sau câte sânt Evangheliile sau câte sânt Epistoliile lui Pavel, sau care sânt poruncile lui Dumnezeu nu știu; milostiv fii Dumnezeule! Vezi și la Cuv. VII al hristoitei al hristianilor, cum că nu e ertat a spune basme. Pentru aceasta și Mar. Vasilie zice că toți aceia ce iubesc să audă cele ce se zic spre mulțămirea lor și nu cele spre îndreptare, ci cele ce se pleacă spre basme și nu sufăr mustrările cele adevărate, aceia zic, se stăpânesc de sirine, care scrie Isaia, în cap. XIII adecă demonii cei răi, cari cu glasurile cele îndulcitoare, cheamă pre sufletc la perzare, „de cele protivnice te îndulcești scărpinându-te la ureche și de la adevăr o întorci pre dânsa, iar către basme întorcându-te și cuvântul cel puternic nesuferindu-l, nici mustrare și certare, care aduce la întoarcere pre ascultători, suferind, socotește că unul ca acesta se stăpânește de sirine, amăgindu-se de buna glăsuire și buna cuvântare. Iar

de voia lor este păcatul acesta. Acestea le prozice Pavel lui Timotei, nu pentru ca să-l mâhniască ci pentru ca să-l înduplece să întrebuinţeze întru ceea ce se cuvine vremea aceasta a slobozeniei, ce o are de a mână; că de va urmă a se face oamenii acest-fel, să sufere vitejeşte. Pentru aceasta şi Domnul mai înainte spuneă Apostolilor: «Că vă vor dă pre voi în adunări şi în sinagogurile lor vă vor bate pre voi» (Mat. X, 17). Şi însuşi Pavel acesta mai înainte spuneă presviterilor Efesului, zicând: «Ştiu că după ducerea mea vor intră lupi grei între voi, necruţând turma» (Fapt. XXIII, 29).

5. Tu însă treaz fii întru toate, rău pătimeşte.

Aicea spune Apostolul pricina pentru care a prozis cele de mai înainte, adecă pentru a fi deştept Timotei şi a fi luător aminte şi treaz; şi ca cum iar zice: «Mai înainte de a veni vremea aceea şi lupii cei stricători de suflet, tu rău pătimeşte, o fiul meu Timotee, şi de bună voe şi de silă pentru ca să păzeşti oile tale în siguranţie.

Lucrul Evanghelistului fă-l.

Adecă al celuia ce propovedueşte Evanghelia, lucrul acesta adecă a pătimi rău, de voia sa pătimind şi ostenind ostenelile de voe, iar de necredincioşii cei din afară a se goni, a se necăji, a se ispiti, a se bate şi a se omorî, de s'ar întâmplă a suferi dela dânşii. Iar pentru lucrul evangheliştilor cari îl au, vezi la zicerea: «iar pre evanghelişti» (Efes. IV, 11)[1]).

Slujba ta deplineşte-o.

Adecă arhiereasca ta făgăduinţă, plineşte-o, o Timotee, şi arată-o pre ea întru toate deplinită şi atuncea se plineşte şi se face desăvârşită făgăduinţa arhieriei, când arhiereul pătimeşte rău pentru ca să mântuiască sufletele turmei sale, ceii cuvântătoare.

6. Că eu iată mă jertfesc şi vremea topirei mele a sosit.

Iată, zice Apostolul, mă jertfesc pentru Dumnezeu; iar topire numeşte Pavel pre moartea sa, dupre Icumenie, sau pentrucă topeşte pre trupurile oamenilor cele alcătuite în pământul din carele s'a luat şi întru celelalte trei stihii; sau pentru

---

despre sirine zicem, cum că, acestea sânt oare-care draci vicleni, prin înduplecarea îndulcirei cei fireşti umplând pre suflete, care cântă spre a vână pre cei ce trec spre perzarea peirei" (tâlc. la Isaia).

[1]) Iar Teodorit aşa tâlcueşte zicerea aceasta; „Să sufăr cu dulceaţă primejdiile cele pentru buna cinstire de Dumnezeu".

că topește pre suflet, adecă îl întoarce la Christos, cel ce l-a zidit pre el, adecă pre ale drepților suflete și ale celor îmbunătățiți. De aceasta a zis Eclisiastul: «Și se va întoarce țărâna la pământ și duhul se va întoarce la Dumnezeu, carele l'a dat pre el» (cap. XII, 7).

7. Lupta cea bună m'am luptat.

Pentru care pricină Pavel se vede aicea, cum că se laudă și zice aceste mari cuvinte pentru sineși? Răspundem, că nu se laudă, ci mângâe cu acestea pre ucenicul său Timotei, ca să nu se întristeze, pentru lipsa învățătorului său, fiindcă el priimește o fericită moarte și merge la Dumnezeu pentru ca să-și ià cununile luptei sale, precum de pildă un părinte când moare, pentru ca să mângâe pre fiul său, ce stă lângă el și plânge și se tânguește pentru despărțirea lui îi zice aceste cuvinte: fiul meu, nu plânge, eu am vieţuit bine, am făcut biruință; împăratul multe mulțămiri mărturisește pentru mine și tu ai să fii lăudat pentru vitejiile, ce am făcut eu. Aceste cuvinte zic, arătat este că le zice părintele acela, nu ca să se laude, ci ca să mângâe pre fiul său cel întristat, pentru ca să poată suferi cu lesnire despărțirea și lipsa părintelui său, fiul Timotei, lăsându-i lui, ca un testament cel mai de pre urmă, pre această epistolie. Lupta, zice, cea bună eu m'am luptat, deci și tu o fiul meu Timotee, luptă-te cu o luptă ca aceasta. Dar ce este aceasta, ce zici, o fericite Pavle? Lanțurile? Legăturile? Temnițile? Bătăile? Acestea sânt lupta cea bună și frumoasă a ta? Așa zice, acestea sânt. Pentruce? Pentrucă întâi acestea se fac pentru dragostea lui Christos și al doilea încă, pentrucă la luptele cele din afară și lumești, multe zile se luptă și ostenesc oamenii și numai întru un cias, iau cununa. Iar întru lupta și războiul cel pentru Christos, dinprotivă se fac, căci în puține zile se luptă și ostenesc oamenii, iar cununa o iau și fericirea fără sfârșit și se bucură în veacul veacului. Pentru acestea dar lupta cea pentru Christos este bună și frumoasă și prea bine încuviințată.

Calea o am săvârșit.

Calea Evangheliei mele, zice, o am săvârșit, căci a început cu adevărat fericitul Pavel calea Evangheliei dela Ierusalim și umblând în părțile cele dinprejurul Ierusalimului, adecă despre nord și despre sud și ajungând până la Iliric, adecă la Slavonia, a împlinit calea aicea, tot o dată și a Evangheliei și a vieței sale în Roma; precum și aiurea o scrià acesta zicând: «In cât dela Ierusalim și împrejur până la Iliric am deplinit

Evanghelia lui Christos» (Rom. XV, 19)[1]). Și atâta de îngrabă alergà în calea aceasta pururea pomenitul Apostolul Domnului, în cât curmând toate împedecările, ce le întimpinà pre cale și morțile și vrăsmășiile și stările împrejur și împroșcările cu petrii se părea că are aripi, nu materialnice și pământești, ci de foc și anghelicești[2]).

Credința o am ținut.

Credința, zice, a lui Iisus Christos o am păzit cu toate puterile mele; și de vreme ci multe erau acelea, care se apucau să fure credința aceasta din inima mea, îngrozirile, bătăile, închisorile; bătăile, legăturile, împroșcările cu petri, morțile și făgăduințele de îndulciri, bogăția, slava și toate acestea cu inima vitejiască și totdeuna luând aminte și deștept fiind și pre furul diavol pândindu-l, am păzit întreagă și nerășluită încredințata mie buna cinstire de Dumnezeu, cea întru Christos.

8. Deci mi se învistierește mie cununa dreptății.

Indestulă erà să mângâe pre Timotei și câte altele le-a zis mai sus fericitul Pavel; iar cuvintele ce le zice aicea, acestea mai alés sânt care-l mângâe cu covârșire, fiindcă scrie darurile cele pentru luptă și cununile cele nevestejite, ce are a le priimi în cele cerești. Nu se cuvine, zice, o fiul meu Timotee să te întristezi și să te mâhnești pentru despărțirea mea, pentrucă eu mă duc la iubitul meu Christos, pentru ca să deà mie cununa dreptății. Dreptate însă numește pre virtutea cea preste tot cuprinzătoare.

Care o va dà mie Domnul, în ziua aceea dreptul judecător.

Nu a zis Pavel, că va dà mie Domnul cununa, ci că va răsplăti mie el, cu oare-care chip ca o datorie și împrumutare, căci drept fiind negreșit va răsplăti și plata potrivit cu ostenelele fiecăruia. Drept aceea cununa fericirei este ca o datorie, pentru dreptatea judecătorului[3]).

---

[1]) Vezi eparhiile cele în parte, întru care a mers Pavel propoveduinc în tâlc. zicerei acesteea.

[2]) Vezi și suptînsemnarea zicerei: „la țintă vânezi" (Filip. III, 13). Zicerea aceasta a Mar. Vasilie ce zice: „Ce fel erà Pavel tot o dată zicând cu credința și nici într'o vreme a întârziat despre a propoveduì, carel nici s'a apropiat de trup și de sânge, ci îndată ca un grabnic călător împreună a luat învoire călătoriei și către sfârșit se grăbià; la țintă vânând pentru răsplătirea chemărei ceii de sus".

[3]) Insemnează că așa cununa fericirei și împărăția ceriurilor, ca o datorie se socotește la robii cei ce au plinit poruncile, nu prost însă, c

Insă nu numai mie, ci şi tuturor celor ce au iubit arătarea lui.

Cu aceste cuvinte bucură Pavel atâta pre Timotei, cât şi pre toţi hristianii, cei ce pentru credinţă şi pentru poruncile

---

din partea filotimiei şi a bunătăţei Domnului, care compogorându-se pentru neputinţa noastră, a robilor săi, plată numeşte pentru ostenelele noastre pre împărăţia sa; „că cheamă, zice pre lucrători şi răsplăteşte lor plata" (Mat. XX, 8). Pentru ca mai mult să ne îndemne să lucrăm întru poruncile lui şi căştig să socotim al ostenelei noastre pre împărăţia lui; însă din partea noastră a robilor, împărăţia ceriurilor şi cununa fericirei se cuvine să o socotim ca un har şi dar şi nu ca plată şi datorie. Pentru aceasta zice sf. Marcu Aschitiul: „Oare-cari neplinind poruncile socotesc că cred drept; iar unii făcând poruncile, ca o îndatorită plată priimesc împărăţia. Amândoi însă greşesc din adevăr, de vreme ce dela stăpân plata nu e datornică robilor, nici iarăşi neslujind drept, dobândesc slobozenie" (cap. XL, 19 despre cei ce socotesc că din fapte se îndreptează). Şi iarăşi: „Nu este plată de lucrări împărăţia ceriurilor, ci dar al stăpânului, gătit robilor celor credincioşi" (tij. cap. II).

Zice însă şi Coresie cum că Dumnezeu este dator nouă cu cununa, nu dupre nevoe şi datorie sau căştig, ci dupre a sa bunătate şi făgăduinţă; se zice însă cununa dreptăţei, fiindcă oare cum prin fapte se face căştigată. Incă şi Mar. Vasilie tâlcuind davidiceasca zicere: „Intoarce-te suflete al meu la odihna ta, că Domnul a făcut bine ţie" (CXIV). Zice, lui-şi aduce cuvintele cele mângâitoare, bunul nevoitor al mângâcrei Pavel zicând: „Lupta cea bună m'am nevoit, calea o am deplinit, credinţa o am ţinut. Deci se păstrează mie cununa dreptăţei". Acestea le zice prorocul către sineşi: fiindcă îndestul ai deplinit, îndelungata viaţa aceasta, întoarce-te deci la odihna ta, că Domnul a făcut bine ţie; că se află odihnă veşnică celor ce şi-au nevoit viaţa aicea dupre lege, nu dupre îndatorirea faptelor, răsplătindu-se odihna, ci dupre marea hărăzirea lui Dumnezeu, celor ce au nădăjduit întru dânsul dându-se". Zicerea aceasta a Mar. Vasilie, Meletie Pigas puindu-o înainte, zice: că dumnezeescul părinte în locul îndatorirei a pus pre hărăzirea cea mare potrivit adauge că se va dă, surpând răsplătirea (adecă), că cu totul să fie dar şi hărăzire" (Cartea I despre hristianism). Şi dumnezeescul Avgustin zice că Dumnezeu când răsplăteşte faptele isprăvilor noastre în dar răsplăteşte cu darurile sale (la aceeaşi carte a lui Pigas). Zice însă şi Mar. Vasilie, cum că David zice că Dumnezeu răspiăteşte: „Ce vom răsplăti Domnului pentru toate câte a răsplătit nouă?" Deci tâlcueşte arătătorul de cele cereşti, pentruce se zice, că Dumnezeu răsplăteşte, fiindcă iarăşi şi aceasta nu se zice că a dat, ci că a răsplătit marele dăruitor, ca cum nu stăpânind darul, ci răsplătind celor supuse. Că buna mulţămire a celor, ce i-au darul se socoteşte spre facerea de bine" (Cuv. la muceniţa Iulita). Şi pentru ca să zic în scurt, Dumnezeu şi datoreşte şi nu datoreşte şi răsplăteşte ca o datorie şi iarăşi dar dă, ceea ce răsplăteşte. Pentru aceasta frumos a zis sf. Avgustin în cartea I a mărturisirilor sale, cap. II aşa întinzând cuvântul către Dumnezeu: „Te căeşti şi nu te mâhneşti; te mânii şi nu te turburi; schimbi lucrurile tale şi

lui Christos pătimesc rău. Căci de va dà, zice, Christos cununa dreptății și tuturor celorlalți, cari iubesc arătarea și venirea lui cea întru slavă, cu mult mai vârtos, o va dà ție, Timotee, carele o iubești aceasta mai mult decât ceilalți? Dar carele este cel ce iubește arătarea lui Christos? Hristianul acela este carele pătimește rău pentru credință și poruncile lui Christos, acela ce face faptele celе vrednice de arătarea lui Christos acela ce are dragoste către aproapele și face milostenie și este întreg înțelept și smerit cugetător și răbdător și carele are toate celelalte fapte bune. Iar hristianul cel ce nu face lucrările acestea bune și virtuțile acela se arată că nu iubește pre arătarea și venirea lui Christos; ci că și roagă a nu se face venirea lui Christos, pentru ca să nu dobândiască muncile cele vrednice de faptele lui cele rele. Arătare însă se zice venirea cea a doua a lui Christos, pentrucă se arată de sus și are să vie din cer. Două însă sânt arătările Domnului, una obștească și simțită, care are a se face la sfârșitul lumei, despre care zice aicea Pavel; iar alta este particularnică și gândită (care este și se zice chiar arătare, pentrucă se arată în lăuntru în inimă), dupre carea tainic se arată pre sineși Domnul celor curați și vrednici de înfățișarea și sălășluirea sa; despre care a zis: «Cela ce mă iubește pre mine se va iubì de Tatăl meu și eu îl voiu iubì pre el și mă voiu arătà pre sine-mi lui» (Ioan XIV, 21). Și iarăși: «De mă iubește cineva pre mine, cuvântul meu îl va păzì și Tatăl meu îl va iubì pre el, și către dânsul vom venì și sălaș la dânsul vom face» (tij. 23). Despre această arătare ziceà și Iuda (nu Iscarioteanul) către Domnul, de iubire de frate mișcându-se: «Doamne, ce va fi, că nouă vrei să te arăți pre sineți și nu lumei?» (Ioan XIV, 22).

---

nu răsplătești sfatul, priimești ceea ce afli și nici o dată lepezi; îmbelșugat dăruești, ceea ce ești dator. Și cine are ceva, care nu este al tău? Răsplătind cele îndatorite, nimăruia fiind dator. In dar dai datoriile, ce ai a luà, nimica lepezi". Vezi și la tâlc. cap. I al acesteea stih 18 și suptînsemnarea ce se potrivește la aceasta. Asemenea vezi și stih 23, capul VI al ceii către Romani. Vezi însă cum a zis aceea va răsplătì Domnul lui cununa dreptății; în cât din aceasta se închee, că sfinții acum murind, nu iau deplină fericire, ci împarte numai veselindu-se; iar în ziua cea mai de pre urmă a judecății au să dobândiască nestricăciune trupurilor prin înviere și împreună cu dânsele au să ià și desăvârșita fericire. Vezi însă și zicerea: „Și aceștia toți mărturisindu-se prin credință nu au luat făgăduința" (Vezi și suptînsemnarea zicerei: „De sântem numai nădăjduind în viața aceasta întru Christos" (I Cor. XV, 19). De nevoe fiind la aceasta.

9. Grăbește a venì către mine curând.

Pentru care pricină cheamă Pavel pre Timotei, să vină la dânsul, și mai ales că Timotei aveà asupra sa ocârmuirea și purtarea de grijă a bisericei Efesului și oblăduià un neam întreg? Pricina este pentrucă Pavel se aflà în legături și erà închis în temniță de Neron și dupre urmare el nu puteà a merge la Timotei; de aceasta îl cheamă la Roma, dorind ca să-l vadă, mai înainte de mucenicească sa moarte, poate însă și pentru a i predanisì multe dogme tainice și acum.

10 Că Dima m'a lăsat, iubind veacul de acum și s'a dus la Tesalonic.

Nu a zis Pavel lui Timotei: vino la Roma pentru ca să te văd mai înainte de moartea mea, pentru ca să nu-l întristeze. Dar ce îi zice? Fiindcă sânt singur și nu am pre nimeni să-mi ajute la Evanghelie (adecă întru Buna-Vestire), pentru aceasta tu silește-te a venì la mine. Dar ce va să zică că Dima a iubit veacul acesta? Adecă a iubit odihna și viața cea neprimejduită și a ales mai bine a se desfătà și a-și odihnì trupul, decât a se aflà lângă mine și a se ticăloșì. Și cela ce mai înainte se socotià împreună lucrător al lui Pavel, adecă ajutător precum se scrie în cea către Filimon, zicând, te îmbrățișează pre tine Dima și Luca cei împreună lucrători cu mine (24), acela în urmă lenindu-se s'a despărțit, vai! de Pavel, învățătorul său[1]). Insemnează însă, că pre singur Dima acesta, Apostolul dintre toți ucenicii săi îl prihănește, nu că doar voià a-l prihănì și pre acesta, ci întâi pentru ca să ne întăriască pre noi, a nu ne împuținà cu sufletul în primejdii, ci a stà viteji până în sfârșit, și alta încă, pentrucă cu aceasta voià mai mult a trage la sineși pre Timotei, pentrucă se aflà singur.

Crisc la Galatia[2]), Tit în Dalmatia.

Pre aceștia nu-i prihănește Apostolul ca pre Dima, fiindcă Tit erà unul din cei mulți minunați ucenici a lui Pavel, în cât i s'a încredințat să păstoriască Critul, cel cu o sută de cetăți. Deci acești doi Apostoli, nu s'au osebit de fericitul Pavel, pentrucă au iubit odihna veacului acestuia, ce s'au dus pentru propoveduirea poate a Evangheliei, sau pentru altă oare-care tre-

[1]) Iar Icumenie zice, cum că zic oare-cari, că Dima acesta, iarăși s'a plecat la Elinism și s'a făcut popă al idolilor.

[2]) Insemnează că Teodorit zice, că Galatie a numit Apostolul pre Galii fiindcă așa se numiau Galiele din veac; încă și acum așa le numesc, zice, cei împărtășiți de învățătura cea din afară.

buință, cu socotința și voia lui Pavel, învățătorului lor, precum zice Icumenie.

11. Luca este singur cu mine.

Singur fericitul Luca acesta, nedespărțit a fost de învățătorul său Pavel, carele acest dumnezeesc Luca și Evanghelia o a scris[1]) și faptele cele obștești ale sf. Apostoli. Despre aceasta și aiurea scrie Pavel, zicând: «A căruia laudă este în Evanghelie prin toate bisericile» (II Cor. VIII, 18)[2]).

Pre Marcu luându-l împreună, adă-l cu tine, că-mi este de bine trebnic spre slujbă.

Marcu, zice, este trebnic și iscusit, nu spre odihna mea, ci spre slujba Evangheliei; că fericitul Pavel, deși se află în legături, însă nu încetă a propoveduì[3]), deci și pre Timotei, nu-l chemă Apostolul să vie la Roma pentru a sa slujbă, ci pentru Evanghelie și pre lângă acestea, pentru a nu se întâmplà între hristianii cei ce crezusă vre o turburare, când erà să se sfârșiască dumnezeescul Pavel prin mucenie, fiindcă se aflau mulți ucenici a lui acolo față și ca să opriască turburarea și plângerea hristianilor și dupre urmare ca și să-i mângâe, că nu suferiau despărțirea și lipsa învățătorului lor Pavel. Căci de urmare erà că hristianii acei ce în Roma au fost crezuți, să fi fost oameni nobili și boeri vrednici de laudă și dupre urmare trebuiau să aibă mângâitori înțelepți și vrednici de cuvânt.

12. Iar pre Tihic l'am trimis în Efes.

Drept aceea, zice, am rămas singur și dar este de nevoe înfățișarea ta, fiul meu Timotee; pre Tihic însă acesta l'a tri-

[1]) Insemnează că Nicolai Malaxa istorisește, că dumnezeescul Luca a scris Evanghelia sa în monast. peșterei cei mari, precum pomenește împărătescul hrisov al acestei monastiri.

[2]) Iar alții zic, cum că zicerea aceasta se potrivește mai mult la Varnava, decât la Luca. Și vezi la tâlc. zicerei acesteea și a următorului stih 19, al aceluiași cap. al ceii al doilea către Corinteni. Zice însă Icumenie cum că Luca fiind iubitor de învățătură și sfânt și răbdător nu se despărțià de Pavel; însă din amândoi aceștia ne învățăm încă, adecă dela Dima și dela Luca două lucruri, adecă cât rău este lenevirea și iubirea de trup și dinprotivă cât bine este silința și defăimarea trupului că Dima pentru lenevirea și iubirea trupului său s'a despărțit de Pavel iar Luca pentru silința sufletului și defăimarea trupului a fost nedespărțit de Pavel. Și că Dima mai întâi fiind numărat decât Luca precum se vede, în zicerea de mai sus a epistoliei către Filimon, a căzut din cinste și a perit; iar Luca cel în urma lui Dima numărat s'a făcut mai întâi decât acela.

[3]) Marcu acesta poate este nepotul lui Varnava; despre care vezi cap. IV al ceii către Colaseni s. 10 și suptînsemnarea la acela.

mis Apostolul în Efes, pentru ca să ducă epistolia cea către Efeseni, şi vezi la zicerea: «Toate le va face cunoscute vouă Tihic» (Efes. VI, 21). Zice însă Teodorit, că din zicerea aceasta se închee cum că Timotei nu erà în Efes, când a scris Pavel lui epistolia aceasta, ci întru altă oare-care parte, căci de s'ar fi aflat Timotei în Efes, ar fi zis Pavel: iar pre Tihic l'am trimis acolo.

13. Felonul care l'am lăsat în Troada la Carp, vĭind adă-l şi cărţile.

Felonul acesta ce zice Pavel aicea e o îmbrăcăminte şi cere să i-o aducă Timotei, care îmbrăcându-o, să nu aibă trebuinţă a luà dela altul, fiindcă dumnezeescul Apostolul acesta totdeuna şi pretutindenea poartă grijă şi se păzeşte a nu aveà trebuinţă a luà dela alţii ceva, nici argint, nici pâne, nici haină! Iar unii zic că felonul acesta erà o prostire, întru care erau cărţile învechite; dar ce trebuinţă aveà Pavel de cărţi, în vreme ce el urmă să se ducă către Dumnezeu prin mucenie? Răspundem, că îi trebuià pentru ca să le lase hristianilor celor ce crezuse în Roma, ca să le aibă mângâere în locul lui Pavel[1]).

Mai ales memvranile.

Poate că memvranele acestea aveau oare-cari învăţături mai folositoare scrise decât cele în cărţi şi pentru aceasta le cereà Apostolul mai cu mult dor[2]).

---

[1]) Zice însă Teodorit, că unii au zis, cum că felonul acesta nu a fost îmbrăcăminte, ci un fel de carte; însă sânt vrednici de râs cei ce o zic aceasta, zice; căci de ar fi fost carte, nu trebue a o osebì de celelalte ci zicând de obşte cărţile, împreună cu acele o cuprinde şi pre aceasta (la Icumenie). Insemnează însă că Nicolai Vulgarul în sfinţitul catihis zice, că felonul acesta adecă erà îmbrăcăminte preoţiască a Apostolului Pavel, precum este şi felonul, care îl poartă preoţii noştri; precum un felon al Apostolului Petru s'a aflat în Antiohia, precum zice Surie în 24 a lunei lui Aprilie; precum şi Grigorie Dialogul aveà împreună cu sine-şi o haină preoţiască a Evanghelistului Ioan, precum istoriseşte Diaconul Ioan, în cartea a 23-a a vieţei lui, cap. LIX; şi aceasta e prea de crezare, căci dacă preoţii Legei Vechi şi ai neamurilor întrebuinţau osebita podoabă vrednică de respect şi de cinstire, când făceau jertfirile lor, cu mult mai-vârtos şi dumnezeeştii Apostoli purtau osebită podoabă eraticească, când săvârşiau taina Trupului şi a Sângelui Domnului.

[2]) Zice însă Teodorit că memvrane numeşte aicea Pavel cărţile cele învălătucite, ce se zic tetrajă, întrebuinţând zicerea dela obiceiul Romanilor; căci ei aşa numiau pre cele învălătucite; căci cei vechi în memvrane aveau scrisă dumnezeiasca Scriptură, precum şi Iudeii o au, zice, până azi; iar cărţi numeşte pre cele ce deobşte se zic cărţi şi au chipul în patru cornuri.

14. Alexandru Arămariul multe rele mi-a făcut.

Aicea pomeneşte dumnezeescul Apostol ispitele ce i le-a pricinuit acest Alexandru, nu pentru ca să-l prihăniască, ci pentru ca să plece pre ucenicul său Timotei, ca să sufere vitejeşte ispitele acelea, ce i le-ar pricinui oamenii cei proşti şi necinstiţi, precum erà şi căldărarul Alexandru. Căci mulţi oameni când se ispitesc şi pătimesc dela oare-cari oameni mari şi vrednici de cinste, mai cu lesnire le sufăr oare cum de mângâere pre covârşirea şi vrednicia oamenilor celor ce îi supăr; iar când pătimesc şi le pricinuesc ispite oare-cari oameni proşti şi de rând, atuncea foarte pătimesc întristare în inima lor. Pentru aceasta dar şi Pavel zice lui Timotei, că căldărarul Alexandru multe rele mi-a făcut, adecă cu covârşire m'a necăjit; căci oamenii cei proşti şi necinstiţi, nepurtând grijă de cinstirea şi de respectul, cari cei mai mulţi îl arată către bărbaţii cei vrednici şi sfinţi, când încep a-i supără, întru nimic cei proşti îi cruţă nici îi jălesc. De aceasta dupre urmare şi arămarul şi necinstitul Alexandru, o dată începând a face rău marelui Apostolului Domnului, nici cum i-a mai fost mila varvarului, ci cu totul l'a necăjit, fără a-i socoti cinstea şi slava, care o proaduceau lui hristianii[1]).

Răspătească-i lui Domnul dupre faptele lui.

Cutează, zice, o Timotee, că răutăţile acestea ale lui Alexandru, nu se vor trece necercetate; ci Domnul va răsplăti lui cuvenita pedeapsă, că cuvântul acesta al Apostolului mai mult este prorocie, decât blestem. Insă a zis acest cuvânt Pavel, nu căci sfinţii iubesc şi voesc a se pedepsì oamenii, ci le-a zis, întâi pentrucă de propoveduirea Evangheliei trebuià a se sfìi, cei ce o opriau prin pedeapsă, dintre care unul erà şi Alexandru acesta, şi alta încă pentrucă hristianii cei mai slabi în credinţă şi în socotială se mângâiau când vedeau că cei ce împedecau evanghelicească propoveduire se pedepsiau.

15. De carele şi tu păzeşte-te.

Nu a zis ceartă-l şi pedepseşte-l o Timotee (cu toate că erà cu putinţă a-l pedepsì şi Pavel pre el şi Timotei prin Darul Sf. Duh precum a pedepsit pre vrăjitorul Elima şi pre cel ce curvià cu maştiha sa în Corint); ci i-a zis păzeşte-te, adecă

[1]) Zice însă Teodorit despre aceasta: că nimic e de mirare, că un om căldarar a pornì asupra Apostolului turburări şi primejdii; că însuşire a celor ce vieţuesc din lucrarea mânilor este a întărâtà pre noroade; aşa Dimitrie argintarul pre tot Efesul l'a ridicat asupra lui.

depărtează-te de el și lasă-l la Dumnezeu și Dumnezeu, de va voi, certe-l.

Că foarte a stătut împrotiva cuvintelor mele.

Adecă acesta mult războiu și împotrivire face cu cuvintele sale asupra Evangheliei, cei ce se propoveduesc de noi.

16. Intru răspunderea mea cea dintâi, niminea a mers împreună cu mine, ci toți m'a părăsit.

Aicea iarăși povestește lui Timotei Apostolul toate ispitele, pentru ca mai mulți să-l întăriască pre el; și care întâia răspundere, zice? Aceasta, că Pavel s'a înfățișat mai întâi înaintea împăratului Neron și întrebat fiind de el, a dat răspuns pentru credința lui Christos, spre desvinovățire și pentru propoveduirea Evangheliei, ce o urmă și așa a scăpat de moarte și apoi de atuncea iarăși propoveduià pentrucă Neron nu aveà atâta multă râvnă pentru idoli; fiind însă că Pavel a întors la credința lui Christos pre păharnicul împăratului Neron, atunci clocotind de mânie tiranul, cu sabia a tăiat apostolescul cap. al fericitului Pavel[1]). Deci mare mâhniciune și durere de inimă arată cuv`ntul acesta ce zice aicea Pavel, că adecă toți ucenicii mei m'au lăsat și nici unul mi-a ajutat; ca și cum ar fi zis așa, că și însuși prietenii și casnicii mei m'au vândut și m'am lipsit de toată mângâerea. De aceasta și tu, o Timotee, când vei rămâneà singur în primejdii și în ispite, pilda mea aibi-o de mângâere.

Nu li se socotiască lor.

Vezi, o cetitorule cum că dumnezeescul Apostol are milă și cruță pre ucenicii săi, deși ei au făcut o faptă nemulțămitoare și nemilostivnică; căci ca unii ce erau împreună lucrători ai lui Pavel și apropiați (unde se cuveniau a-l mângâià), l'au lăsat singur, că nu este una și aceeași a se defăimà cineva de streinii cei din afară și a se defăimà și de prietenii și ucenicii săi;

[1]) Iar dumnezeescul Hrisostom adauge și altă pricină, pentru care Neron a tăiat capul fericitului Pavel; că Neron, zice, aveà o posadnică foarte iubită lui, pre care Pavel învățându-o credința lui Christos, o a înduplecat, a o priimì, și tot o dată o a înduplecat a se lăsà și de spurcată împreunarea lui Neron; iar Neron mai întâi l'a legat pre Apostol, prihănindu-l ca pre un amăgitor și stricăcios de oameni (adecă însuși cuvintele acelea, ce le zic și născătorii asupra acelora, ce îndeamnă pre fiii lor ca să se călugărească, prihănind pre ei). Și fiindcă Neron nu a putut oprì pe Pavel dela sfătuirea ce făceà posadniței lui și dela îndemnarea ce făceau ei spre întreaga înțelepciune, l'au omorât (Cuv. către cei ce bântuesc pre cei ce îndeamnă spre a se face monahi fiii lor, tomul VI-lea).

că aceasta de al doilea neasămuit este mai întristătoare decât cea întâi; cu toate că nepomenitorul de rău Apostol, Domnului se roagă, a nu li se socoti lor aceasta ca păcat înaintea lui Dumnezeu, măcar că eră cu adevărat mare păcat şi se cuvenià a se socoti; că a urmat de trei ori fericitul Pavel lui Iisus, învăţătorului său, carele pre cruce fiind răstignit, rugà pre Tatăl pentru răstignitorii săi, zicând: «Părinte, lasă-le lor» (Luca XXIII, 34). Şi întâiului mucenic Ştefan zicând: «Doamne nu le pune lor păcatul acesta» (Fapt. LX, 60).

17. Ci Domnul s'a arătat mie.

Şi acest cuvânt al Apostolului este mângâere lui Timotei, fiindcă arată că pre omul cel lăsat de oameni, Dumnezeu nu-l lasă să pătimiască greu; că în vreme ce ucenicii aceia l'au lăsat pre Pavel singur, Domnul i s'a arătat lui.

Şi m'a întărit pre mine.

Adecă mi-a dăruit îndrăznială şi nu m'a lăsat a mă birui.

Ca prin mine propoveduirea să se depliniască.

Vezi aicea, o cetitorule, multă smerită cugetare a lui Pavel, pentrucă zice că Domnul nu m'a întărit, că doar eram vrednic să dobândesc acest dar, adecă al înfăţişărei şi al întărirei sale; ci m'a întărit, ca prin mine să se depliniască propoveduirea Evangheliei, adecă pentru ca să se adevereze, sau ca să vie la sfârşit şi să se săvârşiască, precum de pildă unul ce ţine o hlamidă sau o coroană împărătească, ar scăpà de moarte nu pentru vrednicia sa, ci pentru podoabele cele împărăteşti ce le ţine; aşa şi Pavel a scăpat de moarte pentru împărăteasca propoveduire a Evangheliei, ce o făceà.

Şi se audă toate neamurile.

Adecă pentru ca la toate neamurile să se facă arătată slava propoveduirei Evangheliei şi providenţia şi purtarea de grijă, ce are Dumnezeu, pentru mine, carele propoveduesc Evanghelia lui[1]).

Şi m'a izbăvit din gura leului.

Domnul, zice, stând lângă mine, m'a întărit şi m'a izbăvit din gura leului, adecă a lui Neron; că leu pre dânsul îl numeşte Pavel pentru tăria împărăţiei şi netemerea lui şi pentru

[1]) Iar Teodorit zice, că Pavel când s'a trimis de către Fist Eghemonul la Roma şi după ce s'a desvinovăţit înaintea împăratului Neron, s'a fost lăsat de dânsul şi a mers la Spania şi la alte neamuri, proaducând lor propoveduirea Evangheliei. Deci întâia desvinovăţire numeşte Pavel pre cëea ce atuncea s'a făcut către Neron.

cruzimea socotelei lui dupre Teodorit. Vezi însă, o cetitorule, că Pavel puţin de nu a fost dat morţei, fiindcă a fost căzut în gura înfricoşatului leu a lui Neron şi cu prea slăvire de acolo s'a izbăvit cu puterea dumnezeiască[1]).

18. Şi mă va izbăvì Domnul de tot lucrul rău.

Atuncea, zice, m'a izbăvit Domnul de Neron şi de trupeasca moarte, însă fiindcă îndestul am propoveduit Evanghelia lui, nădăjduesc că şi în viitorime mă va izbăvì, nu iarăşi de trupeasca moarte şi de Neron (fiindcă acum mă apropiu să fiu omorât şi tăiat de Neron), ci mă va izbăvì de tot păcatul, adecă nu mă va lăsà Dumnezeu să mă împuţinez cu sufletul pentru muceniceasca moarte, ci mă va împuternicì să stau împrotiva păcatului până la sânge, care aceasta este însuşi, ca cum ar izbăvì de gânditul leu, diavolul; şi mai mare e izbăvirea aceasta şi mântuirea ce va face mie Domnul acum, când se vede, că iartă a fi dat eu la moarte, decât izbăvirea cea dintâi, ce a făcut mie, când am scăpat de moartea trupească şi de leul cel simţit de Neron.

Şi mă va mântuì întru împărăţia sa cea cerească.

Domnul, zice, mă va izbăvì de tot păcatul şi acolo în cereasca sa împărăţie mă va păzì; că aceasta este a se mântuì cineva şi a se păzì întru împărăţia ceriurilor, când moare aciia pentru Christos; precum însuşi o a zis: «Cela ce-şi urăşte sufletul său în lumea aceasta, în viaţa veşnică îl va păzì» (Ioan XII, 25). Deci aceasta este mântuirea, cea chiar şi adevărată, când vom merge întru împărăţia ceriurilor şi acolo vom strălucì întru strălucirile sfinţilor.

- Căruia slava în veacurile veacurilor, amin.

Iată cum slavo-cuvintează aicea Pavel pre Fiiul, întocmai şi fără schimbare a slavo-cuvântat şi pre Tatăl, la multe părţi, căci Domn, Fiiul se numeşte aici[2]).

19. Urează pre Prischila[3]) şi pre Achila.

Achila şi Prischila aceştia, sânt soţia acea cu dar dăruită, cari au luat pre Apolo şi mai cu amăruntul au descoperit lui

[1]) Iar Coresie zice că dumnezeescul Amvrosie va, că înţelege Pavel leul pre diavolul, carele prin Neron lucră certările cele asupra lui Pavel

[2]) Iar cum că Pavel obişnueşte a slavo-cuvântà pre Dumnezeu adesă ori, şi că şi hristianii sânt datori a slavo-cuvântà pre Dumnezeu, vez la suptînsemnarea zicerei: „Iar lui Dumnezeu şi Părintelui nostru slavă" (Filip. IV, 20).

[3]) Teodorit însă scrie Prisca, dupre curmarea numelui, ce se face dela Prischila.

calea lui Dumnezeu, precum se scrie la Faptele Sfinților Apostoli (Cap. XVIII, 26). Și aceștia sânt aceia pre lângă cari a rămas fericitul Pavel în Corint și lucră meșteșugul corturilor și ei de același meșteșug fiind (Fapt. XVIII, 2); pentru aceasta adese ori îi pomenește pre ei Pavel, însă pune întâi pre Prischila, femeea decât pre bărbatul Achila, pentrucă eră mai credincioasă întru Domnul și mai osârdnică; măcar că fără osebire o face aceasta Pavel și une ori mai întâi scrie pre Achila iar alte ori pre Prischila. Urează însă și-i heretisește pre ei Pavel, aflându-se ei atuncea în Efes, întâi pentru ca să-i mângâe și al doilea, ca să arate cu aceasta osebita cinste și dragoste, ce are către dânșii și al treilea și mai mare, ca cu oracția să-i împărtășiască pre ei de dumnezeescul dar; pentrucă și singură oracția fericitului și sfântului Apostolului aceluia, eră destulă a umpleà de mult dar pre acela ce-l ură.

Și casa lui Onisifor.

Urează, o Timotee, zice, nu pre Onisifor, ci pre toată familia și casa lui, fiindcă el atuncea se află în Roma și purtà de grijă lui Pavel, când se află în legături, precum mai înainte am zis. Cu această oracție însă Pavel face pre casnicii lui Onisifor mai osârdnici, spre a purtà de grijă și ei pentru oamenii cei îmbunătățiți, când se află în primejdii pentru Christos și pentru porunca lui Christos.

20. Erast a rămas în Corint; iar pre Trofim l'am lăsat în Milet bolnav.

Fiindcă pre acești ucenici nu i-a pomenit mai sus Pavel; pentru aceasta îi pomenește aicea acum și așa se arată pre sineși de toți singur lăsat și lipsit, ca cu aceasta s'atragă pre Timotei, ca mai îngrabă să vie la dânsul. Dar pentruce Pavel nu a vindecat pre Trofim, bolnav fiind? Pentrucă sfinții nu pot toate, câte voesc a le lucrà. Și aceasta o a făcut Dumnezeu, pentruca nu oamenii să-i facă pre ei dumnezei. Pentru aceasta și Moisi, deși din tinerețele sale eră gângav la glas, însă nu s'a vindecat pre sineși, nici a intrat în pământul făgăduinței, pentru ca să nu se socotiască de Evrei Dumnezeu. Așa și însuși Pavel acesta, îmbolditor aveà pre protivnicii propoveduirei și nu a putut a se izbăvì de dânșii pentru aceeași pricină; iar Milet este aproape de Efes. Dar când oare, a lăsat Pavel în Milet pre Trofim bolnav? Când mergeà la Ierusalim, ori după ce a mers la Roma, și iarăși sau suit în părțile acestea ale Asiei? Nu știm să o spunem curat.

21. Silește mai înainte de iarnă a venì.

O Timotee, fiindcă eu am rămas singur și sânt lipsit din toate părțile, precum din cele mai înainte zise ai înțeles, pentru aceasta silește-te a venì; și nu zice: silește-te să vii, până a nu murì eu (căci aceasta ar fi fost întristătoare vestire lui Timotei), ci îi zice să vie ca să nu-l împedice iarna, și apoi nu va puteà să vie, măcar că aceasta nu a zis, pentru ca să nu-i scârbiască inima lui Timotei.

Te îmbrățișează pre tine Evul și Pudi și Lin.

De acest Lin, istorisesc oare-cari, că s'a făcut episcop al Romei în urma Marelui Petru; aceastași o zice și Teodorit[1]).

Și Clavdea.

Vezi, hristiane, că și femeile în vremea aceea erau înfocate și ferbinți în credință și că erau răstignite adecă omorâte lumei și lucrurilor celor lumești? Căci neamul femeilor nimica este mai jos ca al bărbaților, numai de va voì să arate osârdie, căci nu numai trebile cele lumești mult trebnicesc femeile în viața aceasta; pentrucă și ocârmuirea casei o iconomisesc și familia o priimesc și pre bărbați îi fac fără de griji, ca să-și poată întrebuințà meșteșugurile lorușì și politicești pricini. Dar și întru cele duhovnicești pot a se iscusì întru întreaga înțelepciune și curățenie mai mult decât bărbații și să-și arate sfințenia trupului și podoaba moralurilor și postul și celelalte fapte bune și ca să zic pre scurt, femeile de vor voì și vor aveà bună proalegere și socotință și osârdie, nici o împedecare au dela fire spre a lucrà toate faptele bune asemenea ca și bărbații[2]).

---

[1]) Căci zice Meletie în biser. istorie, tom. I, că după mucenia lui Pavel și a lui Petru, întâi s'a sortit Lin pentru biserica Romei, pre carele în anul al II-lea al împărăției lui Tit, precum zice Evsevie (în biser. istorie, cartea III, cap. XXII) l'a moștenit Anaclit; iar pre Anaclit, Climent; măcar că alții vor că întâi episcop al Romei să fi fost Climent și al doilea Anaclit, lăsând pre Lin și pre Clit Dupre cei mai mulți însă Lin se arată întâi și al doilea Climent, al treilea Clit și al patrulea Anaclit; de aceasta Caragea pricina întâilor episcopi ai Romei o numește împleticită și turburată.

[2]) Pentru aceasta și Mar. Vasilie pomenește de sf. muceniță Iulita, că a zis către femeile cele ce erau acolo față când era să intre în foc: din aceleași frământături cu bărbații sântem, dupre chipul lui Dumnezeu ne-am făcut ca și ei; asemenea priimitoare de fapta bună femeea ca și bărbatul s'a făcut de către Ziditorul; și dar ce dacă sântem rudenii bărbaților dupre toate; că nu numai carne s'a luat spre formăluirea femeei, ci și os din oasele lui; în cât statornicia și buna întărire și răb-

Și toți frații.

Aicea nu zice anume Pavel pre toți frații cei ce urează pre Timotei, ci fără nume, zice, toți frații te îmbrățișează; căci cu toate că erau atâția mulți credincioși în lume, însă pre singurii cei de mai sus îi pomenește Pavel pre nume, pentrucă aceia străluciau întru fapta bună mai mult decât ceilalți; și pentrucă aceia erau afară de lucrurile lumei și din turburări și erau mai ferbinți în credință și în dragostea Domnului.

22. Domnul Iisus Christos cu duhul tău.

Nu te întristă, zice, o Timotee fiul meu, pentrucă eu mă despart de tine, ca să știi că Domnul este cu tine; nu a zis însă că este cu tine, ci cu duhul tău; ca să-i arate că are îndoit ajutor și al Darului Sfântului Duh și a lui Iisus Christos, ce-l ajută, adecă crește pre darul acesta. Insă și alta înțelege Apostolul cu cuvântul acesta, cum că atuncea este Domnul cu noi, când și pre Duhul cel Sfânt îl avem împreună cu noi și nu-l izgonim dela noi cu păcatele noastre; fiindcă dupre Icumenie, când nu avem pre Duhul cel Sfânt, nici pre Christos îl avem[1]); precum și Apostolul a zis: «Iar de nu are cineva pre Duhul lui Christos» (Rom. VIII, 9).

Darul cu voi, amin.

Cu acest cuvânt Pavel se roagă și întru sineși, pentru ca să fie totdeuna bine plăcut lui Dumnezeu și să afle har înaintea lui, căci precum acela, ce se învrednicește a vedeà pre împăratul și a aveà har înaintea lui, nu simte vre o întristare pentru bucuria ce o dobândește din privirea și harul împăratului; într'un asemenea chip și cela ce are Darul lui Dumnezeu, locuind întru sineși, deși se lipsește de prietenii săi, deși cade în multe rele și necazuri, nici o simțire de unele ca acelea simte. Pentru ca darul acela al lui Dumnezeu, ce se află în lăuntrul lui, păzește pre sufletul lui mai pre sus de toate; și iarăși acestași Dar al lui Dumnezeu dupre alt chip nu rămâne întru noi fără numai de facem acelea ce plac lui Dumnezeu și stăpânului nostru; căci precum urmează și în casele domnilor și stăpânitorilor, de află har înaintea domnilor lor singuri robii aceia, cari fac cele plăcute lor; asemenea și fiește

---

darea, asemenea ca dela bărbați și dela noi femeile sânt datoare stăpânului. Și acestea zicând a sărit în văpae (vor. la această muceniță).

[1]) Poate însă duhul înțelege Apostolul pre sufletul lui Timotei și se roagă, ca să rămâe Christos în sufletul lui, locuind într'însul și luminându-l și învățându-l cele cuvenite.

care hristian va află har înaintea obștescului stăpânului tuturor Dumnezeu, care poartă grijă de cele plăcute stăpânului său Dumnezeu și face voile lui, care îi sânt plăcute; că cu acest chip totdeuna dobândește dela Dumnezeu providența și darul lui, căruia slava și stăpânirea în veci, amin[1]).

Aceasta a doua către Timotei s'a scris și s'a trimis din Roma când s'a înfățoșat Pavel a doua oară înaintea lui Neron.

[1]) Teodorit însă adauge și acestea: „Împreună s'a rânduit și pre sineși Pavel întru împărtășirea Darului, carele a o dobândi noi cu solirile celui ce a scris și a priimit aceste scrise și să-i vedem pre ei în corturiie ior cele veșnice, nu de departe, ca bogatul pre Lazăr, ci aproape, locuind și sub ighemonia acelora petrecând".

A lui Pavel slăvitului şi întru tot lăudatului Apostol trimitere către Tit. Tâlcuită pre limba elină de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei; apoi mult în urmă tălmăcită în cea proastă grecească[1]) de Nicodim Atonitul, de pe care tradusă în limba românească de smeritul V. P. M. M.

Pricina trimiterei acesteea către Tit este[2]) dupre Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie.

Dintre ucenicii Apostolului Pavel, Tit erà minunat şi ales, pentru aceasta şi s'a hirotonisit întâi episcop de către Pavel, al Critului Ostrovului celui mare şi i s'a încredinţat alegerile şi hirotoniile a atâtora episcopi, câţi trebuià a aveà un ostrov ca acesta cu o sută de cetăţi şi apărarea a atâtor mii de hristiani cari se aflau întru acest ostrov şi i s'a poruncit de către Pavel prin această trimitere, să deplinească el lipsurile sale[3]). Scrie

[1]) Insemnează că această trimitere este a şeasea dupre rânduială şi dupre anii, întru cari a scris trimiterile sale Pavel; după cele două către Tesaloniceni şi după cele două către Corinteni şi dupre cea întâia către Timotei, precum zice Teodorit în procuvântarea trimiterilor lui Pavel.

[2]) *Trimiterea aceasta s'a scris dupre Meletie în anul XXVI după Inălţarea Domnului. Biser. istorie, tom. I.*

[3]) *Din aceasta dar e arătat cum că plugăria şi sădirea cea duhovnicească a învăţăturei lui Pavel este vestitul Crit; pentru aceasta şi sfinţitul Teodorit scrie aşa: „Nu numai celor de pe uscat, ci ostrovodeilor (insularilor) dumnezeescul Apostol le-a proadus mântuitoarea învăţătură şi pre lângă alţii şi Critul (ostrov este acesta foarte mare) cu lumina cunoştinţei de Dumnezeu l'a strălucit şi temeliele bunei cinstiri de Dumnezeu înfigându-le, de trei ori fericitului Tit i-a încredinţat cealaltă icumenie.*

însă această trimitere Pavel, când se află în voe și în slobozenie mai înainte încă de a fi legat și închis de Neron, fiindcă în nici într'o parte a acestei trimiteri pomenește de ispite sau de necazuri și de legături; de unde mi se pare mie, zice Teofilact și Teodorit că aceasta s'a scris mai înainte decât cea către Timotei a doua; pentrucă aceea o a scris Pavel, când eră aproape de sfârșitul cel prin mucenie, adese ori însă pomenește întru aceasta Darul lui Dumnezeu, prin carele ne-am mântuit, știind că aceasta este destulă mângâere fieștecăruia hristian, căci hristianul, cel ce-și va aduce aminte ce fel eră mai înainte și de ce dar și har s'a învrednicit a priimì apoi dela Dumnezeu, acela negreșit se va sârguì să nu amărască pre făcătorul său de bine Dumnezeu, carele i-a dăruit daruri ca acestea; iar pricina pentru care s'a scris acesta, este aceasta următoare.

De vreme ce mulți Iudei erau în Crit, cari pentru prilejul Legei Vechi se apucau să amăgiască pre hristiani; aceasta aflându-o Pavel scrie lui Tit și mai întâi mulțămește lui Dumnezeu pentru evlavia lui Tit și arată că credința cea întru Christos nu e mai nouă, ci din veci s'a gătit de către Dumnezeu; al doilea învață pre Tit, ca să așeze episcopi în fiește-care cetate și ce fel se cuvine a fi episcopii; apoi poruncește lui Tit să cerce pre aceia, cari grăesc împrotiva sănătoasei credinței și mai ales, pre cei ce au crezut din Iudei și să știe, că critenii sânt nelucrători și mincinoși. După acestea învață cum că toate mâncările sânt curate celor curați. Și ce fel se cuvine a fi bătrânele și că se cuvine să înțelepțiască pre cele tinere. Așijderea și robii cum se cuvine a se supune stăpânilor lor. Și în sfârșit aducând aminte lui Tit, că Darul lui Dumnezeu, nu ne-a îndreptat din faptele noastre, ci din iubirea de oameni a sa și poruncește să se feriască de gâlcevele cele despre lege, ca niște fără de rușine oameni; arată să vie la dânsul Tit și așa sfârșaște trimiterea. Să nu te miri însă, o cetitorule, dacă pre întreg neamul Critenilor îl ocărăște Pavel întru aceasta, fiindcă nu o face aceasta ca un ocărâtor, ci ca un râvnitor a lui Dumnezeu, precum și Mântuitorul Christos, nenumărate ocări zicea cărturarilor, nu pentru sineși, ci pentru că pricinuià celorlalți

peire. Scurtă a scris însă Pavel această trimitere pentru ca să ne învăţăm, macar din aceasta a cunoaşte fapta bună şi sporirea lui, căci cel îmbunătăţit şi sporit nu are trebuinţă de multe cuvinte, ci de puţină aducere aminte numai, dupre obştească paremie, ce zice: «Celor înţelepţi puţine»; şi dupre zicerea lui Solomon: «Dă pricină înţeleptului şi mai înţelept va fi» (Pild. IX, 9)[1]*.*

[1]) *Insemnează că Tit Elin fiind s'a botezat de Pavel şi nu l'a tăiat împrejur, că scrie către Galateni Pavel acestea: „Ci nici Tit impreună cu mine aflându-se, Elin fiind, nu a fost silit a se tăià împrejur“ (Gal. II, 3). Multe laude însă scrie Pavel pentru fericitul acesta Tit; că frate al său îl numeşte şi mult se mâhneşte, pentrucă nu l'a aflat zicând: „Şi fiind la Troada spre Evanghelia lui Christos şi uşi deschizându-mi-se mie întru Domnul, nu am aflat odihnă duhului meu, pentrucă nu am aflat pre Tit fratele meu“ (a doua către Cor. II, 12). Ci şi mângâitor îl numeşte pre el Pavel: „Ci Dumnezeu, cela ce mângâe pre cei smeriţi, ne-a mângâiat pre noi cu venirea lui Tit“ (II Cor. VII, 6). Şi bucuria lui bucurie a sa o numeşte Pavel: „Şi mai mult încă ne-am bucurat de bucuria lui Tit, că s'a odihnit duhul lui de către toţi voi“ (II Cor. VII, 13). Şi pre Tit l'a avut Pavel, împreună călător cu el la propoveduirea Evangheliei; că m'am suit zice la Ierusalim împreună cu Varnava, împreună luând şi pre Tit“ (Gal. II, 1). Aceasta se vede şi la cap. I al ceii a doua către Cor. (stih 16, 17 şi 18).*

CAP. I.

1. Pavel robul lui Dumnezeu şi Apostolul lui Iisus Christos.

TÂLCUIRE

Cu nedeosebire scrie numirile acestea Pavel, pentrucă la alte părţi rob al lui Christos se numeşte pre sineşi (Rom. I, 1) şi Apostol al lui Dumnezeu, iar acum aicea se numeşte împrotivă; fiindcă ştie că nici o osebire este între Tatăl şi Fiiul, adecă dupre fiinţa şi firea şi dupre însuşirile fiinţei şi ale firei.

Dupre credinţa aleşilor lui Dumnezeu şi dupre cunoştinţa adevărului, celui dupre buna cinstire de Dumnezeu[1]).

De multe feluri se înţelege zicerea aceasta, sau că eu sânt Apostol spre a crede cei aleşi prin mine; sau că eu m'am prost întrebuinţat Apostol, nu că doar am isprăvit vre o virtute, ci pentrucă a binevoit Dumnezeu ca cei aleşi să creadă cuvintele mele[2]). Drept aceea totul este al Darului lui Dumnezeu, că a

---

[1]) Câte patru pricinele le arată aicea Apostolul dupre Coresie, cât de mare, ce fel e credinţa şi cunoştinţa adevărului, sfârşitul, care e nădejdea vieţei veşnice (stih II), pricina făcătoare, care este Dumnezeu: „Care o a profăgăduit neminciunosul Dumnezeu mai înainte de veşnici ani" şi pricina cea osebită, care este cea încredinţată lui Pavel, adecă învăţătura şi Evanghelia; şi a arătat cuvântul acesta întru propoveduire, care s'a încredinţat mie" (stih 3).

[2]) Iar aleşi, zice Coresie, s'au făcut prin credinţă, fiindcă credinţa este ca o aşezare şi pregătire prin carea se pricinueşte dreptatea nouă, ş darul este adecă ca întâia întâlnire, iar credinţa este organ şi aşezar întâia spre a luà cineva darul. Şi aşa darul se face întâia dreptate, c care se face omul drept din păcătoşi; iar dragostea şi nădejdea şi po căinţa şi celelalte fapte bune sânt a doua dreptate prin care omul ce drept, prin dar şi prin credinţă lucrează fapte e dreptăţei cele iubite d Dumnezeu. Credinţa însă este aşezarea cea de nevoe, care îndrepteaz pre cel păcătos, fiindcă darul acesteea vine la noi. Şi pentru aceast Pavel, acesteea îi dă dreptate, ca începutului şi rădăcinei şi temeliei a şezărilor celorlalte, şi că prin Christos şi nu prin fapte ne-am îndrepta

încredințat mie vrednicia Apostolului și nu căci eu am fost vrednic, am luat vrednicia aceasta, ci pentru cei aleși. Apoi pentru ca să arate, că și noi se cuvine să proaducem oarecare a noastră virtute la darurile lui Dumnezeu, dupre urmare zice: și dupre cunoștința adevărului, adecă pentrucă eu am cunoscut adevărul bunei cinstirej de Dumnezeu, pentru aceasta mi s'a încredințat apostolească vrednicie; sau mai bine a zice nici cunoștința adevărului este a mea, ci și al acesteea pricinuitorul este Dumnezeu, pentrucă noi mai înainte cunoscându-ne de Dumnezeu, așa cunoaștem și noi pre Dumnezeu, precum și aiurea o zice acestaș Pavel: «Iar acum cunoscând pre Dumnezeu, sau mai bine cunoscându-ne de Dumnezeu» (Gal. IV, 9). Sau aicea înțelege Pavel dupre credința celor aleși, adecă dupre cum au crezut ceilalți aleși, așa am crezut și eu și am cunoscut adevărul; spre osebire însă a Legei Vechi, a zis însă adevărul; fiindcă legea nu erà adevăr, dar nici minciună, ci erà chip și umbră a adevărului, adecă a Darului Evangheliei. Zicând însă și aleși pre hristiani darului, oboară pre Evrei, cei ce erau în lege, căci deși cei ce păziau legea într'o vreme erau aleși, dar acum nu sânt. Vezi însă că mai întâi e credința și apoi din credință se naște cunoștința adevărului și nu din siloghismuri: «Că de nu veți crede, zice, nici nu veți înțelege» (Is. VI, 9). Zicând însă al adevărului celui dupre buna cinstire de Dumnezeu; căci și întru lucrurile cele lumești este cunoștința adevărată; precum de pildă unul are cunoștință adevarată de meșteșugul lucrărei pământului; iar altul de al teslăriei altul de al cusutoriei și altul de alt meșteșug. Dar Apostolul Pavel nu vorovește aicea pentru cunoștința cea de acest-fel, ci pentru cea adevărată a bunei cinstiri de Dumnezeu.

2. Intru nădejdea vieței veșnice.

După ce a spus Apostolul câte faceri de bine a făcut nouă Dumnezeu în viața aceasta, dăruind credința celor aleși și cunoștința adevărului bunei cinstiri de Dumnezeu, acum aicea spune și câte faceri de bine are să ne deà nouă și viitoarea viață. Pentrucă cu adevărat și această cunoștință a adevărului, care o a dăruit nouă Dumnezeu, este o prea mare facere de bine, fiindcă prin aceasta ne-am slobozit de rătăcirea minciunei și a păgânătățej; dar însă Dumnezeu, bogat fiind, nu s'a îndestulat numai a dà nouă această facere de bine ci pentru plata cunoștinței ceii de acest-fel, dă nouă și viața cea veșnică în viitorime; căci pentrucă l'am cunoscut pre el, pentru aceasta zice, și nădăjduim să dobândim viața veșnică. Vezi, o cetito-

rule, cum că îndată dela începutul scrisorei, numără Apostolul facerile de bine ale lui Dumnezeu? Ca și pre însuși episcopul Tit, mult mai vârtos, pre ucenicii și păstoria lui, îi face mai osârdnici, spre a se arătà bine plăcuți făcătorului lor de bine? Zicând însă Pavel aceasta: «Intru nădejdea vieței veșnice» cutremură și oboară pre cele legiuite ale Evreilor; pentrucă ei nădăjduiau de plata ostenelei lor, numai pre viața aceasta, și singură viața aceasta și bunătățile ei cele vremelnice, adecă buna norocire bogăția, multă naștere de copii și celelalte, nu viața cea veșnică și bunătățile cele pururea vecuitoare.

Care o a făgăduit neminciunosul Dumnezeu mai înainte de ani veșnici.

Dacă Dumnezeu e neminciunos și adevărat, negreșit va dà după moarte și viața aceea și bunătățile, care le-a făgăduit. Din început însă a prohotărât Dumnezeu, ca să deà nouă viața aceasta și bunătățile; și nu că mai întâi adecă nu voià a le dà, iar în urmă căindu-se și schimbându-și socotința a voit a le dà; că departe este dela Dumnezeu schimbarea socotinței și a căinței; nici căci Evreii au alergat la credință și nu a voit bunătățile acestea veșnice, pentru aceasta adecă le-ar fi dat Dumnezeu nouă neamurilor celor ce am crezut; și din început și mai înainte de veacuri așa erà închipuit în dumnezeeste începătoare ideea lui Dumnezeu, ca să se deà și așa Dumnezeu ne-a iubit pre noi[1]; iar dovada evgheniei noastre a hristianilor este, că ne-am iubit mai înainte de veacuri și din început de Dumnezeu.

3. Și a arătat în însușite vremi cuvântul său întru propoveduire.

Pentru a nu zice cineva și pentruce a întârziat vremea Dumnezeu și nu a dat îndată bunătățile acelea, ce le aveà hotărâte mai înainte de ani veșnici? Pentru aceasta Pavel aicea zice, că nu le-a dat Dumnezeu pentru iconomie și pentru ca să facă darea bunătăților celor prohotărâte în vremea cuviincioasă; fiindcă sf. Scriptură vreme obișnuește a numì pre bună vreme și pre cea cuvenită și potrivită vreme, precum zice David: «Vreme este (adecă bună vreme și potrivită vreme este) a face Domnului» (Psalm CXVIII, 125). Și Solomon: «Vreme este a tot lucrului» (Eccliasiast. III, 1). Deci a arătat Dumnezeu viața aceasta veșnică și însăși bunătățile întru însuși vre-

[1]) Vezi și tâlc. și suptînsemnarea stih. 10, a capului I, a ceii a doua către Timotei.

mile lor, adecă întru cele potrivite și îndatorite. Nu a zis însă Pavel, că a arătat Dumnezeu viața, care o a făgăduit mai înainte de veacuri, ci cuvântul său, adecă Evanghelia[1]). Dar cum și cu ce chip? Întru propoveduire, adecă arătat și cu îndrăznială în auzul tuturor; căci precum cel ce propovedueşte porunca împăratului, nici adauge, nici scade vre un cuvânt dintr'însa, cu asemenea chip și noi Apostolii, cei ce propoveduim Evanghelia lui Dumnezeu, nici adăugim ceva, nici scădem dintr'însa, ci cele ce ni s'a poruncit, singure acelea le propoveduim însă acestea cu îndrăznială, spre auzul tuturor, precum și Christos a poruncit nouă, zicând: «Ceea ce auziți la urechi propoveduiți pre acoperemântul caselor» (Mat. X, 27); arătând cu zicerea *propoveduiți* și cu locul *acoperemântul caselor*, propoveduirea cea îmbrățișitoare și cu îndrăzneală a Evangheliei. Vezi însă, o cetitorule (că precum am zis) urmarea și șirul cuvântului cereà să zică Pavel că o a arătat în însușite vremi, viața acea veșnică adecă; însă nu a zis așa, ci a zis că a arătat cuvântul său. Și dupre cuviință pentrucă Evanghelia, care este cuvânt al lui Dumnezeu toate bunătățile și dăruirile le cuprinde, atât acelea ce s'a dat nouă dela Dumnezeu în viața aceasta, adecă credința, buna cinstire de Dumnezeu, adevărul și celelalte; cât și acelea ce are să le deà nouă, în viitorime, adecă în viața cea veșnică. Oare-care însă *cuvânt* a înțeles pre Fiiul lui Dumnezeu[2]).

Carele mi s'a încredințat mie, dupre porunca Mântuitorului nostru Dumnezeu.

Propoveduirea aceasta a Evangheliei, zice, mi s'a încredințat mie. Și fiindcă mi s'a încredințat, nu se cuvine a socoti lucru nevrednic a lui Dumnezeu, căci o a încredințat mie, nici a mă moleșì și a mă lenevì sau a mă mâhnì, pentru ceea ce mi s'a încredințat. Și nu numai prost mi s'a încredințat, ci și dupre porunca lui Dumnezeu, adecă și fără se voesc sânt silit să propoveduesc și să lucrez lucrul, ci mi s'a încredințat. Pentru aceasta și aiurea ziceà: «Că de bine vestesc, nu este mie laudă, că silă e pusă asupra mea» (I Cor. IX, 17). Căci din

[1]) Icumenie însă *cuvânt* tâlcuește pre Christos, zicând așa: Căci cuvântul acesta, adecă Christos, este și viață și dătător de viață; pentru aceasta zicând că a făgăduit viață nu a adaus încă și o a arătat în vremi însușite, viața care o a făgăduit, ci cuvântul său a zis prin propoveduire, ca prin cuvântul său (adecă prin Christos) a vieței aceiia pricinuitor fiind Christos și dătător.

[2]) Din

faptele ce le face hristianul, altele le face din porunca lui Dumnezeu, iar altele numai dupre îndemnare și sfătuire; precum de pildă: porunca lui Dumnezeu este, a se împăcă hristianul cu fratele său: «Mergi, zice, împacă-te cu fratele tău» (Mat. V, 25); căci cel ce nu se împacă, se muncește; iar îndemnare numai și sfătuire este a vinde cineva toate averile sale, precum a zis Domnul tânărului aceluia: «Vindeți toate avuțiile tale și le dă săracilor» (Mat. IX, 21); și a păzi fecioriе și a nu se căsători: «Cela ce poate, zice, (adecă cela ce voește lucrătorește) a încăpeà, încapă» (Mat. XIX, 12). Pentrucă cel ce nu le face acestea nu se muncește[1]). Deci mie, zice Pavel mi s'a încredințat Evanghelia cu porunca lui Dumnezeu, ca de nevoe să o propoveduesc adecă, căci de nu o voiu propoveduì, vai de mine: «Că vai va fi mie, de nu o voiu binevestì» (I Cor. IX, 16); Și acesta nu e lucru al iubirei mele de slavă, ci de nevoe și de silă; și a cui e porunca aceasta ce s'a dat mie? Este a Mântuitorului Dumnezeu; căci de vreme ce Dumnezeu, cel ce voește a se mântuì toți oamenii, aceasta a poruncit mie, cum se poate eu a nu slujì la o dumnezeiască poruncă ca aceasta și la un lucru ca acesta mântuitor?

4. Lui Tit adevăratului fiu.

Fiindcă e cu putință a fi cineva fiu, a nu fi însă tot o dată și adevărat, precum de pildă e hristianul acela, carele curvește sau să lăcomești la avuții, sau alte păcate face, carele fiindcă s'a născut a doua oară prin botez, este fiu al lui Dumnezeu, iar fiindcă păcătuește, nu e adevărat, nici vrednic de cerescul Părinte, pentrucă își face alt părinte cu proalegerea sa, pre diavolul cel dintru adânc și faptele. Pentru aceasta, zic, Pavel numește aicea pre Tit, fiu și adevărat pentru virtutea și vrednicia sa. Un titlu ca acesta dă Pavel și lui Timotei, zicând: «Lui Timotei, adevăratului fiu întru credință» (I Timot. I, 2).

Dupre obștească credință.

Fiindcă mai sus a numit Apostolul pre Tit fiu al său și a luat rânduială de tată către dânsul, pentru aceasta aicea împuținează cinstea aceasta și se pogoară pre sineși zicând: că eu nu am ceva mai mult decât tine dupre credință; căci credința este obștească la amândoi noi și prin această și tu asemenea te-ai născut din sf. Botez și eu; iar dacă dupre credință Pavel este asemenea cu Tit, pentruce pricină mai sus l'a

[1]) Iar cum că este porunca, a-și vinde cineva avuțiile sale, vezi la stih II al cap. IV, al ceii I către Tesalonicheni și suptînsemnarea de acolo; vezi încă și la stih 9 al cap. IV al ceii 1 către Timotei.

numit fiu al său? Răspundem că aceasta a zis întâi pentru ca să arate iubirea şi dragostea, ce aveà Pavel către Tit şi alta pentrucă Pavel a botezat pre Tit[1]). Şi fiindcă erà întru amândoi aceastaşi credinţă obştească, dupre aceasta erau fraţi între sineşi Pavel şi Tit, iar fiindcă Pavel a botezat pre Tit, dupre aceasta Pavel erà părinte duhovnicesc lui Tit, iar zicerea dupre obştească credinţă înseamnează pre frăţimea ce se află întru toţi credincioşii hristiani[2]).

Har, milă, pace dela Dumnezeu Părintele şi dela Domnul Iisus Christos, Mântuitorul nostru.

Şi cu cuvântul acesta, ce zice aicea Pavel dela Dumnezeu Părintele, arată aceeaşi frăţime care o a zis şi mai sus; şi cu aceasta îndeamnă pre Tit să-şi aducă aminte al cui fiu este, adecă a lui Dumnezeu. Şi vezi, o cetitorule, că darul şi pacea lui Dumnezeu, carele roagă Pavel hristianilor norodnici şi celor de rând întru toate trimiterile sale, însuşi acestea le roagă şi pentru Tit episcopul şi învăţătorul, de vreme ce şi el are trebuinţă mai multă de darul şi pacea lui Dumnezeu, decât norodnicii cei de obşte, de dar adecă, pentrucă el poartă greutăţile tuturor hristianilor, iar de pace, pentrucă el totdeuna se află în nenumărate turburări şi războae. Şi a adaus mai mult şi mila (care în alte trimiteri, nu o scrie la început, fără numai într'amândouă cele către Timotei şi întru aceasta), pentrucă episcopul şi învăţătorul are trebuinţă de mila lui Dumnezeu mai mult decât norodnicii fiindcă se face vinovat de

---

[1]) A botezat Pavel pre Tit, Elin fiind, precum însuşi Pavel zice: „Ci nici Tit, cel ce erà împreună cu mine, Elin fiind, a fost silit a se tăià împrejur" (Gal. II, 3). Poate însă şi pentrucă Pavel a născut a doua oară pre Tit, prin Evanghelie şi propoveduire şi învăţătura credinţei celi întru Christos, pentru aceasta îl numeşte fiu al său, precum şi către Cor. scria zicând: „Că în Christos Iisus prin Evanghelie eu v'am născut pre voi" (I Cor.).

[2]) Iar Teodorit aşa tâlcueşte zicerea aceasta zicând: „Firească naştere nu are trebuinţă de înduplecarea celui ce se naşte; iar a credinţei naştere are trebuinţă şi cere învoirea şi conglăsuirea şi a născătorului şi a celui ce se naşte; că deşi crede curat şi adevărat cel ce propoveduieşte iar cel ce aude nu ar priimi cu credinţă învăţăturile, nu poate fi adevărat fiu al celui ce propoveduieşte, că de voe e rudirea cea ca aceasta. Deci zicerea adevăratului fiu înseamnează pre obştească credinţă şi fapta bună a fericitului Tit; că împărtăşindu-se el de credinţă cu Apostolul, s'a învrednicit a-l numi pre el tată şi părinte.

multe păcate[1]); căci o faptă bună adecă rădică pe episcop la cer, și iarăși un păcat îl coboară la iad[2]).

5. Pentru aceasta te-am lăsat în Crit, ca lipsurile să le îndreptezi.

Precum întru o casă alt slujitor face o slujbă, iar altul face pre cealaltă, cu un chip ca acesta și Apostolii Domnului, aflându-se în toată lumea, altul a luat o parte și o eparhie dintr'însa și o ocârmuià, iar altul alta și toți împreună lucrau și ocârmuiau purtarea de grijă a lumei. Deci aceasta arată și aicea Pavel, cu cuvântul ce zice către Tit, că te-am lăsat în Crit; fiindcă eu, zice, am mers la altă parte și eparhie, ca să ocârmuesc și pre aceia. Vezi însă, iubitule, că nu se rușinează Pavel a scrie așa ucenicului său, că te-am lăsat în Crit, pentru ca să îndreptezi cele de mine lăsate; fiindcă privià la obștescul căștig și folos al hristianilor și nu la cinstea și slava sa; căci cinstea adecă ar fi fost a lui Pavel a nu lăsà lipsuri în Crit; însă mai mult prețuind obștescul folosul hristianilor a mers și în alte locuri, care aveau trebuință mai multă de înfățișarea sa. Vezi însă și aceasta, cum că lucrările acelea, cari aveau lupte și ostenele, precum a fost mai întâi a propovedui în Crit cuvântul Evangheliei și a face pre necredincioșii Criteni, credincioși hristiani, a alergà din loc în loc și din ostrov în ostrov și a propovedui la neamuri selbatice Evanghelia lui Chri-

---

[1]) Dar pentruce se face vinovat? O scrie auritul condeiul lui Ioan: „Căci ca să lași toate celelalte, care se întâmplă în fiește-care zi, de se întâmplă cândva vre un episcop, sau pentru prietenie sau pentru altă oare-care pricină a se rădicà nevrednic la episcopie și a i se dà stăpânirea unei mari cetăți; vezi decât foc se face pre sineși vinovat, că nu numai pentru sufletele cele ce pier (că le perde pre ele, neevlavist), ci și pentru toate cele ce se fac; de aceea însuși episcopul va dà seama, ca cel ce se află în rânduială de prost neevlavisit fiind, se va pedepsì, cu mult mai vârtos începătorul se va pedepsì pentru toți acei ce se stăpânesc de dânsul și păcătuesc și pentru un întreg norod va fi vinovat".

[2]) Și Hrisostom încă o zice aceasta: „De ajuns este și o ispravă a Episcopiei a suì la cer și o greșială a băgà în Gheena..... Pentru aceasta mie îmi vine a mă mirà de cei ce poftesc o greutate ca aceasta; țicăloase și ticăite omule, nu vezi ce poftești? Despre sineți de ai fi și curat și neînsemnat de ai greșì cât de multe, pentru un singur suflet ai să dai seamă și pentru singur acela te vei muncì; iar când te vei rădicà la începătoria aceasta, gândește-te de pentru câte capete vei fi vinovat de pedeapsă; că ascultă pre Pavel zicând: „Ascultați pre povățuitorii voștri și supuneți-vă lor, că ei priveghează pentru sufletele voastre, ca unii, ce au să deà cuvânt pentru voi"- (Evrei XIII, 17; Vor. I a aceasta).

stos; acestea lucrări, zic, ostenicioase, le isprăvià însuși de trei ori fericitul Pavel; iar cele ce aveau cinste și slavă și lesnire precum erau hirotoniile episcopilor și a celorlalți de tagma ieraticească, acestea le-au lăsat ucenicului său lui Tit să le lucreze.

Și să așezi prin cetăți prezbiteri, precum eu am poruncit ție.

Prezbiteri, aicea înțelege pre episcopi, precum am zis și aiurea, dupre Hrisostom și Teofilact și Teodorit, fiindcă mai jos zice: «Trebue însă episcopul a fi neprihănit» (stih 7)[1]; iar prin cetăți zice, să hirotonisești episcop, dupre hotărârile și legile, ce eu am dat ție; fiindcă nu voià Pavel să aibă unul singur purtarea de grijă a tuturor cetăților, ci fiește-care cetate a Critului să aibă un episcop și păstor, iar preoți mulți pentrucă cu acest chip și osteniala episcopului e mai ușoară și purtarea a hristianilor celor ce se păstoresc se face mai amărunțită și mai folositoare de suflet.

6. De este cineva neprihănit.

Adecă pre acela, zice, să-l hirotonești episcop, o Tite, care are viață slobodă de prihană și pre carele nu-l poate cineva a-l învinovăți despre vre un lucru, pentru că de va fi lumina întunerec: «Cât va fi întunerecul? Precum zice Domnul» (Mat. VI, 23). Adecă de va aveà episcopul viață prihănită, cum poate a îndreptà pre norodnici și pre cei de rând? Au pus însă mai întâi nevinovăția, ca pre un lucru mai preste tot cuprinzător și care ține pre celelalte, cele zise mai jos, dupre Icumenie[2].

[1]) Vezi despre aceasta la cap. I stih 1 al ceii către Filipiseni, adecă la zicerea: „Împreună cu episcopii și cu diaconii".

[2]) Pentru aceasta și dumnezeescul Chiril al Alexandriei în cuv. cel despre Iulian cartea XVII zice așa: Trebue stătătorul înainte a se îndeletnici și a se iscusì întra viață neprihănită și nimica a aveà neiscusit din cele plăcute lui Dumnezeu". Și iarăși acestaș zice: „Celor ce se sortesc a povățuì și cari stau ca în mijloc, și decât ceilalți mai arătați de toată nevoea este a fi împodobiți cu frumusețea bunei viețuiri și a se iscusì în viața aleasă cu adevărat, în cât a se face ei și închipuire și pildă celor de sub mâna lui, văzând adecă vederat că nimic este întru dânsul, sau de iubirea de slavă, ci pentru folosul și pentru pricina celorlalți silindu-se a face lucrările lor. Că pururea oare-cum viața celor ce sânt în mijloc și însemnați de către toți, se judecă și se cercetează și de se află neprihănită nu este nefolositoare întrebuințarea celor ce îl văd pre el; iar de e îndepărtat de cuviință și de cade întru cele neertate, nu va fi spre binele oare-cărora, ci mai mult spre vătămare și pagubă, căci dacă nu știe a umblà drept și a petrece viața sa frumos pedagogul, care folos va fi dela dânsul celor ce se pedagogisesc de dânsul?

Bărbat al unei femei.

Pentru două pricini zice Pavel a fi episcopul bărbat al uneia singure femei, întâi pentru ca să astupe gurile ereticilor, cari clevetesc nunta; de vreme ce priimind Apostolul la episcopie pre cel de o nuntă, arată că nunta e atâta de cinstită în cât cel ce o are, poate a se rădica la înnaltul scaunul arhieriei; iar alta încă, pentru ca să învețe pre cei neastâmpărați și înverșunați; pentru aceasta zice, că episcopul să aibă numai o singură femee, căci cel ce se află însurat, de va văduvi și nepăzind dragostea și credința femeei sale, celei ce a murit, de va luà o a doua femee, unul ca acela făcându-se episcop, cum va puteà purtà de grijă bine pentru biserica lui Dumnezeu? Că nepotrivit e un lucru ca acesta; apoi episcopul se cuvine a fi fără vinovăție, precum a zis mai sus Pavel, iar cel a doua oară însurat nu e fără vinovăție; că are vinovăție pre a doua nuntă, măcar deși legiile cele din afară ale împăraților nu opresc a se căsătorì cineva a doua oară[1]). Vezi și stihul al 2-lea al cap. III, al celi întâi către Timotei.

Fii având credincioși, nu în prihană de desfrânare sau nesupuși.

Cel ce urmează, zice, a se face episcop, se cuvine a nu a-

[1]) Că zice Hrisostom: „Că știți, toți știți, că deși nu s'a oprit de către legi nunta a doua, însă multe pricini are de prihănire" (Vor. II-a la aceasta). Insemnează însă cum că nu se împotrivește rânduirei acesteea a Apostolului, nici canonului al V-lea, al Apostolilor, canon. XII al sfântului icumenicului al șeaselea sobor, care rânduește a nu aveà femei arhiereii, fiindcă dumnezeeștii Apostoli, ertând a aveà femei arhiereii, nu numai aceasta a făcut, ci și s'a compogorât la neputința celor din vremea aceea și la obiceiurile Evreilor și ale neamurilor, fiindcă arhiereii Evreilor și ai neamurilor aveau femei, de aceea dumnezeescul Hrisost. la vor. a doua la Iov, tâlcuind apostolească această zicere a lui Pavel, zice: „Așează episcop, de este cineva neprihănit bărbat al unei femei (adecă nu că doar aceasta o a legiuit, ci căci s'a compogorât pentru amăgirea ce urmă)". Iar icumenicul al șeaselea sobor văzând biserica că sporise și că înflorià petrecerea hristianilor întru fapta bună, au canonisit să înfloriască și petrecerea arhiereilor, cu neînsurare și întreagă înțelepciune. Căci iarăși zice dumnezeescul Hrisost. zicerea de mai sus a lui Pavel, tâlcuindu-o cum că, numai atunci a ertat Pavel nunta, pentrucă știà, cum că când va înflorì în urmă buna cinstire de Dumnezeu însuși firea de sineși mai bine va alege bunătatea nenuntirei și al fecioriei și alegerea se va face de cei mai buni adecă de cei neînsurați și fecioreînici arhierei. Dar însă și apostolescul canon al XXVI, iartă să ià cliros și cei neînsurați; iar clirici obștește se numesc toți și arhiereii și preoți și diaconi. Vezi și suptînsemnarea canon XII al icumenicului sinod al VI-lea, pentru care pricină a oprit a nu fi însurați arhiereii.

veà fii nesupuşi şi nepedepsiţi; căci cel ce nu pedepseşte pre fiii săi, cum va puteà pedepsì (adecă a învăţà bunele moraluri) şi a înţelepţì pre alţii? Că nepotrivit lucru e acesta; că arătat e, că de ar fi pedepsit acesta bine şi cu purtare de grijă pre fiii săi, negreşit aceia nu s'ar fi făcut nesupuşi, fiindcă răutatea şi nesupunerea nu este firească la fii, pentru a birui pre învăţătura şi purtarea de grijă a născătorilor lor, ci se naşte din nepedepsire; şi nu a zis prost a nu fi neînfrânaţi fiii celui ce urmează a se face episcop, ci nici a aveà cât de puţin vre-o prihană că sânt neînfrânaţi, nici a aveà nume rău între oameni vezi şi stihul 4 al cap. III al ceii întâi către Timotei.

7. Se cuvine însă episcopul a fi neprihănit, ca un iconom al lui Dumnezeu.

Episcopul, zice, se cuvine a fi fără vinovăţie şi neprihănit, fiindcă e iconom a lui Dumnezeu. Dar cum va fi fără vinovăţie de vreme ce are fiii nepedepsiţi? Că Dumnezeu a pus pre episcopi asupra stătători (adecă epistaţi) şi iconomi în casa sa adecă în biserica sa şi el ţine locul lui Dumnezeu într'însa. Deci se cuvine a fi despre toate părţile desăvârşit şi amărunţit. Vezi şi stih 2 al cap. III al I-a către Timotei.

Nu obraznic.

Boerii cei din afară şi lumeşti stăpânesc pre oameni, fără a voì oamenii, pentru aceasta şi întrebuinţează obrăznicia, adecă voea loruşi; iar episcopul, fiindcă stăpâneşte pre hristiani cu voea lor, pentru aceasta dator este a nu fi obraznic, în cât să facă lucrurile sale cu samavolnicie (adecă de singură voea sa şi sfatul şi socotinţa); fiindcă aceasta e însuşirea tiranilor şi nu a episcopilor.

Nu mânios.

Cel samavolnic acela e şi mânios, căci mânia şi urgia urmează numai decât samavolniciei; de nevoe dar numai decât se cuvine a fi departe de mânie, cel ce are să se facă episcop căci cum va învăţà episcopul pre ceilalţi să-şi biruiască patima mâniei, când însuşi se biruieşte de aceasta? «Că, doftore, zice, vindecă-te pre sineţi» (Luca IV, 23)[1]).

Ne ocărâtori.

Adecă cel ce urmează a se face episcop se cuvine, zice, a nu fi ocarnic (sau şi beţiv dupre Teodorit); pentrucă ce trebueşte a ocărî episcopul pre cei nesupuşi şi cari greşesc? El

[1]) De aceasta a zis Mar. Atanasie: „Se cuvine slujitorul bisericei către toţi a fi fără de mânie, şi nu a înfruntà, ci a mângâià".

se cuvine a înfricoșà pre aceia cu judecata lui Dumnezeu și cu înfricoșarea muncei și nu a-i ocărî. Vezi și stih al VII-lea al ceii I către Timotei).

Nebătăuș.

Cel ce urmează a se face episcop, nu se cuvine, zice, a bate pre cineva, nici cu mâna sa, nici cu cuvintele cele aspre și amare în zădar și fără folos, nici a blestemà fără socotialà și dreptate, fiindcă el este doftorul sufletelor; iară doftorul vindecă mădulările cele rănite mai ales, iar nu le lovește, ca să le răniască. Vezi și stih 3 al cap. VIII al ceii I către Timotei.

Nu mârșav căștigător.

Adecă episcopul se cuvine a aveà mare defăimare asupra banilor, căci tot căștigul, ori drept de este, mârșav însă se socotește la episcop. Vezi iarăși la Timotei cele de mai sus.

8. Iubitori de străini.

Episcopul se cuvine, zice, nu numai a nu căștigà dela alții ci și ale sale se cuvine a le dà fraților celor streini. Și vezi iarăși la Timotei.

Iubitor de bine.

Iubitor de bine numește aicea Pavel pre cel blând, pre cel măsuratic, pre cel ce nu zavistuește bunătățile altora.

Intreg înțelept.

Adecă curat de trupeștile patimi.

Drept.

Adecă episcopul se cuvine a fi drept către oameni, adecă neluători de față și necăutător de obraz. Vezi stih 21, al cap. V al ceii întâia către Timotei.

Cuvios.

Episcopul, zice, se cuvine a fi evlavisit la cele dumnezeești și a nu lăsà nici una din cele ce sânt datornice lui Dumnezeu.

Infrânat.

Episcopul, zice, se cuvine a fi înfrânat, nu numai întru mâncări, ci și la limbă și cu mânile și a'și stăpâni ochii săi, cei nestâmpărați și neînfrânați, că acestea sânt înfrânarea cea chiar.

9. Ținându-se de cuvântul cel credincios al învățăturei.

Adecă episcopul se cuvine a purtà grijă pentru învățătura norodului și aceasta se cuvine a o aveà lucru de totdeuna; iar cuvânt credincios numește Pavel ori pre cel adevărat, sau pre cel ce se predanisește pentru credință și nu prin siloghismuri și dovezi omenești. Pentru aceasta dar a zis, ca să se ție episcopul de cuvântul cel credincios al învățăturei, pentru

ca să arate cu zicerea aceasta, că şi fără înţelepciunea cea din afară poate să înveţe, fiindcă el nu are trebuinţă de a aveà şir de graiuri şi bună limbuţie ritoricească, ci a aveà iscusirea sfintelor Scripturi şi puteri de noime duhovniceşti; că din acestea se îndreptează în cale şi se alcătueşte şi îndupleacă pre hristiani învăţătura, precum şi învăţătura a însuşi lui Pavel acestuia, din acestea erà alcătuită şi pentru aceasta îndupleacă pre ascultători. Vezi şi stih 2 al cap. III al ceii I către Timotei.

Ca puternic să fii şi a mângâià întru învăţătura cea sănătoasă şi a înfruntà pre cei ce zic împrotivă.

Adecă, pentru a fi episcopul puternic, tot o dată şi a întări pre hristianii credinţei sale şi a înfruntà şi a astupà gurile vrăşmaşilor şi a potrivnicilor credinţei; căci cel ce nu e puternic, nici a stà împotriva vrăşmaşilor credinţei şi a'i face pre ei să supue ascultărei lui Christos toată înţelegerea lor, nici a întări şi a învăţà pre hristianii credinţei sale, acela nu e adevărat episcop, ci minciun-episcop. Căci celelalte fapte bune ale episcopului, pre care le înşiră mai sus Pavel, acelea, zic, poate a le aflà cineva şi la hristianii norodnici, supuşi episcopului, adecă iubirea de străini, înfrânarea, întreaga înţelepciune şi celelalte; iar a învăţà, aceasta e aceea ce caracterisește dintre toate pre episcopul[1]).

10. Că sânt mulţi nesupuşi, grăitori în zădar şi amăgitori de minte.

Aicea spune Pavel mai întâi pre rădăcina tuturor relelor, pre nesupunere şi apoi celelalte; pentrucă cel ce e nesupus şi nu voeşte a se supune altora, ci sare cu pornire spre a supune pre alţii, acela e potrivit îndeşert cuvântător şi rătăcit cu mintea, pentrucă nu a suferit a se supune învăţătorilor şi a se învăţà dela dânşii vre o dreaptă şi sănătoasă învăţătură. Pentru aceasta înzadar voroveşte numai şi se amăgeşte şi pre sineşi şi pre ceilalţi.

Şi mai ales cei din tăerea împrejur.

Unii ca aceştia, zice, nesupuşi şi îndeşert grăitori sânt mai

[1]) De aceasta şi Dionisie al Alexandriei zice: Către cei nesupuşi şi spurcaţi din cele din afară din obşteştile înţelegeri şi cugetări, vom face apucăturile cuvintelor, iar către înşine noi şi către cei de o cugetare, ne vom ispiti a-i întări din dumnezeeştile cuvinte. Insă cum că episcopul şi de obşte fieşte-carele învăţător se cuvine ca şi prin viaţă şi prin faptele cele bune ale sale să înveţe, vezi suptînsemnarea zicerei: „Cela ce înveţi pre altul, pre sineţi nu te înveţi?“ (Rom. II, 21).

aleşi şi mai cu deosebire hristiani, cei ce din Evrei au crezut; pentrucă după ce au crezut în Christos, nu au lăsat protiile şi iubirea de începătorie. De aceea şi Domnul ocărându-i pre ei ziceà: «Că iubesc şederea mai sus la cine şi întâele şederi întru adunări şi oraţiile prin târguri» (Mat. XXIII, 6).

11. Cărora trebue a le astupà gura.

Hristianilor, zice, celor din Evrei nesupuşi, o Tite, se cuvine să le astupi gura, adecă atât de tare să-i înfrunţezi, în cât să închizi gurile lor; dar ar zice cineva: şi ce dobândă şi folos are a se pricinui de îi va învăţà pre ei episcopul ori preotul, iar ei vor fi nesupuşi şi nu se vor îndupleca cuvintelor lui? Răspundem, că lor poate nu li se va pricinui nici un folos; iar celorlalţi, cari s'ar puteà stricà şi a se vătămà de dânşii, li se face folos; iar de va tăceà episcopul şi nu-i va înfruntà, va dà cuvânt înaintea lui Dumnezeu pentru vătămarea, ce vor luà alţii dela dânşii. Pentru aceasta se cuvine a astupà gura unora ca acestora episcopul; iar de nu poate, nici se cuvine a se face episcop.

Carii toate casele le răstoarnă, învăţând cele ce nu se cade, pentru mârşavul căştig.

Vezi, iubitule, că hristianii aceşti din Evrei, fiind nesupuşi, împreună sânt şi iubitori de argint şi mârşavi căştigători, şi că răsvrătesc şi strică case întregi? Pentrucă ei se fac tâlhari ai diavolului, prin cari tâlhari el risipeşte casele şi bisericile lui Dumnezeu[1]).

12. A zis oare-carele dintru dânşii, însuşit proroc a lor: Critenii pururea sânt mincinoşi, hiare rele, pântece leneşe.

13. Mărturia aceasta este adevărată.

Oare-cari nu se dumeresc pentru ce Apostolul a adus aicea o mărturie dela Elini? Şi pentru ce laudă mărturia aceasta şi mai ales, pentrucă nu este dreaptă? Asemenea se nedumeresc şi carele este acela, ce a zis această mărturisire? Către care noi răspundem mai întâi, că acel ce a zis mărturia aceasta este Epimenid Critian, poetic care se trăgeà din Cnosu şi erà unul din cei mari şi numiţi înţelepţi ai Elinilor şi se îndeletnicià spre a respectarisì alţi demoni, iar spre a se întoarce despre alţi demoni se socotià de cei mai mulţi că ştie meşteşugul vrăjitoresc[2]). Deci acesta văzând pre compatrioţii săi Criteni, al-

[1]) Despre acestea dar scrià şi purtătorul de Dumnezeu Ignatie zicând: „Nu vă ameţiţi, fraţii mei, stricătorii de casă, împărăţia lui Dumnezeu nu vor moşteni“ (trimitere către Efeseni).

[2]) Însemnează, că Teodorit şi înţeleptul Fotie (Amfiloh. întreb. 172)

căuiind mormântul lui Die Critianului, așa supra scris fiind: «Aicea zace Zan, pre carele îl numesc Dia», și văzând că-l cinstesc nu ca pre un zeu, ci ca pre un om, a râvnit pentru zeul său și a făcut poezii lui Dia prihănitoare Critenilor, zicând aceste cuvinte: «Că mincinoșii Criteni, hiarele cele rele și pântecele cele nelucrătoare, adecă lacomi de pântece, cari se îndrăcesc pentru pântece și sânt dedați cu totul, nelucrarea luându-se de-a îndărăptul, în loc de: îngrabă și îndată; aceștia, zic, au alcătuit mormântul întru numele tău, o zeus; tu însă nu ai murit, ci viezi totdeuna». Stihurile însă au măsura iroicească așa: «Critenii pururea mincinoși, rele hiare, pântece lenșe... fiindcă mormântul, o împărate, al tău, Critenii l'au cioplit; iar tu nu ai murit, ci viezi de-apururea».

Dar pentrucе Pavel zice, că mărturia aceasta e adevărată, căci de e adevărată, apoi atunci urmează, că și omul Zevs, Critianul și mortul să fie nemuritor. Deci la aceasta noi a doua oară răspundem, cum că Pavel nu a spus pentru aceasta adevărată mărturia, ci prost așa a luat mărturia, numai și numai ca să arate, cum că Critenii și la celelalte ale lor lucrări și cuvinte sânt mincinoși. Și aceasta se arată pentrucă Apostolul nu a pomenit nici cum acelea, ce a zis Epimenid pentru Dia, ci pentru singure cuvintele cele prihănitoare, ce le-a zis acela pentru Criteni. Ci poate ar zice cineva, ce trebuință a fost de a aduce Pavel la aceasta mărturia Elinului? Răspundem, că aceasta o a făcut, ca să rușineze mai mult pre Criteni, fiindcă ei se prihănesc ca niște mincinoși și ca hiare și ca lacomi de pântece și nu de alt cineva, ci de însuși compatriotul său Epimenid. Că obișnuește Apostolul a o face aceasta și a aduce mărturie dela Elini așa și când vorovia cu Atinenii, a (adus) mărturie dela poeticul Arat și cele ce a zis Arat pentru minciuno-numitul Dumnezeu Dia, acelea Apostolul le zice la Dumnezeul cel adevărat. Că acela după ce a zis cu măsură iroicească acestea..... «și plin este pământul, o Dia, plină și marea», atunci a adaus..... că și neam al lui sântem, arătând cu aceasta și acela, că dela Dumnezeu ne-am făcut. Aduce însă aceste mărturii dumnezeescul Apostol, ca mai mult să astupe gurile Elinilor, mustrându-se ei de înșiși poeticii lor, precum și la Iudei obișnuește însuși Pavel a le aduce mărturii

zic, cum că mărturia aceasta o pomenește și poeticul Calimah, în poezia sa; Teodorit însă osebit zice, cum că aceștia, dintre cari a fost Calimah, cel ce a spus mărturia aceasta, nu au fost Iudei, ci din neamuri cari s'a amăgit de către cei ce crezuseră din Iudei.

nu din Evanghelii, ci dintru ale lor, adecă din lege și din proroci, ca mai mult să-i rușineze. Și ce zic de Pavel? Și însuși Dumnezeu face o compogorâre ca aceasta oamenilor și trage pre fiește-carele la cunoștința sa, din cele ce crede și-i sânt obișnuite omului, astupându-i gura cu înseși ale lui; așa a tras pre vrăjitorii astrologi (grăitorii cu stele) prin stea (Mat. II, 2). Așa a tras pre Saul prin muerea cea vrăjitoare din pântece și i-a astupat gura; pentrucă a crezut Saul, că ea are putere să ridice din iad sufletul proorocului Samoil (I Impăr. XVIII). Așa a astupat gura vrăjitorilor celor de alt neam din calea boilor, cari au tras lada legei, despre care singuri au prozis; nu doar că vrăjitorii zic adevărul, ci pentru ca să-i înfrunteze cu înseși cuvintele lor (I Impăr. VI). Și pre vrăjitorul Valaam așa a ertat Dumnezeu să binecuvinteze pre Israiliteni și să prorociască (Numer. XXIII, 24); pentrucă Dumnezeu obișnuește totdeuna a face compogorâre pentru folosul nostru. Dar s'ar nedumeri cineva, că dacă cuvintele și mărturia atât a Elinilor, cât și a vrăjitorilor și a demonilor, ajută la cunoștința lui Dumnezeu și a adevărului, pentruce Christos și însuși Pavel aiurea opresc pre demoni de a grăi și a mărturisi adevărul? Că Christos ziceà către duhul cel necurat ce strigà acestea: «Știu-te pre tine cine ești, sfîntul lui Dumnezeu» (Marc. I, 24). Astupă'ți gura și eși dintr'însul» (tij. 25). Iar Pavel pre demonul cel ce ziceà: «Aceștì oameni sânt slugi ale Dumnezeului celui prea înnalt» i-a zis: poruncesc ție întru numele lui Iisus Christos să eși dintr'însa» (Fapt. XVI, 17). Răspundem că pentru aceasta Christos și Pavel oprià pre demoni de a grăi, fiindcă semnele ce le făceà Christos și Pavel erau îndestule de a trage pre oameni la cunoștința lui Dumnezeu; iar mai ales că și Christos se propoveduià prin cuvânt pre sineși că e Fiiul lui Dumnezeu; pentru acestea dar de prisos erà mărturia demonilor și pentru aceasta Christos și Pavel astupà gura lor[1]).

Pentru care pricină mustră-i pre ei cu asprime.

Fiindcă Critenii, zice, cei ce din Iudei crezuseră, sau și hris-

[1]) Vezi și zicerea: „Că unii ca aceștia Domnului nostru Iisus Christos nu slujesc" (Rom. XVI, 18). Zice însă la zicerea aceasta Teodorit: ci poeticul pentru mormântul lui Dia a numit pre Criteni mincinoși; iar dumnezeescul Apostol mărturia o zice adevărată, nu adeverind mitologia cea poeticească, ci înfruntând pre neadeverirea socotinței Critenilor, în loc de: bine v'a numit pre voi mincinoși, căci unii ca aceștia v'ați făcut. Că se potrivește și dintru altă parte cel numit Dia, că a murit, și aceștia înzadar zideau mormântul.

tianii, cei ce din Elinii ce se amăgiseră de aceştia sânt mincinoşi adecă vicleni şi fiindcă sânt ca nişte hiare selbatice şi fără omenie, ci şi lacomi de pântece, pentru aceasta şi tu mustră-i pre ei cu cuvinte tari şi înfruntătoare, căci pre aceştia blânda învăţătură nu-i foloseşte; căci precum ucide şi omoară cineva pre omul cel bun şi cu bune moraluri de-l va înfruntà cu cuvinte grele şi înfruntătoare, aşa dinprotivă cel ce măgulește pre omul fără omenie şi-i sfătueşte cu blândeţe îl strică, pentrucă cu cuvintele nu-i lasă pre ei să-şi cunoască răutatea sa şi să se îndrepteze. Insă aicea porunceşte Pavel lui Tit, cum că se cuvine a înfruntà nu pre cei străini de credinţă, ci pre cei din credinţă[1]).

Că să fie sănătoşi în credinţă, neluând aminte la iudaiceştile basme.

Din acest cuvânt se închee cum că aceasta e sănătatea credinţei: a nu băgà cineva în adevărata credinţă vre o socoteală străină şi ereticească, iar a se supune vre un hristian pre sine sub Legea cea Veche, cu aceasta arată cum că nu nădăjdueşte în credinţa lui Christos, că e îndestulă pentru a-l mântui. Şi aceasta este neputinţă sau boală a credinţei nu puţină, ci mare şi înfricoşată. Dupre două chipuri însă obişnuirile Evreilor sânt basme: întâi, pentrucă acestea se săvârşesc afară de vremea lor, căci în urma bunei vestirei Evangheliei sânt zădarnice şi netrebnice şi de prisos luările aminte ale legei; şi al doilea, pentrucă este şi de vătămare a luà aminte cineva la acelea. Deci, precum nu se cuvine cineva a se înduplecà mincinoaselor basme, aşa nu se cuvine a se înduplecà nici evreeştilor luări aminte. Insemnează însă cum că sfintele cărţi ale Scripturei vechi, bine şi drept înţelegându-se, nu sânt basne. Să nu fie! Căci cum ar fi basme acelea din care noi hristianii ne învăţăm adevărul Evangheliei? Ci basme sânt relele tâlmăciri ale dumnezeeştei Scripturi şi cele ce se numesc poftoriri ale rabinilor[2]), precum

[1]) Insemnează, că dupre Teodorit nu este împotrivă aceasta ce zice aicea Pavel: „Mustră-i cu asprime pre aceştia, cu ceea ce zice în cea a II-a către Timotei: „Cu blândeţe să pedepsiască (adecă să înveţe) pre cei ce se pun împotrivă“ (II Timot. II, 25). Pentrucă acelora adecă, care încă nu au crezut în Christos, se cuvine cineva a le aduce dumnezeiasca învăţătură cu blândeţe şi cu chip moale; iar pre acei ce au crezut şi apoi fac cele împrotiva credinţei se cuvine a-i înfruntà cineva cu cuvinte aspre vindecătoare, pentru ca să-i vindece. Vezi şi tâlcuirea zicerei: „Intru blândeţe învăţând pre cei ce se pun împrotivă“. Şi zicerea: „De omul eretic dupre o sfătuire şi a doua leapădă-te“.

[2]) Şi Domnul asemenea prihăneşte tâlcuirile cele de către Iudei şi

este talmudul și targumul. Ascultă însă ce zice și mai jos Pavel:

14. Și poruncile oamenilor, cari se întorc de către adevăr.

Vezi, iubitule, care le numește basme Pavel? Pre poruncile și predanisirile oamenilor, precum și la Isaia și în sf. Evanghelie s'a scris aceasta; că Isaia despre fața lui Dumnezeu zice: «Norodul acesta se apropie de mine cu gura lui, care și cu buzele lor mă cinstesc; iar cu inima lor departe sânt de mine; și înzadar mă cinstesc învățând porunci și învățături omenești» (Cap. XXIX, 13). Iar Domnul în Evanghelie zice: «Ați stricat porunca lui Dumnezeu pentru predanisirea voastră» (Mat. XV, 7). Iar porunci și predanisiri omenești numește aicea Pavel și pre toate cele iudaicești, iar mai ales luările aminte ale mâncărilor, precum aceasta e arătată din cuvintele acestea următoare:

15. Toate cu adevărat sânt curate celor curați; iar celor spurcați și necredincioșilor nimica e curat, ci li s'a spurcat lor și mintea și conștiința.

Drept aceea mâncările dupre firea lor nu sânt curate sau necurate, ci dupre proalegerea și socoteala celor ce le mănâncă se fac sau curate sau necurate; adecă: dacă cei ce le mănâncă sânt curați și fără de greșita socoteală și rea credință, curate se fac și ele; iar de sânt necurați oamenii cei ce le mănâncă și au greșite socotele în cugetul lor, necurate se socotesc și ele; deși mâncările acestea, ele de sineși, ca niște zidiri ale lui Dumnezeu sânt curate și bune, precum zice și Moisi: «Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut și iată bune erau foarte» (Fac. I, 31). Și Apostolul a zis aiurea: «Toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic e de lepădat, cu mulțămire luându-se» (I Timotei IV, 4). Pentru aceasta și cei ce sânt curați și bine cinstitori de Dumnezeu, pre toate mâncările le știu curate, ca pre niște făpturi ale lui Dumnezeu, ci pre singur păcatul îl știu necurat. (Iar deși zice legea pre oare-care dobitoace necurate, nu le numește însă chiar necurate, ci pentru ca să opriască dela Evrei desfătarea; pentrucă de nu le-ar fi numit așa, nu s'ar fi înduplecat Evreii a se feri de acelea, ca unii ce erau lacomi de pântece[1]). Iar câți sânt necurați și ne-

relele tâlmăciri ale legei, zicând: „Pentruce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru predanisirile voastre?“ (Mat. XV, 3).

[1]) Pentru care alte pricini însă socotește Scriptura necurate pre alte oare-care dobitoace, vezi la tâlcuirea stih 14, al cap. XIV al ceii către Romani.

cinstitori de Dumnezeu, aceia socotesc şi mâncările necurate. Dar cum şi cu ce chip le socotesc necurate? Aşa adecă, precum socotesc unii ca necuraţi şi peştii aceia, cari mănâncă oameni, sau paserile, care mănâncă baligă omenească; în cât mintea omului, cea spurcată şi necurată, carea socoteşte unele ca acestea, aceea împreună cu necurăţia sa spurcă şi face necurate şi pre mâncările, care firește nu sânt necurate[1]); precum de pildă şi cel ce pătimeşte de boala stomahului, socoteşte că mâncările cele bune la gust sânt nu bune şi greţoase. Asemenea şi cel ce are ameţeală de cap, socoteşte că pământul cel nemişcat şi statornic se mişcă şi se întoarce ca o roată, fiindcă patima şi boala unora ca acestora, priimeşte un prepus ca acesta, că ar fi cele ce nu sânt. Acestea ce le-am zis aicea se potrivesc şi la Manihei şi la Marchioniţi şi la cei ce se trag din aceştia, din noi arătaţi eretici cari se zic de către mulţi Galateni; fiindcă toţi aceştia nu mănâncă toate bucatele, îngreţeluindu-se şi socotindu-le pre ele ca necurate.

16. Pre Dumnezeu mărturisesc a-l şti, iar cu faptele îl tăgăduesc, urâţi fiind şi nesupuşi şi spre tot lucrul bun netrebnici.

Vezi, o cetitorule, ce este aceea ce face pre oameni necuraţi şi urâţi? Adecă lucrarea faptelor rele şi necurate. Pentru aceasta bine a zis Apostolul Iacov, că credinţa fără de fapte este moartă» (Cap. II, 24). Şi cel ce are o credinţă moartă ca aceasta, dupre urmare mort este şi el; iar mort fiind, este şi urât şi spre tot lucrul bun netrebnic[2]).

[1]) Iar deşi socoteşte cineva că trupurile cele moarte ale oamenilor, pre cari le mănâncă peştii, sau baliga cea omenească, pre care o mănâncă găinile şi rățele, socoteşte cineva că acestea sânt necurate, şi pentru aceasta dupre urmare socoteşte că şi cele ce le mănâncă acestea sânt necurate, răspundem: I) că firește că mâncările acestea de sineşi nu sânt necurate şi spurcate, ci se socotesc numai acest-fel, dupre socotinţa celor mulţi, şi II) că deşi se socotesc mâncările acestea ca necurate, însă dobitoacele cele ce le mănâncă acestea nu sânt necurate, pentrucă se prefac cu totului tot în carnea şi în fiinţa lor, prin firească mistuire şi deşărtare şi se fac altele. Drept aceea trupurile omeneşti, numai sânt trupuri omeneşti, ci se fac carne a peştelui, aceluia ce le mănâncă şi le-a mistuit, şi omeneasca baligă numai este baligă, ci se face carne a păserei, aceiea ce o mâncaţi şi o mistuiţi.

[2]) Pentru aceasta zice şi dumnezeescul Hrisost. (în vor. III la Ana) cum că nu este un chip de tăgăduire, ci multe şi osebite, care Pavel însemnându-le ziceà: „Pre Dumnezeu îl mărturisesc că-l ştiu, iar cu faptele îl tăgăduesc sau se leapădă de el". Şi iarăşi: „Iar dacă cineva de ai săi şi mai ales de casnicii săi nu poartă grijă, de credinţă s'a lepă-

CAP. II.

1. Tu însă vorovește cele ce se cuvin sănătoasei învățături.

De sânt supuși, zice, cei de mai sus numiți răi cugetători și netrebnici, tu însă, o Tite, fă ți datoria ta și nu tăcià, ci grăește și învață dogmele și socotelele cele sănătoase și drepte măcar deși aceia nu le priimesc.

2. Presviterii se cuvine a fi treji.

Presviteri aicea înțelege pre cei bătrâni, și fiindcă bătrânețea este o meteahnă firească a fi oamenii bătrâni și cu anevoe mișcați și uitători, pentru aceasta tu, o Tite, învață pre bătrâni să fie treji, adecă deștepți și lăutori aminte și ageri cu mintea.

Cucernici, întregi înțelepți.

Intregi înțelepți numește Pavel nu pre cei ce păzesc întreaga înțelepciune despre patimile cele trupești, ci pre cei înțelepți și bine cunoscători de a-și avea mințile întregi, fiindcă sânt oare-cari bătrâni, cari defaimă și se nebunesc, alții adecă de vinul ce-l beau, iar alții de împuținarea de suflet, în cât se fac ca niște prunci și copii. Pentru aceasta și o paremie se zice pentru aceștia că «bătrânii iarăși copilăresc»; fiindcă nu eră de urmare a zice Pavel, ca bătrânii să păziască întreaga înțelepciune, despre patimile cele trupești, dupre Icumenie, fiindcă patimile cele trupești firește lipsesc dela bătrâni, pentru lipsirea ferbințelei ceii înlăuntru înființate, și cu anevoe se poate aflà cineva bătrân și curvar, precum a zis Sirah: «Trei lucruri le-a urât sufletul meu și foarte am urât viața lor: pre săracul mândru, pre bogatul mincinos și pre bătrânul preacurvar, împuținat fiind de minte» (Sir. XXV, 2).

Sănătoși în credință, în dragoste și în răbdare.

Invață, zice, o Tite, pre bătrâni să aibă credință dreaptă și sănătoasă, să aibă dragoste și mai ales răbdare, căci răbdarea este porunca cea mai potrivită și mai de nevoe bătrânilor, ei sânt îndărătnici și pentru puțin lucru se mânie și se întristează.

3. Așijderea presviterele să fie în așezare sfințit cuviincioasă.

---

dat și este mai rău decât un necredincios" (I Timot. V). Și iarăși: „Fugi de lăcomia de averi care e idolo-slujire" (Col. III, V). Drept aceea și canon XLV al Mar. Vasilie rânduește, că ori-carele hristian cu fapta sa ocărește pre Christos, nimic se folosește din singura numire a hristianismului, zicând: „Dacă cineva luând numele hristianismului, ocărește pre Christos, nimic se folosește pre sineși din numire".

Presvitere numește aicea Pavel pre bătrâne, care și din însuși chipul cel din afară și din purtare se cuvine a se arătă cucernice, bine regulate și împodobite[1]). Unii însă zic, că presvitere înțelege aicea Pavel pre diaconițele bisericei pre care cu îndatorire le cere Apostolul a fi de sfințită cuviință și din înseși îmbrăcămintele cele din afară, adecă să fie cuviincioase de sfințitele lucrări cele ce fac.

Neclevetitoare, nerobite la mult vin.

Fiindcă bătrâneță firește este recē (căci se vestejește în vârsta aceasta ferbințeala cea înlăuntru sădită), pentru aceasta bătrânii iubesc vinul pentru ca să se încălziască și mai ales femeile bătrâne; apoi stomahul bătrânilor neputând a mistui în grabă vinul, se biruesc de acesta bătrânii și bătrânele, însă nu de cel puțin și măsurat, ci de vinul cel mult și preste măsură; iar biruindu-se se pleacă spre a clevetì și a grăì de rău pre unii și alții și mai ales femeile pre alte femei și spre a șoptì și pre ascuns a vorovì către una adecă alta, și către alta pre alta[2]).

Bine învățătoare.

Bătrânele, zice, se cuvine a fi învățătoare de bine și de fapta bună; dar cum în alt loc Pavel zice, femeile să nu învețe? «Că femeilor, zice, nu le dau voe să învețe» (I Timotei II, 12). Răspundem cum că acolo zice Pavel să nu învețe femeile fățiș în biserică, aceasta fiindu-le lor oprită; iar aicea zice pentru învățătura ceea ce se face în casă și în deosebi către femei, care nu se oprește de dânsele. Și cum că aceasta o înțelege Pavel, din următoarele cuvinte se face aratată:

4. Ca să înțelepțiască pre cele tinere, spre a fi iubind pre bărbații lor.

Se-cuvine, zice, bătrânele a înțelepți și a bine regularisì, nu

[1]) Vezi și suptînsemnarea și tâlcuirea stihului 2 al cap. V al celi întâi către Timotei.

[2]) Pentru aceasta și Mar. Vasilie lăudă băutura de apă, zicând: „Nimenea s'a îmbătat de apă, capul nimărui a durut cândva, îngreuindu-se de apă; nimenea a avut trebuință de picioare străine vieţuind împreună cu băutura de apă, de picioarele nimăruia a avut trebuință, de mânile nimăruia s'a sprijinit“ (Cuv. I despre post). Zice însă și teologul Grigorie, în stihurile cele jumatate iambicești: „Voești să bei? Îți izvorăște apa, pahar pururea curgător, băutură neîmpărtășită de beție, bucurie neclătită“. Și iarăși în stihurile întregi iambicești zice așa: „Apa e băutură, ce se poate purtà și mințile le ține bine; iar beția turbură pre minte priimindu-se“. Vezi și suptînsemnarea zicerei: „Nu vă îmbătați de vin, în care este desfrânarea“ (Efes V, 18). Și a zicerei: „Nu în bancheturi și în beții“ (Rom. XII, 13).

numai pre fiicele lor cele tinere, ci și pre toate celelalte străine tinere; căci fiește-care bătrână se cuvine să învețe pre cea mai tânără, și mai întâi decât toate s'o învețe să-și iubiască bărbatul; căci când femeile își iubesc pre bărbatul lor, atunci toate celelalte bunătăți urmează, adecă întreaga înțelepciune, cinstea, îndestularea și buna norocirea casei, buna creștere a copiilor și ocârmuirea slugilor și a robilor și cea mai bună iconomie a toatei familiei; precum dimpotrivă, când femeile nu iubesc pre bărbații lor, măcar deși toate celelalte bunătăți trupești s'ar află în casă, tot nu folosesc, ci se perd și se strică.

Iubitoare de fii.

Când femeile iubesc pre bărbații lor, urmează a iubì și pre copiii lor, pentrucă femeea, ceea ce iubește rădăcina, adecă pre tatăl copilului și bărbatul său, aceea cu mult mai vârtos va iubì rodurile bărbatului său, adecă pre copii, și mai ales îi va iubì, și căci sânt copii ai săi.

5. Intregi înțelepte și curate, păzitoare de casă, bune, supuindu-se bărbaților lor.

Femeile, când își iubesc pre bărbații lor, urmează a fi întregi, înțelepte și curate; întreg înțelepte adecă dupre trup; iar limpede și curate dupre suflet, depărtându-se și cu trupul și cu mintea de toată amestecarea și pofta de bărbat străin. Asemenea și femeile cele ce își iubesc pre bărbații lor, acelea se fac păzitoare și caselor lor și iconoame bune; căci iubindu-și bărbații, tot o dată iubesc și casa barbatului lor, nu cheltuesc rău averile bărbatului lor, iar mai ales averile a însuși lor, nici se îndeletnicesc în desfătări și în eglinjeli și în podoabe zădarnice; căci câte femei se împodobesc, pentru aceasta se împodobesc pentru a plăceà altor bărbați; iar cele ce o dată au iubit pre bărbații lor și ele au plăcut bărbaților lor, acelea mai mult nu se împodobesc, ca să placă altora. Negreșit aceasta nu o vor face. Pre lângă acestea însă femeile, câte iubesc pre bărbații lor acelea și se supun lor, cu toată buna supunere, adecă la cele legiuite și drepte, iar nu și la cele afară de fire și nelegiuite, numind pre bărbații lor domni și stăpâni, precum și Sara numià domn și stăpân pre Avraam, precum cum zice vârfelnicul Petru: «Sara a ascultat pre Avraam, domn pre el numindu-l» (I Petru III, 6). Vezi însă, cetitorule, că Pavel, carele se silește cu tot chipul să scoată pre hristiani și pre societățile bărbaților și ale femeilor din lucrurile cele lumești, câtă providență, câtă purtare de grijă pune aicea, pentru buna regularisire a însoțiților și a casei lor. Dar pentruce o face a-

ceasta? Pentrucă atunci când trebile familiei şi ale hristianilor celor căsătoriţi se ocârmuesc bine, atunci bine se ocârmuesc şi trebile duhovniceşti şi dupre urmare sporesc şi mai bine şi bărbaţii şi femeile.

Ca nu cuvântul lui Dumnezeu să se huliască.

Vezi, o cetitorule, că dumnezeescul Pavel dupre cuvântul cel mai de temei, poartă grijă pentru propoveduirea Evangheliei şi nu pentru lucrurile cele lumeşti; căci dacă o femee credincioasă împreună locueşte cu un bărbat necredincios[1]) şi neîmbunătăţit, hula cea asupra femeei, trece asupra credinţei a însuşi femeei.

6. Pre cei mai tineri, aşijderea roagă-i să păziască întreaga înţelepciune.

Mai sus Pavel a aşezat dăscăliţe ale femeilor celor mai tinere pre cele bătrâne, adecă femei a celorlalte femei, iar aicea aşează dascăl al bărbaţilor celor mai tineri, pre însuşi Tit acesta episcopul adecă asupra celoralalţi bărbaţi, pentrucă Apostolul în toate părţile se îngrijeşte de buna rânduială şi de buna cuviinţă. Dar ce se cuvine Tit să îndemne şi să înveţe pre cei mai tineri? Să păziască întreaga înţelepciune şi curăţenie de patimile cele trupeşti; de vreme ce vârsta tinerilor mai ales şi dupre osebit chip o supără focul tinereştilor patimi, care se cuvine ei a-l stinge şi a se sili să păziască întreaga înţelepciune; căci dupre Teodorit această virtute sau faptă bună (a întregei înţelepciuni) împodobeşte pre tinereţe.

7. Către toţi (întru altele se zice: întru toate) pre sineţi dându-te pildă de fapte bune.

Învaţă, zice, şi femeile cele bătrâne pre cele mai tinere şi bătrânii învaţe pre cei mai tineri; însă strălucirea vieţei tale, o Tite, aceasta să fie ca obştească scoală şi pildă de fapte

[1]) Aceasta o zice Pavel pentru bărbaţii şi femeile, cari întru necredinţă fiind, mai înainte, la urmă o parte dintre dânşii a priimit credinţa lui Christos, sau bărbatul sau femeea; că iartă Pavel pre partea ceea ce a crezut să locuiască împreună cu partea ceea ce rămâne întru necredinţă, de va voi şi aceea, zicând: „Dacă vre un frate are femee necredincioasă şi ea bine voeşte a locui împreună cu dânsul, să nu o lase pre ea; aşijderea şi femeea de va avea bărbat necredincios şi el va bine voi a locui cu dânsa, să nu îl lase“ (I Cor. VII, 12). Iar Teodorit aşa tâlcueşte zicând: să se supue femeile bărbaţilor lor şi să nu se despartă de dânşii, căci a-şi lăsa femeile pre bărbaţii lor, ca pentru pricina bune cinstiri de Dumnezeu, aceasta pricinuia hulă propoveduirei Evangheliei pentru aceasta şi Sinodul cel din Gangra rânduieşte în canonul său XIV acestea: „Dacă vre o femee îşi leapădă barbatul şi ar voi a se depărta îngreţeluindu-se de nuntă, anatema fie“.

bune înaintea tuturor şi bărbaţilor şi femeilor, ca o întâia închipuită şi amărunţită icoană, împreună a tuturor bunătăţilor, pentru ca fieşte-carele dela acesta să ia izvod, de felul acesta al faptei bune şi al bunătăţei ce voeşte.

Intru învăţătură nestricarea.

Iarăşi aicea se înţelege pre din afară zicerea: «Dând adecă dintru învăţătură, o Tite, să dai nestricare, adecă să nu fie cele ce înveţi mincinoase şi stricate, ci sănătoase şi drepte.

Cinstire.

Dă, zice, o Tite, întru învăţătura ta cinstire, adecă învăţătura ta să nu aibă vre o înţelegere necinstită, sau vre o mişcare, ca să facă pre cei fără de minte a se pleca spre râs şi neevlavie; ci toate înţelegerile şi cuvintele şi formele învăţăturei tale să fie vrednice de respectarisire şi de slava şi mântuirea lui Dumnezeu.

8. Cuvânt sănătos, nedesnădăjduit.

Dă, Tite, zice, întru învăţătura ta cuvânt sănătos şi nedesnădăjduit, adecă cuvânt drept slăvitor şi ca să nu aibă vre o apucătură despre vre o parte de a se prihăni.

Ca cel dinprotivă să se ruşineze, nimic având a zice rău pentru noi.

Aceste toate, zice, fă-le, o Tite, pentru a se ruşină cel din potrivă, adecă ori diavolul sau ori-care alt vrăşmaş al credinţei, ce se face slujitor al diavolului, neputând a zice ceva împotrivă despre credinţa noastră[1]).

9. Robii să se supue stăpânilor lor, întru toate a fi bine plăcuţi.

Indeamnă, zice, o Tite, să se supue robii stăpânilor lor şi să fie întru toate bine plăcuţi, adecă întru toate cele legiuite şi drepte, care se cuvin trupeştei supuneri ai robilor, nu însă şi întru cele afară de lege; încât ori-carele pentru prilejul în-

[1]) Iar dumnezeescul Grigorie al Nisiei zice, cum că, când arhiereul şi toţi hristianii vor vieţui şi vor petrece o viaţă îmbunătăţită, atunci potrivnicii credinţei se ruşinează, pentrucă nu află vre o apucătură sau o pricină de a prihăni, zicând aşa: „Pentru ca să se ruşineze cel dinpotrivă. Iar ceea ce se înţelege aceasta este, cum că cei ce viază dupre fapta bună, prihana ocărei nu-i atinge. Căci cum se va ocărî neagonisitorul pentru lăcomia de averi? Şi cum va ocărî cineva de desfrânare pre cel osebit, şi carele viază întru singurătate? Sau de mânie pre cel blând? Sau de mândrie pre cel smerit? Sau de altă oare-care patimă din cele de prihană, pre cei ce se cunosc a fi împotriva acelor patimi? Pentru care scoposul este a dà viaţă neatinsă de prihană? Că precum zice Apostolul: cel potrivnic să se ruşineze, nimic având a zice“ (la viaţa lui Moisi).

frânărei, desparte pre femei de bărbaţii lor, şi ori-carele pentru chipul bunei cinstiri de Dumnezeu desparte pre robi de stăpânii lor, unul ca acest nu este neprihănit; de vreme ce dă necredincioşilor multe apucături şi deschide gurile lor spre a prihăni credinţa hristianilor[1]).

10. Negrăind împotrivă, nefurându-i, ci toată credinţa bună arătându-o.

Vezi, o hristianule, că Pavel cere cu îndatorire dela robi, ca să aibă toate acelea, ce dupre mai alesul chip, odihnesc pre stăpânul lor, adecă a nu zice împotriva lor, a nu fură lucrurile lor, ci să fie credincioşi întru toate; căci acestea mai ales sânt poftite şi iubite de oamenii lumeşti, adecă de stăpânii robilor.

Ca învăţătura Mântuitorului nostru Dumnezeu întru toate să o împodobiască.

De vor fi, zice, robii acest-fel către stăpânii lor, precum mai sus am zis, negreşit au să fie spre slava hristianităţei, căci când va vedeà Elinul şi alt necredincios pre robul său hristian aşa bine învăţat de hristianitate, cum nu se va mirà de dogmele credinţei lui Christos? Sau cum nu le va lăudà, căci au atâta putere, în cât a îndreptà sufletele acelora ce le cred? Căci robii sânt un neam, ce mai de multe ori se află îndărătnic, sălbatic şi fără omenie, fiindcă nu priimeşte dintru început bună creştere, ci este trecut cu vederea de stăpânii săi, şi fiindcă nu au învăţat bune moraluri din învăţătura şi împreuna petrecere a oare-cărora bărbaţi îmbunătăţiţi; pentru aceasta şi robii au trebuinţă de a se învăţà de tine, o Tite, cele ce se cuvine să facă. Drept aceea nu în zădar ziceà într'alt loc Pavel, cum că robii se cuvine a slujì stăpânilor lor, ca cum ar robì lui Dumnezeu şi nu oamenilor, «cu buna voinţă slujind Domnului şi nu oamenilor» (Efes. VI, 7). In cât dacă tu robul hristian slujeşti şi cinsteşti pre stăpânul tău, iar cinstea şi slujirea, ce o dai lui la însuşi Dumnezeu se înnalţă şi din frica lui Dumnezeu se naşte şi îşi are începutul său, dragostea şi buna voinţa cea către stăpânul tău[2]).

---

[1]) De aceasta soborul cel din Gangra rânduieşte: „Că dacă cineva pre rob pentru prilejul bunei cinstiri de Dumnezeu îl învaţă a defăimà pre stăpânul său şi a se depărtà de slujbă.... anatema fie!"

[2]) Cele cuvenite robilor vezi mai pre larg la cap. VI al ceii către Efeseni dela stih 5 până la 9. Vezi şi suptînsemnarea zicerei: „Rob te-ai chemat, să nu-ţi pese" (I Cor. VII, 21), de câte feluri e robia.

11. Că s'au arătat darul lui Dumnezeu cel mântuitor tutulor omenilor.

De vreme ce mai sus Apostolul a cerut de datorie dela robi multe şi mari fapte bune, adecă să împodobiască ei şi să slăviască învăţătura Domnului prin viaţa lor cea îmbunătăţită, acum arată aicea, că cu dreptate şi dupre cuviinţă cere dela dânşii aceste fapte bune. Pentruce? Pentrucă s'au arătat, zice, tuturor oamenilor Darul lui Dumnezeu încă şi însuşi robilor şi a dăruit lor ertarea păcatelor celor multe. Şi dar sânt datori toţi încă şi însuşi robii a petrece şi a vieţui spre slava lui Dumnezeu, a unui făcător de bine ca acesta [1]). Zicând însă Apostolul că s'a arătat Darul lui Dumnezeu, arată pre venirea Domnului cea întâia, care dă oamenilor dar şi ertarea păcatelor.

12. Învăţându-ne pre noi ca lepădându-ne de păgânătate şi de poftele cele lumeşti

Cu aceste cuvinte ruşinează pre robi dumnezeescul Apostol, pentrucă dacă v'aţi norocit voi robii, de (a avea) pedepsitor şi învăţător al vostru pe însuşi Darul acesta a lui Dumnezeu, adecă chiar pe însuşi Dumnezeu, cum nu sânteţi datori a vieţuì dupre cuviinţa învăţătorului vostru celui de acest-fel? Că Darul acesta al lui Dumnezeu n'a stătut numai până la iertarea păcatelor noastre celor trecute, ci încă de mai înainte ne păzeşte, ca să nu păcătuim şi în viitorime; fiindcă aceasta ne învaţă pre noi hristianii, ca să vieţuim rămăşiţa vieţei cu întreaga înţelepciune, noi cei ce mai înainte întru sf. Botez ne-am lepădat cu adeverire de păgânătate şi de poftele cele lumeşti, Zicând dar Pavel *să ne lepădăm*, arată cu zicerea aceasta pre întoarcerea şi ura ce se cuvine să o arătăm dintru toată aşezarea sufletului nostru; iar zicând *păgânătate* însemnează pre

[1]) Nu pot tăceà aicea cuvintele prea vestitului aceluia şi mult istornicului, filozofului celui mai nou Seldin, care cuvinte ziceà lui Osir, cum că el nu a putut a'şi odihnì sufletul său întru altă ceva de afară de întru scripturi şi mai ales decât toate îl încredinţă pre el-zicerea aceasta a lui Pavel, ce zice: „S'a arătat Darul lui Dumnezeu cel mântuitor tuturor oamenilor, învăţându-ne pre noi ca lepădându-ne de păgânătate şi de poftele cele lumeşti, să vieţuim cu întreaga înţelepciune şi cu dreptate şi cu buna cinstire de Dumnezeu, în veacul acesta, aşteptând fericita nădejde şi arătarea slavei Mar. Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Christos, carele s'a dat pre sine şi pentru noi, ca să ne izbăviască pre noi de toată nelegiuirea şi să ne curăţiască lui-şi norod ales, râvnitor de fapte bune....“ de vreme ce zicerea aceasta cuprinde pre firea şi sfârşitul şi răsplătirea adevăratei religii (întru adunarea teologhicestei învăţături, foea 280).

slujirea de idoli şi dogmele cele elineşti; şi în sfârşit zicând *de poftele cele lumeşti* arată pre lăcomia de averi şi desfătare, pre iubirea de slavă şi celelalte patimi şi răutăţi, cari nu trec la cer, ci trebnicesc numai în lumea aceasta şi împreună cu aceasta şi ele încetează şi se topesc. Deci pentru aceasta a venit Christos, pentru ca noi hristianii să ne lepădăm de păgâneştile dogme şi de viaţa cea necurată, urând pre amândouă acestea, cu aceastaşi întoarcere şi cu asemenea aşezare a sufletului nostru.

Cu întreaga înţelepciune şi cu dreptate şi cu buna cinstire de Dumnezeu să vieţuim.

Aceasta ce zice Pavel cu întreaga înţelepciune, nu însemnează numai pre depărtarea de curvie şi de poftele cele trupeşti, ci şi de toate celelalte patimi şi răutăţi; căci şi cela ce iubeşte banii nu e întreg înţelept, ci este şi decât omul cel desfrânat şi curvar mult mai desfrânat, căci iubirea de argint nu e patimă firească, precum e curvia, şi dupre urmare a zice, acela ce se birueşte ori de ce patimă s'ar întâmplă, acela nu e întreg înţelept.

In veacul de acum.

In veacul acesta, zice, se cuvine să vieţuim cu întreaga înţelepciune şi cu dreptate şi cu buna cinstire, fiindcă veacului acesta al aceştii vieţi are lupta şi războiul, iar cel viitor are răsplătirile şi cununile [1]).

13. Aşteptând fericita nădejde şi arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Christos.

Iată şi ordinul şi cununa luptei vieţei aceştia, adecă a doua venire şi arătare a Domnului, cea chiar fericită şi slăvită; precum a zis Pavel a slavei, fiindcă două sânt arătările şi venirile Domnului; şi venirea cea întâia s'a făcut cu blândeţe şi cu prostime şi dă dar şi ertarea păcatelor; iar venirea a doua a Domnului are să se facă cu slavă mare şi cu cinstea cuvenită lui Dumnezeu, precum o zice însuşi: «Când va veni Fiiul omului întru slava sa» (Mat. XXV, 31). Şi are să deà fieştecăruia răsplătire pentru faptele lui [2]). Unde sânt acum Arienii,

[1]) Iar cum că veacul acesta are luptele, iar cel viitor cununile, vezi la subînsemnarea zicerei: „au nu ştiţi că cei ce aleargă în stadie" (I Cor. IX, 24).

[2]) Iar înţelep. Meletie Pigas întru a treia carte despre hristianism zice, că fieşte-care virtute (sau faptă bună) şi răutate obşteşte se cuprinde înlăuntru în cuvintele acestea ale Apostolului: „Drept aceea toată fapta bună şi rea întru acelea le-a cuprins Apostolul, întru care zice: „Arătatu-s'a Darul lui Dumnezeu cel mântuitor tutulor oamenilor, învăţându-ne

cari micşorează pre Fiiul şi zic că e mai jos decât Tatăl şi nici voesc a-l numi pre el Dumnezeu? Asculte cum îl numeşte aicea Pavel nu numai prost Dumnezeu, ci şi Dumnezeu mare; iar mare se zice la Dumnezeu nu dupre mărime şi ţinere, adecă pentru a fi mai mare decât alt Dumnezeu mai mic; ci se zice mare fără asemănare, fără atârnare şi slobod, ca cel din fire este însuşi mare, şi decât carele nimic poate a se socoti mai mare [1]). Se zice şi Mântuitor Domnul, pentrucă întru venirea sa

---

pre noi, că lepădându-ne de păgânătate şi de lumeştile pofte, să vieţuim în veacul de acum cu întreaga înţelepciune şi cu dreptate şi cu buna cinstire de Dumnezeu, aşteptând fericita nădejde şi arătarea slavei Mar. Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Christos". Aicea pre toată răutatea o a împrivelişţit (adecă o a pilduit) Apostolul, zicând păgânătate şi pofte lumeşti şi pre toată virtutea o arată din cele ce zice: „Cu întreaga înţelepciune şi cu dreptate şi cu buna cinstire de Dumnezeu", adăogând şi scoposul pentru care le zice acestea; nădejdea însă este aceasta a venirei Mântuitorului.

Şi precum faptele cele bune la trei se ridică şi se teorisesc: la cele mai pre sus de noi, la cele ale noastre şi la cele despre noi, adecă la cele despre Dumnezeu, la cele despre însine noi şi la cele despre aproapele, aşa şi cuvintele aceste ale Apostolului întru acestea trei se teorisesc, dupre acestaş Meletie, şi către cele ale noastre se teoriseşte zicerea cu întreaga înţelepciune; de vreme ce cu întreaga înţelepciune a vieţui sântem datori, adecă de iubim înfrânarea, smerenia, fecioria, sărăcia, că acestea arată pre întreaga înţelepciune, potrivindu-ne dupre omul cel din lăuntru, cu legea lui Dumnezeu, robind încă şi pre omul cel din afară, adecă supuindu-l sufletului şi înghesuindu-l pre el şi supuindu-l legei lui Dumnezeu; iar către cele despre noi, adecă întru cele pentru aproapele, se teoriseşte zicerea, cu dreptate; fiindcă sântem datori noi hristiani, a vieţui cu dreptate, iubind pre cei de aproape ai noştri; ca pre înşi-ne noi, precum ne porunceşte Domnul şi făcând celoralalţi bunătăţile acelea, care voim a ni le face nouă alţii, şi dinpotrivă nefăcând noi altora relele acelea, care nu voim a ni le face nouă alţii, precum a zis Domnul; iar întru cele mai pre sus de noi, adecă întru cele despre Dumnezeu, se teoriseşte bună cinstire, fiindcă noi hristianii sântem datori să vieţuim cu buna cinstire de Dumnezeu; dacă cunoaştem pre adevăratul Dumnezeu atotputernic şi făcător a toatei făpturei şi îl credem pre el şi ne temem de dânsul, ca de stăpânul şi Domnul şi judecătorul drept. Şi de-l iubim pre dânsul, ca pre un bun şi iubitor părinte al nostru şi ca pre făcătorul de bine şi izbăvitor şi mântuitor al nostru, pentru tot sufletul nostru, din toată inima noastră şi din toată tăria noastră şi din toată puterea noastră să-l iubim.

[1]) Pentru aceasta zice şi Areopag. Dionisie: „Deci mare se numeşte Dumnezeu dupre osebita mărire a sa, cu carea tuturor celor mari le împărtăşeşte mărirea sa, şi care mărire decât toată mărirea din afară revărsându-se şi mai pre sus întinzându-se, pre tot locul cuprinzându-l, tot numărul covârşindu-l, preste toată nemărginirea trecând.... Mărirea aceasta şi nemărginită este şi ne cătită (adecă nu se poate zice câtă e)

cea întâia ne-a mântuit pre noi, cari eram vrăşmaşi ai lui, şi dacă ne-a mântuit întru venirea sa cea întâia, când eram vrăşmaşi ai lui, ce ne va dă întru a doua venire a sa, de ne va află bine aleşi întru faptele cele bune şi întru lucrarea poruncilor sale? Vezi şi subînsemnarea zicerei: «Dumnezeu s'a arătat în trup» (1 Timotei III, 16), pentru ca să înţelegi de câte-ori Pavel a numit pre Christos, curat Dumnezeu.

14. Carele pre sine-şi pentru noi s'a dat, ca să ne izbăviască pre noi de toată nelegiuirea.

Şi aceasta este o dovadă a stăpânirei Domnului, a se dă însuşi de bună-voe pentru noi şi nu pentru ca să ne răscumpere [1]) şi ca să ne sloboziască de un păcat, iar de altul nu, ci de tot felul de păcate; încât şi noi hristianii se cuvine a ne rusină de răscumpărarea şi de slobozirea aceasta, ce au dăruit nouă Domnul şi să nu mai păcătuim.

Şi să ne curăţiască lui-şi norod ales.

Domnul, zice, ne-a curăţit pre noi hristianii prin scăldătoarea dumnezeescului botez şi prin lucrarea dumnezeeştilor şi curăţitoarelor poruncilor sale şi ne-au făcut un norod ales, adecă însuşit al său ales şi mai deosebit, care nu are nici o împărtăşire şi asemănare cu celelalte noroade. Se zice însă zicerea aceasta *ales,* dela metaforaoa robilor acelora, cari se află totdeuna şi se învârtesc întru avuţia şi bogăţia Domnului său [2]).

şi ne numărată. Şi aceasta e covârşirea dupre firea fără sfârşit şi mai pre sus întinsă a necuprinsei măriri (Cap. IX despre dumnezeeştile numiri).

[1]) Căci, dupre adâncul Efstatie, la răscumpărarea robilor, chiar potrivită e deslegarea; de aceasta şi plată de izbăvire se zic darurile, cele ce se dau la aceasta; dar însă cel nerescumpărat, ci dupre alt chip scăpat dela vrăşmaşi se zice că s'a izbăvit, nu însă că s'a deslegat, şi cele ce se dau pentru aceasta, nu plată de izbăvire se zic, ci de mântuire; une-ori însă şi vânaturi. Iar de vreme ce Domnul ne-a răscumpărat pre noi din păcat, dând plată de izbăvire pre însuşi trupul său, precum şi însuşi a zis: „Că şi Fiiul omului nu a venit ca să se slujiască, ci ca însuşi să slujiască şi să-şi deà sufletul său plată de izbăvire în locul multora" (Mat. XX, 28), pentru aceasta şi Apostolul nu a zis aicea, ca să ne izbăvească pre noi, ci ca să ne mântuiască, robi fiind noi, îngrijindu-se de adevărata zicere. Vezi şi subînsemnarea zicerei: „Plată de mântuire pentru mulţi" (I Timot. II, 6).

[2]) Iar Varinul, norod ales zice că este cel căştigat, pentru Israil, adecă de Dumnezeu căştigat, ca o agonisire şi fiinţă şi avuţie. Iar Teodorit tâlcuind zicerea Eşirei: „Veţi fi mie norod ales" (Eş. XIX, 5), înţelege în loc de ales: „Făcător, zice, sânt al tuturor şi stăpân şi ca făcător a toate port grijă; pre voi însă, ca pre un norod mai ales însă, mie v'am afieorosit". Iar Sefir zice: „Norod ales, adecă dupre osebire întru alegere şi întru căştigare socotindu-se". Şi Origben însă zice: „Numirea „ales"

Râvnitori de fapte bune[1]).

Ne-au făcut pre noi hristianii norod al său, pentru ca să alergăm, zice, cu osârdie şi cu căldură întru faptele cele bune şi pentru ca să arătăm râvna şi urmare înfocată spre toată virtutea. Deci izbăvirea de toată nelegiuirea este lucru şi dar al singurului Dumnezeu, iar a aveà râvnă spre faptele cele bune, acesta este lucru al nostru.

15. Aceste grăeşte-le şi îndeamnă, şi mustră cu toată porunca.

Mai întâi, zice, grăeşte, o Tite, şi îndeamnă, adecă învaţă mai cu blândeţă pre norodul tău, apoi mustră; şi nu mustră prost, ci cu toată poruncirea, adecă cu asprimea şi cu stăpânirea; căci de vreme cei ce păcătuiau erau împietriţi, pentru aceea Pavel învaţă pre Tit, să arate către aceia învăţătura poruncitoare şi aspră. Pentrucă unele păcate sânt, care nu au trebuinţă de asprime şi de iuţeală, ci de sfătuire blândă şi numai de îndemnare, precum este a învăţà pre cineva, pre cei ce au bani, să-i defaime şi să-i deà toţi milostenie[2]); iar alte păcate au trebuinţă de învăţătură aspră şi de mustrare tare, precum sânt preacurviile, furtişagurile, lăcomiile de averi, vrăjitoriile şi alte păcate ca acestea grele.

Nimenea pre tine să nu te defaime.

Să nu te defaime, zice, o Tite, cineva; aceasta însă se va face, dacă tu vei mustrà cu îndrăzneală şi vei certà fără de temere pre cei ce păcătuesc în vremea potrivită şi îndemânatică. Căci cel ce ceartă fără de vreme şi afară de vremea cea potrivită, acela mai mult se defaimă de către cei ce păcătuesc, decât îl ascultă.

însemnează pre norodul cel ce se îndeletniceşte pentru fiinţa şi carele se împărtăşeşte cu dânsa. Însă nici unul (adauge el a-i zice) din Elini nu a întrebuinţat zicerea aceasta, nici pre zicerea dupre fiinţă, ci tâlcuitorii Scripturei le-au făcut acestea. Iar pre norodul acesta ales, vârfelnicul Petru îl numeşte *norod spre căştigare*, zicând: „Iar voi sânteţi neam ales, preoţie împărătească, neam sfânt, norod spre căştigare“ (I Petru II, 9).

[1]) Insemnează, că dela zicerea: „S'a arătat Darul lui Dumnezeu“ până aicea, şi dela stihul 4 al următorului cap. III până la stihul 7 al aceştia, este Apostolul, ce se ceteşte în ziua dumnezeeştilor arătări (adecă botezului Domnului). Se lasă însă cele dintre acestea, ca unele ce nu se potrivesc la ziua aceea.

[2]) Iar cum că este poruncă a vinde cineva avuţiile sale şi a le dà milostenie, vezi şi la stihul 2 al cap. IV al celei întâi către Tesalon. şi subînsemnarea la acelea; şi la stihul 11 al capului IV al celei întâi către Timotei.

CAP. III.

1. Adu-le aminte lor a se supune începătoriilor şi stăpânilor, a ascultà de stăpânire şi gata a fi spre tot lucrul bun.

Foarte la multe părţi ale trimiterilor sale voeşte fericitul Pavel să se supue hristianii începătorilor celor din afară şi stăpânitorilor[1]), precum voeşte aicea şi o zice aceasta. Arată însăşi cu ce chip se vor supune acelora, adecă de vor fi gata să facă tot lucrul bun; din aceasta dar se face arătat, că cei ce sânt gătiţi spre a face cele rele, aceia nu se supun începătorilor şi stăpânilor celor din afară. Sau şi aceasta o zice, că se învaţe pre hristiani a fi gătiţi, pentru ca să se înduplece spre cele bune şi spre virtute şi nu spre cele vătămătoare de suflet şi spre răutăţi.

2. Pre nimenea a nu blestemà, negâlcevitori a fi, blânzi.

Invaţă, zice, o Tite, pre hristiani a nu blestemà, adecă să nu prihăniască şi să clevetiască pre vre un om; pentrucă de şi face cineva rele, însă tu, hristiane, să nu-l grăeşti de rău pre unul ca acela, nici să prihăneşti numele lui; pentrucă gura hristianilor se cuvine a fi curată de toată prihănirea şi ocara; că măcar şi adevărată de ar fi, noi nu avem voe a prihăni şi a osândì; iar de va fi mincinoasă prihănirea, apoi socoteşte tu, hristiane, câtă de mare este primejdia, a judecà tu minciuna, ca cum ar fi adevăr.

Toată blândeţa arătându-o către toţi oamenii.

Invaţă, pre hristiani, o Tite, să arate toată blândeţa, nu către unii adecă, iar către alţii nu; ci către toţi oamenii de obşte şi Iudei şi Elini, şi bine-cinstitori de Dumnezeu şi ne cinstitori de Dumnezeu, şi buni şi răi.

3. Că eram oare când şi noi fără de minte şi nesupuşi, rătăcindu-ne, slujind poftelor şi multor feluri de îndulciri.

In trimiterea cea întâia către Corinteni înspăimântează pre hristiani Apostolul să nu osândiască de păcatele cele următoare, la cari sântem şi noi supuşi a cădeà; că aşa zice: «Ce ce-i se pare că stă, vază ca să nu cază» (I Cor. X, 12).

Iar aicea potoale pre hristiani să nu osândiască pentru pă

[1]) Vezi la cap. XIII al ceii către Romani, s. 1 şi subînsemnarea ce la acela, despre aceasta mai pre larg zicându-se.

catele cele trecute, ce le-au avut oare-carii, zicând lor: să nu prihănim pre alţii, o fraţilor, că au păcătuit, pentrucă şi noi asemenea şi mai rele decât dânşii am păcătuit mai înainte de a crede în Christos, precum şi tâlharul însăşi acesta o ziceà către celalalt tâlhar: «Nici te temi tu de Dumnezeu, că întru aceeaşi osândă eşti? Şi noi adecă cu dreptate, că vrednice ce cele ce am făcut luăm» (Luca XXIII, 40). Când însă am fost fără de minte? Mai înainte de a venì Christos, când noi şi strămoşii noştri slujiam demonilor şi idolilor celor nesimţitori[1]); căci cum nu este lipsire de minte mare, a slujì noi unor zei ca aceia? Sau cum nu crà rătăcire prea mare a jertfi idolilor celor fără de suflet pre oamenii cei cuvântători: «Că au jertfit, zice, pre fiii lor şi pre fiicele lor, demonilor» (Psalm. CV, 35). Ci am slujit încă şi felurimilor de îndulciri şi pofte, adecă întru curviile cu bărbaţii şi curvăsării cu maice şi cu surori şi celelalte afară de fire şi prea dobitoceşti necurăţii; căci cu feluri de chipuri a batjocurit şi a ruşinat pre ticăloasa firea omenească spurcatul şi de trei ori blestematul diavol.

Intru răutate şi în pizmă petrecând, urâtori fiind şi urând unii pre alţii.

Noi, zice, mai întâi vieţuiam totdeuna cu răutate, adecă cu pomenirea de rău şi cu zavistie, pentru aceasta eram şi vrednici de ură, fiindcă uram unul pre altul; dupre cuviinţă o pătimim aceasta, căci din zavistia şi pizma noastră, ne urâm unii pre alţii, că din zavistie se naşte şi ura.

4. Iar când s'a arătat bunătatea şi iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Dumnezeu.

Adecă când s'a întrupat şi s'a asemănat cu noi oamenii, unul născut, Fiiul lui Dumnezeu.

5. Nu din faptele cele întru dreptate, ce le-am fi făcut noi, ci dupre mila sa ne-a mântuit pe noi.

Când s'a făcut om Fiiul lui Dumnezeu, zice, atuncea ne-a mântuit, nu doar prin faptele cele bune, ce le-am fi făcut, de vreme ce nici ca cum am făcut fapte bune, nici prin acestea ne-am mântuit[2]), ci totul l'a făcut bunătatea şi mila lui şi aşa ne-am mântuit.

[1]) Eu socotesc că Pavel acestea le zice pentru Tit, carele se trăgeà din strămoşi Elini. Insă uneşte Apostolul şi faţa sa pentru ca să facă cuvântul mai bine priimit; fiindcă nici Pavel, nici strămoşii lui au slujit idolilor; afară numai de va zice cineva, cum că şi Evreii de multe ori slujiau idolilor, precum arată următoarea zicerea a lui David.

[2]) Aşa tâlcueşte zicerea aceasta şi pre cele asemenea aceştia teologul

6. Prin scăldătoarea naşterei de a doua şi prin înoirea Duhului Sfânt, care l'a revărsat asupra noastră cu îmbelşugare prin Iisus Christos, Mântuitorul nostru.

O minune! că atâta, zice, eram spurcaţi în răutate, încât nici mai puteam să ne curăţim de aceea, ci a fost trebuinţă a doua oară a ne naşte prin sf. Botez; şi aşa ne-am curăţit; căci iarăşi naştere şi înoire va să zică a doua naştere şi nouă facere; căci precum o casă când putrezeşte şi foarte se învecheşte, nu-i punem stâlpi, ca să o sprijinim, ci o risipim până în temelie şi o zidim din nou; aşa şi pre firea oamenilor cea cu totul putrezită de păcate nu o a meremetisit Dumnezeu, adecă nu o a cârpit din parte, ci din nou pre toată o a prefăcut şi a doua oară o a făcut. Şi cum o a prefăcut aceasta? Prin Sf. Duh, ca tu hristiane, să nu te nedumereşti cu socotinţa ta, cum şi cu ce chip o a formăluit, pentru aceasta Pavel a dezlegat nedumerirea ta, pentrucă, zice, pre însuşi Duhul Sfânt l'a turnat Dumnezeu cu îmbelşugare preste noi, adecă nu numai prin Sf. Duh ne-a prefăcut şi a doua oară ne-a formăluit, ci şi cu îmbelşugare l'a dat pre el nouă, ca prin această din urmă împărtăşire a lui, să se arate adevărată şi întâia facere a lui. Şi dupre cuviinţă şi dupre urmare s'a făcut acestea. Căci după ce mai întâi ne-a curăţit şi ne-a prefăcut, atuncea şi de Sf. Duh, cu îmbelşugare ne-a umplut. Că aceasta însemnează zicerea: «a turnat», fiindcă întru cei necuraţi, duhul cel curat intră: «Că Sf. Duh, zice, este de învăţătură, va fugi vicleşugul şi se va îndepărtă de cugetările celor neînţelegători» (Inlep. I, 5. Sol.). Şi iarăşi: «în suflet rău meşteşugitor nu v'a intră înţelepciunea, nici se va sălăşlui în trupul cel plin de datoria păcatelor (tij. 4). Toate darurile acestea însă s'au dat nouă, zice, prin Iisus Christos, pentrucă acesta este mijlocitorul şi pricinuitorul tutulor bunătăţilor întru noi.

Grigorie, zicând, că cele ce se zic aşa în Scriptură, nu se zic cu punere şi hotărâtor, ci cu tăgăduire şi nehotărâtor: „Nu ca să fac voea mea, că nici este a mea osebită de a ta, ci de obşte şi a mea şi a ta, a cărora Dumnezeire este una, aşa şi voea; că multe din cele ce se zic aşa, dela obşte se zic şi nu cu punere, ci cu tăgăduire, că nu din parte dă Dumnezeu pre Duhul Sfânt" (Ioan III); că nici dă, nici măsurat; că nici se măsoară de Dumnezeu, Dumnezeu". Şi zicerea: „Nici nelegiuirea mea, nici păcatul meu" (Psalm. LVIII, 4). Că nu este cuvântul ca cum fiind nelegiuirea sau păcatul, ci ca cum nefiind". Şi iarăşi zicerea: „Nu pentru dreptăţile noastre, care le-am fi făcut, că nu le-am făcut" (Cuv. II despre Fiiul).

7. Ca îndreptându-ne cu darul aceluia, moştenitori să ne facem dupre nădejdea vieţei veşnice.

Şi aicea iarăşi zice Pavel cum că dupre Darul lui Iisus Christos ne-am îndreptat şi nu dupre datorie. Cuvântul acesta însă ne învaţă pre noi şi smerita cugetare, fiindcă nu am isprăvit noi vre un bine vrednic de îndreptare şi de mântuire. Şi pre lângă aceasta ne face să avem bune nădejdi pentru cele viitoare; căci dacă Dumnezeu, desnădăjduiţi fiind noi, ne-a mântuit cu darul său, cu mult mai vârtos după ce ne-am îndreptat va dà nouă bunătăţile sale, cele ce vor să fie, adecă pentru ca să ne facem moştenitori ai veţei veşnice, precum şi nădăjduim sau şi acum încă moştenitori sântem ai vieţei veşnice, încât pentru nădejdea cea adevărată, ce avem ca să o moştenim şi pentru arvona darului Sf. Duh, care acum l'am luat în inimile noastre.

8. Credincios este cuvântul.

Fiindcă mai sus a zis Apostolul pentru lucruri ce au să fie, iar viitorimea este neştiută şi nevăzută, pentru aceasta aicea adauge şi vrednicia de crezare întru cuvântul său şi zice, că aceasta ce am zis este adevărată şi încredinţată din bunătăţile cele trecute, ce le-am dobândit mai înainte. Căci Dumnezeu, carele a dat nouă atâtea bunătăţi în vremea de mai înainte, acesta va dà nouă şi în viitorime.

Şi pentru acestea voesc să adeverezi tu, ca să poarte grijă a se nevoi pentru fapte bune, cei ce au crezut în Dumnezeu.

De vreme ce mai sus a pomenit Apostolul pentru covârşitoarea bunătate, ce a arătat Dumnezeu întru noi, căci ne-a mântuit în dar pre cei ce eram desnădăjduiţi, pentru aceasta acum zice lui Tit, că voesc să înveţi pre norodul tău despre acestea, pentru ca să ştie hristianii nu numai a fi smeriţi cugetători şi a nu osândì pre alţii, ca pre nişte păcătoşi, ci şi să le fie milă şi să aibă durere pentru fraţii lor. Căci cel ce socoteşte mila, ce o a făcut Dumnezeu cu dânsul, negreşit îi va fi milă şi lui de fratele său; iar ce ai să înveţi pre hristiani (acestea sânt) pentru ca să poarte grijă, o Tite, adecă a aveà numai un singur lucru şi o sârguinţă necontenită, a ajutà pre cei nedreptăţiţi, a purtà de grijă şi a-i apărà (ca aceasta însemnează zicerea: «a se nevoì pentru fapte bune») pre văduve şi pre orfani şi a nu aşteptà să vie cei nevoiaşi către

dânșii și să-i roage, ci ei singuri de sineși să poarte grijă și să se nevoiască a-i ajută[1]).

Acestea sânt cele bune și folositoare oamenilor.

Acestea, zice, o Tite, sânt lucrurile cele bune și folositoare oamenilor, adecă purtarea de grijă și iscusința întru faptele cele bune sau însăși acestea sânt faptele cele bune.

9. Iar de nebunește întrebări și genealogii și de prigoniri și de gâlcevile cele pentru lege ferește-te, că sânt nefolositoare și zadarnice.

Nebunești întrebări zice Pavel pre cele nefolositoare și zadarnice, precum singur o tâlmăcește, acelea adecă pre cari Evreii cei necredincioși le propun hristianilor; iar genealogii, numește pre acelea, care le numeră înșiși Evreii, numărând neamurile vechilor patriarhi și pre strămoșii lor și se fălesc întru dânșii că adecă sânt strămoși ai acelora; căci ce folos este unui păcătos a avea părinte și strămoș pre Avraam? Că mai ales vătămare și osândă mai multă îi urmează aceluia, căci din dreptul Avraam trăgându-se, nu face faptele lui Avraam[2]). Ferește-te dar, zice, de acestea, adecă leapădă-te fiindcă nu se cuvine să lași lucrările cele de nevoe și duhovnicești, cele ce spre folosul tău trebnicesc și al hristianilor celor de sub tine și să cheltuești vremea ta în cuvinte zădarnice și în prigoniri nefolositoare; căci ce folos sau câștig, zice, a te gâlcevì și a te prigonì, o Tite, acolo unde nu poți să aduci pre cineva întru credința lui Christos și să-l mântuești pre el? Negreșit nici un folos. Ci s'ar nedumerì cineva: dar cum mai sus a poruncit lui Tit Pavel să astupe gurile celor ce vorbesc în potrivă?» (Cap. I s. 11). Răspundem, cum că, când unii grăesc înpotrivă pentru vătămarea altor frați, atunci se cuvine să astupăm gurile lor, pentru ca să nu se vatăme din aceea frații noștri; iar pentru folosul celor ce grăesc înpotrivă, nu se cuvine nici ca cum a ne apucà să vorovim cu dânșii, fiindcă aceia nu-vor a se folosì de cuvintele noastre, fiindcă sânt neîndreptați și nevindecați).

10. De omul eretic după una[3]) și a doua sfătuire leapădă-te,

---

[1]) Zice însă și Teodorit la tâlcuirea acestei ziceri: „Că nu e destul credința spre mântuire, celor goliți de fapte bune.

[2]) Iar Icumenie zice că sau că genealogiile elinilor le înțelege aicea Pavel, care genealogisind pre zeii lor zic că Kron a născut pre Dia și aitul pre altul.

[3]) Așa e scrisă zicerea aceasta de către Hrisostom și Teodorit și Te-

11. Ştiind că unul ca acesta s'a răsvrătit şi păcătueşte fiind singur de sine osândit.

Pentru ce aicea zice Pavel, ca să lăsăm după întâia şi a doua sfătuire pre omul eretic şi să nu-i mai vorovim, iar către Timotei zice să înveţe cu blândeţe pre cei potrivnici, ca doar cumva va da lor Dumnezeu pocăinţă? Că zice aşa: «Intru blândeţă învăţând pre cei ce se pun împotrivă, că doar cândva va da lor Dumnezeu pocăinţă spre cunoştinţa adevărului» (II Timot. II, 25), Răspundem, că acolo zice Apostolul pentru aceia ce arată nădejde de îndreptare, iar aicea zice pentru cel neîndreptat şi nevindecat eretic, carele este cu totul răsvrătit şi însuşi de sineşi osândit, adecă fără dare de răspuns şi desvinovăţire; căci nu poate zice, că nu m'a sfătuit cineva, nici că nime m'a învăţat, ca să cunosc adevărul, pentrucă şi sfătuit fiind şi învăţându-se o dată şi de două ori a rămas întru rătăcirea sa. Deci când unul ca acesta după una şi a doua sfătuire şi învăţătură stăruieşte întru rătăcirea sa, atunci este însuşi de sine osândit şi fără desvinovăţire, şi pentru aceasta se cuvine a se depărtà hristianii de unul ca acela[2]). Vezi şi suptînsemnarea zicerei: «mustră-i pre aceştia cu asprime» (Tit I, 13).

12. Când voiu trimite pre Arteman la tine, sau pre Tihic, sârgueşte-te a venì la mine în Nicopoli, că acolo am judecat să ernez.

Pentru ce pricină Pavel, după ce a încredinţat atâta mare ostrov al Critului lui Tit şi după ce i-a încredinţat un număr atât de mult de hristiani, nu-l lasă să stăruiască în păstorească sa purtare de grijă, ci iarăşi îl trage la sineşi? Răspundem, că aceasta o face Apostolul, ca mai mult să-l folosiască pre Tit şi ca să-l arate pre el desăvârşit întru făgăduinţa lui şi în treaba episcopiei, de vreme ce voià a-l cercetà, de a iconomisit bine şi de a păzit cele ce el i-a încredinţat şi i-a predanisit. Nicopole însă este o cetate a Traciei şi este apropiată de Macedonia, aflându-se asupra râului Dunărei, dupre Teodorit şi Teofilact[2]).

---

ofilact şi Icumenie şi întru cele mai multe tipărituri, macar deşi oarecarele este scris „după întâia".

[1]) Pentru aceasta şi Mar. Vasilie zice: „De omul eretic trebue-a ne întoarce feţele" (Cuv. despre nevoinţă). De aceea cetim şi în bisericească istorie, că Samosatenii nu voiau mai mult să între în apele cele calde, pentrucă întru acestea s'a fost scăldat arianul Evnomie. Vezi şi subînsemnarea zicerei: „Şi cuvântul lor, ca o cangrenă va aveà păşune (II Tim. II, 17).

[2]) Nicopole e o cetate a uscatului, precum zice Marchian. Este şi altă

13. Pre Zina legiuitorul și pre Apolo, în grabă mai înainte trimite-i, ca nimic să lipsiască lor.

Zina acesta erà legiuitor, adecă iscusit în iudaicește legi; iar Apolo erà mai cuvântăreț decât Zina și aveà putere în dumnezeeștile Scripturi, precum mărturisesc Apostolești fapte[1]). Apostolii aceștia însă nu li s'a fost încredințat încă biserici; iar zicerea: «Că nimic să lipsiască lor», este în loc de: fă-i să aibă toată îndestularea celor de trebuință, adecă de mâncări și de îmbrăcăminte, încât a nu fi ei lipsiți de nici una din acestea.

14. Invețe-se însă și ai noștri a purtà grijă de lucruri bune, întru trebuințele cele de nevoe, ca să nu fie fără de roduri.

Cu aceste cuvinte, ca cum ar zice dumnezeescul Apostol către Tit: erà cu putință mie și dupre alt chip se fac pre Zina și pre Apolo, a nu aveà trebuință de alții, dar nu voesc. Pentru ce? Ca și ai noștri, adecă ca eparhioții tăi și ucenicii mei, Critenii hristiani, din merindele și cele de nevoe, ce vor dà acestora, să se învețe a purtà grijă de lucruri bune, adecă a purtà grijă de frații cei ce au trebuință și cu dare de bani și cu cuvinte și ori-carele chip, nu atâta ca să câștige săracii frați și cei ce au trebuință, ci mai mult pentru ca cei ce dau să dobândiască rod și folos în sufletul lor, din iubirea de oameni și din mila ce o ar arătà către săraci; căci și Domnul când a hrănit o dată cinci mii de bărbați, puteà a hrăni totdeuna și pre sineși și pre ucenicii săi; dar însă a voit a se hrăni și el și ucenicii săi (după ce s'au botezat adecă și nu înainte de botez) de către femei[2]). Pentru ce? Pentrucă acelea să dobândiască rodul milosteniei. Așa face și acum la noi și nu pre săraci folosește atâta Dumnezeu, cu darul milosteniei noastre,

---

Nicopole a Bitiniei (carea acum se zice Mundania). Este și altă Nicopole a Armeniei celi mici. Iar Teodorit zice că a scris trimiterea aceasta Pavel în vremea aceea, când se aflà în Macedonia; de unde mai adevărat e, că Nicopole acesta despre care zice aicea Pavel e cetatea Traciei (Varin în zicerea Nicopoli). Iar Strabo scrie cum că, Nicopolea uscatului se numià Tracia. Și o a numit pre ea așa Sevastos (adecă împăratul), după ce pre mare a biruit pre Adonis și pre Cleopatra, împărăteasa Eghiptului (Cart. VII).

[1]) In cap. XVIII, vezi și la cap. III al celi întâi către Corinteni, stihul 4.

[2]) Că zice evanghelistul Luca: „Și oare-care femei ce erau vindecate de duhuri rele și de boale. Maria, ce se numește Magdalina, din care a fost scos șeapte draci și Ioana femeea lui Huzi, epitropul lui Irod și

cât ne folosește pre înșine noi, cari miluim, prin săracii cei ce se miluesc. Fiindcă săracii se fac pricinuitori nouă, spre a luà noi ertarea păcatelor noastre și a căștigà îndrăzneală către Dumnezeu. De aceasta și Domnul a zis: «Faceți-vă vouă prieteni din mamonaoa nedreptății, ca când vă veți lipsi, să vă primiască pre voi în veșnicele locașuri» (Luca XVI, 9).

15. Te îmbrățișează pre tine toți cei împreună cu mine; îmbrățișează pre cei ce ne iubesc pre noi întru credință.

Te urează, zice, cei ce se află împreună cu mine; urează însă și tu din partea mea pre cei ce ne iubesc pre noi întru credință, adecă cu credință și fără vicleșug și curat. Sau zice, că urează din partea mea pre credincioșii hristiani, cari ne iubesc pre noi.

Darul cu toți voi; amin[1]).

Cu acestea de mai pre urmă cuvinte roagă Pavel pentru Tit și pentru hristianii eparhioții lui, a se păzì harul și darul lui Dumnezeu întru dînșii întreg și deplinit. Sau roagă pentru a fi totdeuna împreună cu dânșii iubirea de oameni a lui Dumnezeu, păzindu-i pre ei cu dumnezeescul dar, care dumnezeesc dar binevoiască milostivirea lui a fi și cu noi, cu cei ce cu mai deosebit chip avem trebuință de dânsul, și a păzì sufletele și trupurile noastre Sfântul Duh, căruia slava în veacuri; amin.

Această trimitere către Tit, întâiul episcop al Critului, s'a scris din Nicopolea Machedoniei.

Susana și altele multe, care slujiau lui din avuțiile lor" (Luca VIII, 2).

[1]) Insemnează, că dupre Teodorit zicerea: „Darul fie cu toți voi, amin", eră oratia lui Pavel, carea obișnuià a o scrié cu sfintele sale mâni, și este în loc de „fiți sănătoși" — care noi obișnuim a scrie la sfârșitul trimiterilor noastre.

A slăvitului și întru tot laudatului Apostol Pavel trimitere către Filimon.

Tâlcuită de Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei în limba elină. Apoi tâlmăcită în limba proastă grecească [1]) de fericitul întru pomenire Nicodim Aghioritul, și acum tradusă în limba românească de smeritul Ve. P. M. M.

Pricina trimiterei, dupre Hrisostom, dupre Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Stăpânul Christos nu leapădă nici pre rob nici pre stăpân, când robul sau stăpânul cu credință se apropie către dânsul, fiindcă însuși este unul și singurul stăpân și Domn al tutulor stăpânitorilor și al robilor; sau mai bine a zice, acesta e tată al tuturor oamenilor, și aceasta este arătată și dela altele multe, iar mai ales din această trimitere. Că întru aceasta se arată Filimon adecă, stăpân, iar Onisim, rob; ci amândoi s'au făcut iubiți prieteni ai lui Pavel, pentru ca să nu zic, că s'au făcut ai lui și alt-ceva mai mult și mai apropiat. Deci Filimon erà din început om minunat și lăudat, trăgându-se din Frigia [2]), hristian, și bun dupre socotință ajutând la nevoile sfinților hristiani și milostenii făcând; iar Onisim a fost rob al lui Filimon, fugar însă dela dânsul; căci fiindcă a fost furat bani din casa lui Filimon a fugit; și mergând la Roma a auzit pre Apostolul Pa-

---

[1]) Insemnează, că trimiterea aceasta e a zecea dupre rândueală și dupre vremile în care a scris trimiterile sale fericitul Pavel, adecă dupre amândouă cele către Tesaloniceni și dupre cele două către Corinteni și dupre cea întâia către Timotei și dupre cea către Tit și dupre cea către Romani și către Galateni și către Filipseni, precum zice Teodorit; iar dupre cele șease trimise din Roma, are rândueală de a treia, adecă dupre cea către Galateni și către Filipseni trimisă din Roma; iar dupre Meletie, biseric. istornic, aceasta s'a scris în anul XXVIII după înălțarea Domnului.

[2]) *Iar Teodorit zice, că Filimon erà din Colasele, care se cuprind în Frigia și până la vremea sa stà încă în casa lui Filimon.*

vel că propoveduià, și catihisându-se (adecă învățându-se credința în Christos) de dânsul, când se aflà în legături, și botezându-se de dânsul, s'a făcut și acesta minunat întru fapta bună, și de vreme ce Apostolul Pavel nu a judecat a fi cu drept Filimon să se mâhniască pentru furtușagul și fuga robului său Onisim și vrând să curățiască rana inimei lui Filimon, care o a fost priimit pentru robul său, pentru aceasta trimite pre Onisim înapoi la stăpânul său Filimon, împreună cu scrisoarea recomenduitoare și întorcătoare aceasta. Zic însă oare-care cum că această trimitere nu se cuvine a se împreună numărà cu celelalte trimiteri ale lui Pavel, fiindcă s'a făcut pentru lucru prost dar, însă nu judecă drept unii ca aceia, că vezi, o celitorule, câte noimi trebnice și folositoare și câte învățături se pricinuesc din trimiterea aceasta. Și mai întâi trimiterea aceasta ne învață să purtăm grijă și de lucrurile cele ce se par proaste și nici pre un frate să nu-l defăimăm, măcar de s'ar arătà foarte mic: «Ca să nu defăimați, zice Domnul, pre vre unul dintre acești mici» (Mat. XVIII, 10); iar al doilea învață, că dacă robul Onisim, cel atât de împetrit și furător, s'a pocăit și s'a îndreptat, apoi nu se cuvine cineva și mai ales cel slab crescut a se desnădăjduì pre sineși, că nu ar puteà a se pocăì și a se mântuì. Al treilea învață trimiterea aceasta, cum că nu se cuvine cineva, cu pricină de bună cinstire de Dumnezeu, a despărți pre robi de stăpânii lor, când stăpânii lor nu o vor aceasta. Al patrulea și în sfârșit învață cum că nu se cuvine și noi să defăimăm pre robii cei cu fapte bune, nici să ne rușinăm de dânșii, căci ei adecă ar fi robi, de vreme ce vedem pre marele Pavel numind pre robul Onisim: fiu al său. Deci după ce trimiterea aceasta învață atâtea bunătăți și este plină de tot folosul, cine ar mai fi acela, carele nu o ar judecà vrednică de a se împreunà cu celelalte trimiteri ale lui Pavel? Niminea[1]).

[1]) *Se vede însă, că și această trimitere toată nu o a dictat Apostolul, ci cu mâna sa o a scris, precum și cea către Galateni; că zice aicea: „Eu Pavel am scris cu mâna mea, eu voiu plăti" (Stih 19). Care tâlcuindu-o Teodorit zice: „In loc de zapis ține scrisoarea aceasta toată, însumi eu o am scris. Eu făgăduesc și dator a fi și a plăti datoria". Insemnează, că Filimon și Onisim și Arhip și Ampfia se prăznuesc ca sfinți Apostoli ai Domnului în ziua XXII Noemvrie.*

TĂLCUIRE LA CEA CĂTRE FILIMON.

CAP. I.

1. Pavel, legatul lui Iisus Christos.

Indată Apostolul din început învață pre Filimon, stăpânul lui Onisim, să nu se rușineze pentru robul său Onisim, carele acum s'a făcut împreună rob cu dânsul, prin credința cea întru Christos; fiindcă pentru Iisus Christos toate sânt bune și cinstite, nu numai robia, ci și acestea mai necinstite, precum sânt legăturile și temnițele, întru care și însuși Pavel acesta atâta se bucură, încât o are de laudă a sa a se numi din acestea și a se zice legat. Insă pre lângă acestea se numește legat pre sineși Pavel, pentru ca să înduplece pre Filimon, că este cu dreptate a-i dà lui, celui pentru Christos legat, acest har, ce va să i-l ceară [1]).

Și Timotei fratele.

Cu cuvântul acesta arată Pavel, ca cum nu ar fi îndestul el singur a mijloci către Filimon, pentru aceasta ià împreună mijlocitor și împreună rugător pre Timotei, ca să se înduplece Filimon la rugămintea a multora.

Lui Filimon iubitului și împreună lucrătorului cu noi.

Cu adausele acestea înduplecă Pavel pre Filimon spre a-i plini cererea, numindu-l pre el *iubit și împreună lucrător;* căci dacă Filimon este iubit al lui Pavel, negreșit va dà și harul cel cerut, lui Pavel, celui ce îl iubește; și de este Filimon împreună lucrător al lui Pavel, negreșit nu va ținea pre robul Onisim, trimis înapoi de Pavel, și iarăși îl va trimite lui pentru slujba a-

---

[1]) Teodorit însă adauge și aceasta: „Legat pre sineși s'a numit făcând cererea sa a fi vrednică de îndatorire, pentru legături, pentru voi, zice, sânt împrejurat cu legăturile, că de aș fi ales liniște și nu aș fi încunjurat lumea și nu aș fi adus tuturor oamenilor Evanghelia, nu aș fi priimit cercarea acestora.

postoleştei propoveduiri al căreea propoveduiri şi însuşi Filimon acesta este lucrător şi slujitor; căci de se va dà înapoi iarăşi lui Pavel, Onisim, nu are a face alta, decât a plinì lucrul lui Filimon, stăpânul său.

2. Şi Apfiei iubitei şi lui Arhip, ostaşului celui împreună cu noi.

Apfia poate erà fămeie a lui Filimon şi Arhip poate erà prieten al lui. Numeşte însă Pavel pre Arhip împreună ostaş, că dacă acesta este împreună ostaş cu Pavel, să se nevoiască împreună şi la mijlocirea aceasta către Filimon pentru Onisim. Arhip acesta însă este acela despre care scrie Apostolul în trimiterea cea către Colaseni, zicând: «Spuneţi lui Arhip: caută de slujba, care o ai luat întru Domnul, ca să o plineşti pre ea» (Colaseni IV, 17) [1]).

Şi bisericei ceii din casa ta.

Biserică numeşte aicea Pavel pre toată familia lui Filimon, a fiilor, a rudeniilor şi a robilor împreună. Vezi, iubitule, smerita cugetare a lui Pavel, că şi pre înseşi rudele şi robii lui Filimon îi roagă, ca şi aceia împreună să ajute cu el, întru mijlocirea ce va să facă către Filimon pentru Onisim.

3. Har vouă şi pace dela Dumnezeu părintele nostru şi dela Domnul Iisus Christos.

Şi cum, zice, va fi harul lui Dumnezeu întru voi? Aşa adecă, de veţi face şi voi har datornicului vostru Onisim. Cum însă va fi şi pace ţie, lui Filimon? Aşa adecă, de te vei împăcà şi tu cu robul tău.

4. Mulţumesc Dumnezeului meu totdeuna, pomenire de tine făcând întru rugăciunile mele.

De câte-ori, zice, îmi aduc aminte de tine, o Filimone (fiindcă totdeuna te pomenesc când mă rog), de atâtea ori mulţumesc lui Dumnezeu pentru faptele cele bune ale tale; şi care sânt aceste fapte bune? Mai jos le spune.

[1]) Insuşi aceasta o zice Teodorit; se înţelege apoi că dacă Arhip locuià, sau erà învăţător al Colasenilor, dupre Teodorit şi Teofilact, apoi şi Filimon Colasean erà şi în Colase locuià, precum am zis în pricina trimiterei aceştia, că cu Arhip şi pre Filimon împreună îl numără aicea Pavel. Adauge însă Teodorit şi aceasta: „uneşte cu dânsul însă şi pre soţia lui, ca pre una, ce se împărtăşià de credinţă; că ar fi urmat, de nu o ar fi hiritisit pre femeea lui Filimon Pavel şi să se fi împotrivit aceea rugăciunei ceii cerute de Pavel. *Iubită*, pre ea însă o numeşte, fiindcă erà împodobită cu credinţa şi fiindcă numirea *iubită*, dupre cei vechi, erà cinstită şi vrednică de laudă.

5. Auzind dragostea ta şi credinţa, care o ai către Domnul şi către toţi sfinţii.

Mulţumesc, zice, lui Dumnezeu, pentrucă aud dragostea şi credinţa, care o ai întru Domnul şi către toţi sfinţii. Cu aceste cuvinte laudă Pavel pre Filimon de milostiv; că nu s'ar fi auzit dela Frigia până la Roma dragostea şi credinţa lui Filimon, de nu ar fi fost prea mare. Deci de vreme ce, zice, iubeşti pre toţi sfinţii, adecă pre credincioşii hristiani, dator eşti să iubeşti şi pre Onisim, fiindcă şi acesta este credincios hristian, ca iubind pre Onisim, tot o dată să arăţi că iubeşti şi pre Christos. Vezi, iubitule, putere şi silă de înduplecătoare cuvinte şi de înţelegeri ale Marelui Pavel?

6. Ca împărtăşirea credinţei tale lucrătoare să se facă întru cunoştinţa a tot binele, celui ce este întru voi.

Mulţumesc, zice, lui Dumnezeu pentru dragostea ta, şi pentru această îl rog ca credinţa ta, care o ai de obşte cu noi Apostolii să se facă lucrătoare şi în fapte şi oare cum vie. Cum şi cu ce chip? Aşa adecă, ca să cunoşti tot lucrul bun, pentrucă îl iubeşti şi să-l întrebuinţezi adecă; căci atunci este credinţa vie, când este întovărăşită cu fieşte-care lucru bun, precum şi dinpotrivă, atunci credinţa este moartă, când este fără fapte bune, precum zice dumnezeescul Iacov: «Credinţa fără fapte bune este moartă» (Cap. II, 20). Au adaus însă că *binele să afle întru voi* pentru ca să arate cu aceasta, că şi acum Filimon are întru sine tot lucrul bun. Zicând însă *împărtăşire a credinţei*, Pavel uneşte pre Filimon cu sineşi. Căci obştească credinţă este făcătoare de unire, adecă face una pre cei ce cred dupre dânsa. Drept aceea precum tu Filimone, ai credinţă obştească cu mine, aşa se cuvine şi una a cugetă cu mine; sau *împărtăşire de credinţă* numeşte Pavel pre milostenie, fiindcă aceasta se naşte din multa credinţă. Deci zice Apostolul, că te pomenesc, o Filimone, când mă rog, ca socotinţa ta cea împărtăşitoare şi milostenia ta, ceea ce se împărţeşte, să nu înceteze nici o dată, ci mai ales să reversi către cei ce au trebuinţă, tot binele, care se află întru tine.

In Christos Iisus.

La Iisus Christos, zice, se înnalţă tot binele, care îl vei face către cei nevoiaşi şi mai ales către sfinţi; încât şi acum de vei priimì pre Onisim, şi pentru dragostea mea de vei face harul acesta, să ştii că acesta îl face însuşi lui Christos.

7. Bucurie multă avem şi mângâere pentru dragostea ta.

Ne bucurăm adecă, şi nu prost numai ne bucurăm, ci mângâere prea mare aflu întru legăturile şi necazurile mele pentru dragostea ta, adecă pentru iubirea de oameni şi proalegerea ta cea împărtăşitoare.

Că inimile sfinţilor s'au odihnit prin tine, frate,

Prea înţelepţeşte întrebuinţează marele Pavel mijlocirea către Filimon, că îi aduce aminte de facerile de bine, ce le-a făcut către alţii, pentru ca mai mult să-i moae inima, socotind el că dacă altora străini şi necunoscuţi hristiani le face faceri de bine şi haruri, cu mult mai vârtos va face har lui Pavel, prietenului şi învăţătorului său. Şi nu a zis prost, că dai sfinţilor, ci odihneşti inimile sfinţilor, adecă că sfinţii hristiani din tot sufletul priimesc iubirea de oameni şi milostenia ta, fiindcă aceasta se face lor cu îmbelşugare şi cu odihnire.

8. Pentru aceasta şi multă îndrăzneală având în Christos a porunci ţie ceea ce se cuvine.

9. Pentru dragoste mai vârtos mă rog.

Fiindcă tu Filimon, zice, eşti unul ca acesta către toţi sfinţii, încât inimile şi cele dinlăuntru ale lor se odihnesc de către tine, cu mult mai vârtos eu, carele dupre Christos te-am născut, am îndrăzneală a'ţi porunci, nu că doar te stăpânesc ca un stăpân, ci pentru împărtăşitoarea dragoste, care şi eu o am către tine şi tu o ai către mine. *Ceea de cuviinţă* însemnează, sau că am îndrăzneală ca învăţătorul tău să-ţi poruncesc lucru potrivit, adecă ceea ce-mi trebue, ca să săvârşeşti, sau fiindcă tu odihneşti pre toţi sfinţii, dupre urmare şi eu ca de obşte, adecă dupre partea mea, ce mi-se cuvine, am îndrăzneală a'ţi porunci; cu toate acestea eu nu'ţi poruncesc, ci te rog, fiindcă am o pricină atât de nevoe, încât a te rugà.

Unul ca acesta fiind, ca Pavel bătrânul, iar acum şi legat al lui Iisus Christos.

Te rog, zice, şi mă pun mijlocitor, cel unul ca acesta către tine şi atâta vrednic fiind eu Pavel, a fi ascultat adecă precum este drept că se cuvine a fi ascultat eu bătrânul Pavel, carele legătura o am mai de cinste decât dregătoria cea apostolească şi învăţătorească şi decât vârsta mea cea bătrânească şi carele acum am luat mai mare dregătorie, adecă a fi legat pentru Christos. Vezi, o cetitorule, câte pricini a aflat Pavel pentru a înduplecà pre Filimon?[1]).

---

[1]) Aşa le tâlcueşte acestea Teodorit: „respectarisește, zice, pre Pavel,

10. Rogu-te dar pentru fiiul meu, pre carele l'am născut întru legăturile mele.

Atâtea cuvinte a zis Pavel și încă nu a pomenit numele lui Onisim, pentru carele mijlocește; căci mai înainte domoale pre Filimon, și cu orațiile ce face lui Onisim, numindu-l pre el fiu al său, îmblânzește mânia lui Filimon. Dar pentruce, o fericite Pavle, numești fiu al tău pre Onisim? Pentrucă, zice, l'am născut, adecă l'am catihisit și l'am făcut să se boteze. Când? Când mă aflam în temniță și în legături. Deci cu aceste cuvinte îmblânzește mânia lui Filimon și așa pomenește numele lui Onisim.

11. Pre Onisim cel oare-când ție netrebnic.

Fiindcă știà Pavel, că mărturisirea greșalei stinge pre mânia omului aceluia către carele s'a făcut greșala, pentru aceasta mărturisește aicea pre Onisim: netrebnic.

Iar acum ție și mie bine trebnic.

Acum, zice, Onisim fiindcă s'a făcut evlavist și sfânt, pentru aceasta amânduror nouă s'a făcut trebnic, cel ce erà mai înainte netrebnic. Pentruce? Pentrucă de s'a făcut trebnic lui Pavel, carele cereà cu atâta scumpătate, arătat este că s'a făcut trebnic și lui Filimon; și aceasta împreună ghicitorește o arată, că de este Onisim bine trebuincios mie, apoi trimite-să iarăși la mine.

12. Pre carele l'am trimis.

Adecă îl dau pre el ție și precum voești întrebuințează-l pre el; cu darea aceasta însă a lui Onisim, ce o face, potoale mânia lui Filimon.

Tu însă pre el, adecă pre inima mea priimește-o.

In loc de: cu dragoste priimește pre Onisim, și mai ales nu pre Onisim, ci pre cele dinlăuntru ale mele, căci eu așa îl iubesc pre el și îl port în sufletul meu, ca pre însuși cele din lăuntru ale mele.

13. Pre carele eu voiam a-l ținea lângă mine, ca în locul tău să-mi slujiască întru legăturile Evangheliei.

Vezi, iubitule, înțelepciunea Apostolului Pavel, că cuvintele sale încet, încet l'a pus pre Onisim în locul lui Filimon stăpânului său; eu, zice, voiam să țin pre Onisim pentru ca să mă slujiască în locul tău. Arată însă Pavel cu aceste cuvinte, că

---

respectarisește bătrânețele mele, respectarisește legăturile care sânt puse împrejurul meu, pentrucă sânt propoveduitor al adevărului.

iubește folosul lui Filimon, zicând că, dacă tu ești dator a mă sluji, iar Onisim face slujba aceasta în locul tău, apoi tu ești cel ce dobândești câștigul acesta și folosul[1]).

14. Iar fără de socoteala ta nimica am voit să fac.

Cuvântul acesta este mai ales, care moaie foarte pre Filimon, căci zice: Eu voiam a ținea pre Onisim să mă slujiască, care slujbă aceasta eră mie foarte de nevoe întâi pentrucă mă aflam în temniță și în legături, iar al doilea pentrucă legăturile acestea le pătimesc pentru Christos; însă cu toate acestea n'am voit să-l țiu fără de a ta socotință[2]). Apoi cum nu e drept, o Filimone, să dai mie harul acesta și să-l trimiți pre el înapoi, ca să vie să mă slujiască? Care har eu puteam și fără de a ta socotință să-l dobândesc, însă nu am voit, pentru ca să nu te scârbesc.

Ca binele tău să nu fie ca de nevoe, ci ca de bună voe.

Nu a zis: de nevoe, ci: ca de nevoe, că cum ar zice aceasta: că deși voiam a-l ținea pre Onisim să mă slujiască fără de socotința ta, cu adevărat nu te ași fi scârbit. Dar celor mai mulți li s'ar fi părut că binele acesta, adecă slujirea mea, ar fi făcut ca de nevoe și nu de voea ta; acum însă am protimisit mai mult pentru a nu se arătà nici de cum lucrul acesta, că este de silă, ci a se face fără îndoeală de bună voea ta[3]).

---

[1]) Teodorit însă așa tâlcuește: „Dator ești mie, zice, a sluji, ca ucenicul dascălului și unui dascăl ce propoveduește cele dumnezeești. Deci am voit în locul tău a luà pre acesta, ca să plătească mie îndatorirea slujbei tale. Vezi puterea Evangheliei: întocmai cu stăpânul a făcut pre slugă.

[2]) Pentru aceasta și de obște toți Apostolii zic în canon. lor LXXXII acestea: slugile a se proaduce în clericat fără de socotința stăpânilor lor, nu dăm voe, pentru mâhniciunea stăpânilor celor ce îi câștigați, că surparea acelora face una ca aceasta; iar deși s'ar arătà oare când vrednic casnicul spre hirotonie de treaptă, precum și Onisim al nostru s'a arătat, și-l vor ertà stăpânii lui și-l vor scoate din casă facă-se. Această tâlcuire însă a canonului vezi-o la canonicul nostru, și acolo vei aflà multe pentru robi.

[3]) Iar Teodorit închee din cuvintele acestea, că Pavel a mers la Colaseni și a propoveduit lor Evanghelia, fiindcă scrie către Filimon, care locuià în Colase, ca învățător către ucenicul său; și aicea roagă pre Filimon pentru Onisim, iar acolo în cea către Colaseni scrie, cum că trimite pre Onisim împreună cu Tihic (adecă după ce l'a priimit pre el Pavel cu socotința lui Filimon), ca pre unul ce s'a făcut slujitor al Evangheliei. Și vezi la cap. IV, stihul 7 al celi către Colaseni, că priimind Filimon scrisoarea aceasta cu Onisim, l'a trimis pre el la Pavel, iar Pavel l'a trimis iarăși pre el la Colaseni.

15. Şi poate pentru aceasta s'a despărţit la o vreme.

O minunată înţelepciune a lui Pavel! Că de vreme ce Onisim pentru socotinţa lui cea rea şi pentru furtişag a fugit dela stăpânul său Filimon, fericitul Pavel întoarce acum fuga şi zice că s'a făcut aceasta spre folos; că poate, zice, fuga aceasta s'a făcut dupre dumnezeiasca iconomie şi cu bună numire numeşte pre fuga lui Onisim, despărţire, pentru ca să nu îndemne spre mânie pre Filimon, stăpânul lui şi cu singur gol numele fugăi. Potoale însă mânia lui Filimon încă şi căci scurtează vremea despăţirei lui Onisim, că la o vreme, zice, s'a despărţit; împreună încă şi arată cu cuvintele acestea cum că în vreme câtă Onisim erà împreună cu Pavel erà şi împreună cu Filimon; şi numai în vremea aceea a lipsit Onisim dela Filimon, câtă vreme a trecut în mijloc până ce a mers la Pavel; iar acea vreme a fost atât de puţină, în cât ca un cias. Drept aceea, zice, şi de acum înainte, de se va trimite Onisim de către tine, şi se va aflà împreună cu mine, trebue să socoteşti cum că tot o dată te afli şi împreună cu mine.

Ca veşnic să-l aibi pre el.

Adecă pentru aceasta Onisim la o vreme s'a despărţit de tine, pentru ca să-l aibi pre el totdeuna.

16. Nu încă ca pre un rob, ci mai pre sus de rob; frate iubit mie, cu mult mai vârtos dar ţie şi în trup şi întru Domnul.

O Filimone, zice, fuga şi despărţirea robului tău Onisim, în multe lucruri s'a făcut folositoare; pentrucă de te-ai lipsit de dânsul vreme de un cias, ai să-l dobândeşti veşnic, şi dacă toată viaţa omului, cumpănindu-se cu tot veacul, este o nimica, cu mult mai vârtos nimica este vremea aceea puţină a fugăi robului tău; şi cea mai mare este, că îl dobândeşti pre Onisim frate în loc de rob, şi îl dobândeşti frate iubit dupre două chipuri: *şi în trup,* adecă vrednic de a se iubì şi pentru lumeştile şi trupeştile slujbe ce face, ca o iscusită slugă; *şi întru Domnul,* adecă vrednic de a se iubì pentru duhovniceştile slujbe, care este iscusit a le săvârşì[1]).

[1]) Acestea le-a zis Pavel pentrucă a trimis iarăşi pre Onisim la Colaseni, unde locuià Filimon, precum scrie în trimiterea cea către Colaseni, zicând: „Cele ale mele toate le va face cunoscute vouă iubitul meu frate Tihic şi credinciosul slujitor şi împreună robul întru Domnul; pre carele l'am trimis la voi pentru însuşi aceasta, ca să vă facă cunoscute cele despre noi şi să mângâe inimile voastre, împreună cu Onisim

17. Deci de mă ai pre mine părtaș, priimește-l pre el, ca pre mine.

Adecă, o Filimone, de ai mărturisit, că ești împreună părtaș cu mine și de cugetezi acesteași ca și mine, priimește pre Onisim cu bucurie, precum ai priimit și pre mine însumi. O! pre carele om nu ar fi putut a-l înduplecà aceste cuvinte ale lui Pavel? Sau carele nu ar fi priimit pre Pavel cu bucuria sufletului său? Negreșit fiește-carele ar fi făcut aceasta, cu toată mulțămirea sa[1]).

18. Iar de a nedreptățit ceva, sau de e dator, acestea asupra mea socotește-le.

Nu a zis: de a furat ceva, ci cu numire binecuvântată: de te-a nedreptățit ceva, sau de-ți este dator Onisim; că urmà să fi cheltuit banii, cari i-a furat dela Filimon, pentru aceasta zice Pavel, de-ți este dator ceva Onisim, asupra mea socotește datoria aceasta și pre mine aibi-mă dator al tău.

19. Eu Pavel am scris cu mâna mea; eu voiu plăti.

Cu șagă le grăește acestea Pavel către Filimon, cu bucurie duhovnicească scriind, ca cum ar zice aceasta lui: eu voiu plăti ție, o Filimone, datoria lui Onisim, și pentru mai multă siguranție, iată dau ție și scrisoarea aceasta, de mâna mea scrisă și zapis[2]).

Ca să nu zic, că însuți cu tine îmi ești dator.

Pentru ca să nu se arate Pavel că ocărește pre Filimon, căci nu a îndrăznit pentru furtișagul lui Onisim robului lui a-l rugà așa prost, ci îi face lui și zapis de mâna sa scris (căci aceasta ar fi arătat pre Filimon, că este crud și nemilostiv către Pavel, învățătorul său), pentru acestea zic, că Pavel arată aicea, că mult îndrăznește către Filimon, fiindcă zice: nu numai cu banii tăi îmi ești dator, ci pre lângă acestea și cu tine însuți[3]).

---

credinciosul și iubitul frate, carele este dintre voi. Și toate le vor face cunoscute vouă cele de aicea (Colas. IV, 7).

[1]) De aceasta și Teodorit așa zice: „Ce e mai înduplecător decât cuvintele acestea? Și ce mai adeveritor? Dacă împărtășirea mea, zice, o învrednicești de vre un cuvânt, ca pre mine priimește pre cel ce a priimit străina prefacere.

[2]) Și Teodorit zice: „In loc de zapis, zice, ține epistolia aceasta, pre toată eu însumi o am scris, eu făgăduesc și dator a fi și datoria a o plăti".

[3]) Adauge însă Teodorit, că din aceasta se arată cum că Filimon s'a învrednicit a ascultà propoveduirea Apostolului Pavel și printr'însul a priimit credința întru Christos și mântuirea sa.

20. Aşa frate, eu să te căştig pre tine întru Domnul.

Dela forma cuvântului cea de glumă, a venit Apostolul iarăşi la pricina cea mai de trebuinţă şi mângâe pre Filimon: «Eu pre tine, zice, să te dobândesc», adecă: o! de aşi dobândi eu darurile tale, nu întru lucruri trupeşti, ci întru cele ale Domnului şi în cele duhovniceşti. Că aceasta însemnează zicerea: «Intru Domnul» şi «o! de te-aşi vedeà pre tine îmbogăţit cu toate bunătăţile cele duhovniceşti».

Odihneşte-mi inima întru Christos.

Odihneşte, zice, o Filimone, dragostea ce am către tine, sau odihneşte-mi inima mea pentru Christos, căci nu mie dai darul acesta, ci lui Christos.

21. Incredinţat fiind de ascultarea ta, am scris ţie, ştiind că mai presus de ceea ce scriu, vei face.

Nu poruncesc ţie, o Filimone, la aceasta, zice, nici obrăznicind scriu ţie acestea, ci nădăjduind întru ascultarea ta. Pre care her nu l'ar fi muiat înduplecătoarele cuvintele acestea ale lui Pavel?

22. Impreună însă găteşte mie şi găzduire.

De vreme ce poate Filimon ar fi socotit, cum că de nu ar fi fost pricina lui Onisim, Pavel nici de cuvânt, nici de scrisoare m'ar fi învrednicit, pentru aceasta acum Pavel îndreptează prepunerea aceasta şi zice, că nu am scris ţie acestea, o iubite al meu Filimone, pentru Onisim numai, ci şi pentru a'mi gătì găzduire, ca să mă priimeşti, fiindcă am să viu la tine. Insă le zice acestea încă, pentru ca să înspăimânteze pre Filimon, că va merge Pavel la dânsul şi că îl va prihănì, de nu-l va priimì pre Onisim.

Că nădăjduesc cum că, cu rugăciunile voastre, mă vor dărui vouă.

Din aceste cuvinte două lucruri înţelegem: întâi cum că multă putere au rugăciunile, de vreme ce Pavel, cel atât de mare, are trebuinţă de dânsele, şi al doilea cum că se cuvine noi a cugeta smerit, de vreme ce Pavel cel atât de minunat are trebuinţă de rugăciunile ucenicilor săi[1]).

23. Te îmbrăţişează pre tine Epafrat, împreună robitul cu mine întru Christos Iisus.

[1]) Iar cum că Pavel dela Roma a mers la Ierusalim şi iarăşi s'a întors la Roma şi i s'a tăiat capul de Neron, vezi la pricina trimiterei către Evrei şi urmă să fi mers Pavel şi în Frigia şi în Colase, unde locuià Filimon când s'a dus la Ierusalim.

Epafrat acesta a fost trimis de către Colaseni la Roma către Pavel, în cât arătat e că Filimon a fost dintre Colaseni (precum am zis în pricina trimiterei către Colaseni şi la cap. IV, stih 9 al aceştia şi la stih 2 al aceştia) şi împreună robitul cu sine îl numeşte Pavel pre Epafrat[1]) pentru ca să arate că trimisul lor Epafrat se află întru mult necaz şi în rea pătimire şi dupre urmare, ca să ruşineze cu aceasta pre Filimon, fiindcă Epafrat pătimeşte rău împreună cu Pavel, iar Filimon nu ar voi să deà lui Pavel darul, ce îl cere pentru Onisim; iar *împreună robit* îl zice că este, nu pentru vre un lucru omenesc, ci pentru Iisus Christos, împreună rău pătimind cu mine întru propoveduirea Evangheliei.

24. Marcu, Aristarh, Dima, Luca, cei împreună lucrători cu mine.

Dima acesta la început a fost ales şi iubitor de Dumnezeu, precum aicea se mărturiseşte ca împreună lucrător cu Pavel, iar apoi lenindu-se s'a depărtat de Pavel, precum o arată aceasta Apostolul în cea a doua către Timotei, care este cea mai de pre urmă decât aceasta, zicând: «Că Dima m'a părăsit, iubind veacul de acum; Luca singur este cu mine» (II Timot. IV, 10). Deci Luca, carele aicea se numără cel mai de pre urmă, el s'a făcut întâi fiindcă s'a despărţit Dima de Pavel, iar Luca a rămas nedespărţit de el. Ne învăţăm însă dintru aceasta, cum că nu se cuvine cineva a se bizui întru sine'şi, ci şi cela ce stă, se cade a luà aminte ca să nu cadă, precum zice Apostolul (I Cor. X, 12)[2]). Aşa nu se cuvine dar nici un cuvânt a-l lăsà şi înţelegerea Scripturei necercetată, ci din toate să căutăm vre o înţelegere duhovnicească şi folositoare, fiindcă toate cuvintele Scripturei de către Sfântul Duh s'a grăit şi negreşit Mântuitorul, cel ce le-a grăit acestea, acesta va dà celor ce cer bine aflare a cererei, dela carele şi

---

[1]) Pentru aceasta zice şi Teodorit: pre Epafrat l'a adaus aci, pentrucă şi acesta era Coliasan; că aşa scrià şi Colasenilor: „Vă îmbrăţişează pre voi Epafrat, cel dintre voi rob al lui Christos". (Col. IV, 1).

[2]) Iar Icumenie zice că Dima acesta zic, că iarăşi s'a plecat la Elinism şi s'a făcut preot al idolilor. Şi de este trimiterea cea a doua către Timotei mai înainte de aceasta, se vede că s'a căit iarăşi Dima şi, pentru aceasta aicea se numeşte împreună lucrător cu Pavel; iar de este aceea după aceasta, se vede că în urmă trândăvindu-se Dima, a iubit veacul de acum şi s'a plecat la Elenism şi a perit. Adevărul însă este, că cea a doua către Timotei e în urma acesteea şi cum că Dima nu s'a pocăit, ci a murit.

noi luminându-ne, binevoiască a ne povățui totdeuna adevărul cuvântului și a vieței ceii dupre Dumnezeu; și nici de mincinoasele socotințe să ne amăgim, dupre cuvânt și dupre teorie, nici de amăgirea îndulcirei lumei să ne amăgim, dupre faptă și dupre petrecere. Și câți sântem robi, o de am vieţuì cu nobilitate viața noastră prin credință și prin fapta bună, precum s'a nobilat pre sineși și dumnezeescul Onisim, iar câți sântem stăpâni, văzând că robii se fac sfinți și apostoli, precum s'a făcut și Onisim. O! de ne-am sârguì ca să fim mult mai josiți decât aceștia întru împărăția stăpânului tuturor, lui Christos, celui ce pentru noi s'a arătat ca un rob adevărat, Dumnezeu al nostru fiind, căruia slava și stăpânia și cinstea împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, acum și pururea și în veacurile veacurilor; amin.

Aceasta către Filimon s'a scris din Roma și s'a trimis cu Onisim, robul lui Filimon.